An aerial photograph of a coastal town in Ammochostos, Cyprus. The image shows numerous multi-story apartment buildings, many of which appear to be abandoned, with some showing signs of decay and overgrowth. The buildings are situated on a hillside overlooking the sea. A semi-circular promenade or breakwater is visible in the middle ground, separating the town from the water. The overall scene conveys a sense of urban decay and abandonment.

«Εγκαταλελειμμένες Πόλεις» Η περίπτωση της Αμμοχώστου

Πολυτεχνείο Κρήτης

Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

Ερευνητική Εργασία

**Θέμα: «Εγκαταλελειμμένες Πόλεις»
Η περίπτωση της Αμμοχώστου**

Φοιτητής: Νικόλας Χασιώτης

Επιβλέπων καθηγητής: Κωνσταντίνος Αλκέτας Ουγγρίνης

Χανιά 2013

Είπες· «Θα πάγω σ' άλλη γη, θα πάγω σ' άλλη θάλασσα.
Μια πόλις άλλη θα βρεθεί καλλίτερη από αυτή.
Κάθε προσπάθεια μου μια καταδίκη είναι γραφτή·
κ' είν' η καρδιά μου — σαν νεκρός — θαμένη.
Ο νους μου ως πότε μες στον μαρασμόν αυτόν θα μένει.
Όπου το μάτι μου γυρίσω, όπου κι αν δω
ερείπια μαύρα της ζωής μου βλέπω εδώ,
που τόσα χρόνια πέρασα και ρήμαξα και χάλασα.»

Καινούριους τόπους δεν θα βρεις, δεν θάβρεις άλλες θάλασσες.
Η πόλις θα σε ακολουθεί. Στους δρόμους θα γυρνάς
τους ίδιους. Και στες γειτονιές τες ίδιες θα γερνάς·
και μες στα ίδια σπίτια αυτά θ' ασπρίζεις.
Πάντα στην πόλι αυτή θα φθάνεις. Για τα αλλού — μη ελπίζεις—
δεν έχει πλοίο για σε, δεν έχει οδό.
Έτσι που τη ζωή σου ρήμαξες εδώ
στην κώχη τούτη την μικρή, σ' όλην την γη την χάλασες.

Η Πόλις - Κ.Π.Καβάφης

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η μελέτη αυτή πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της εκπόνησης της ερευνητικής εργασίας του τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πολυτεχνείου Κρήτης.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσοι συνεισέφεραν στην ολοκλήρωση αυτής της μελέτης. Ιδιαίτερες ευχαριστίες στον Καθηγητή μου κ. Αθανάσιο Μουτσόπουλο για τη σημαντική βοήθεια στην εκπόνηση της παρούσας εργασίας (μέχρι την αποχώρηση του από τη σχολή) και τον κ. Νίκο Σκουτέλη για τις χρήσιμες συμβουλές του.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στον Καθηγητή μου κ. Κωνσταντίνο Ουγγρίνη για την κατάθεση της επιστημονικής του γνώσης και την καθοδήγηση για την ολοκλήρωση της εργασίας αυτής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη θα εξετάσει τις συνθήκες εγκατάλειψης των αστικών χώρων από τον άνθρωπο και πιο συγκεκριμένα θα διερευνήσει τους λόγους, τα αίτια και τα αποτελέσματα αυτής της εγκατάλειψης. Ειδικότερα, θα αναλυθεί η περίπτωση της Αμμοχώστου, μιας εγκαταλελειμμένης πόλης της Κύπρου. Θεωρείται αναγκαίο να εξεταστεί η προοπτική της στην περίπτωση που κατοικηθεί ξανά, καθώς και τους τρόπους με τους οποίους θα αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που μπορεί να προκύψουν.

Στην παρούσα εργασία θα επιχειρηθούν απαντήσεις κάποιων ερωτημάτων όπως : Σε τι μετατρέπεται μια πόλη μετά την εγκατάλειψή της και τι συμβαίνει στα κτίρια που εγκαταλείπονται; Ποιες είναι οι συνέπειες και ποιες οι επιπτώσεις; Ποια είναι η καινούργια σχέση των ανθρώπων και των κτιρίων και τι είναι αυτό που τα συνδέει ;

Κρίνεται απαραίτητο να αναφερθεί, ότι ο στόχος της παρούσας εργασίας δεν είναι η αναφορά και η ανάλυση των πολιτικών πτυχών του Κυπριακού προβλήματος.

Στο πρώτο μέρος θα αναλυθεί η έννοια της πόλης ως συνάρτηση της κοινωνίας των ανθρώπων και του κελύφους, καθώς επίσης και η επίδραση του χρόνου σε αυτήν. Μέσα από βιβλιογραφική επισκόπηση, δίνονται ορισμοί σχετικοί με την εγκαταλελειμμένη πόλη, όπως πόλη, άνθρωπος, κελύφη κ.ο.κ.. Στη συνέχεια παρουσιάζονται περιπτώσεις πόλεων, χωριών και θέρετρων που εγκαταλείφθηκαν. Θα εξεταστούν οι παράγοντες που εμπλέκονται στην κάθε περίπτωση, από το πότε, πώς και γιατί δημιουργήθηκαν, μέχρι το πότε, πώς και γιατί εγκαταλείφθηκαν. Επίσης, γίνεται αναφορά για το πού διασκορπίστηκε η κοινωνία και πώς αντιμετωπίστηκαν τα κελύφη στην πάροδο του χρόνου.

Στη δεύτερο μέρος , η μελέτη εστιάζει στο βασικό θέμα που είναι η εγκαταλελειμμένη περιοχή της Αμμοχώστου. Παρουσιάζεται αναλυτικότερα η ιστορία της και οι παράγοντες που την οδήγησαν στην εγκατάλειψη. Επιχειρείται επίσης η διερεύνηση της άποψης των προσφύγων για το θέμα της αποκατάστασης ή της ανακατασκευής των κτιρίων. Επιπλέον γίνεται μια προσπάθεια μέσα από διάφορες έγκυρες πηγές, η διερεύνησης της κατάστασης των κτιρίων από την πρώτη κιόλας μέρα της εγκατάλειψης μέχρι σήμερα, καθώς και πρόβλεψη για την κατάσταση των κτιρίων στα επόμενα χρόνια. (στη περίπτωση που παραμείνει εγκαταλελειμμένη) Από τα στοιχεία της επιτόπιας έρευνας και των ερωτηματολογίων, πρόεκυψε ότι η κοινωνία είναι δύσκολο να αποδεχτεί τις αλλαγές που έχουν γίνει στα κελύφη και αυτό που κυριαρχεί είναι η συναισθηματική προσέγγιση .

Στο τρίτο μέρος παρουσιάζονται κάποιες προτάσεις - εισηγήσεις (με βάση τις ανάγκες της κοινωνίας) για το πώς θα ήταν εφικτό να ενεργήσει η Πολιτεία και οι εμπλεκόμενοι φορείς σε περίπτωση επιστροφής της Αμμοχώστου.

Περιεχόμενα

Περίληψη	σελ.4
Εισαγωγή	σελ.8
Σκοπός-Στόχος της εργασίας.....	σελ.8
Μεθοδολογική προσέγγιση του θέματος	σελ.9
Συλλογή υλικού- Σημαντικότερες βιβλιογραφίες.....	σελ.9

Μέρος Α

Κεφάλαιο 1. Ανάλυση Ορισμών: Πόλη, Κοινωνία των ανθρώπων, Κελύφη, Ερείπιο

1.1. Η Πόλη.....	σελ.10
1.1.2 Τα Βασικά Χαρακτηριστικά της πόλης	σελ.11
1.1.3 Τα ποσοτικά χαρακτηριστικά της πόλης	σελ.12
1.2 Τα Κύρια στοιχεία της Πόλης	σελ.12
1.2.1 Η κοινωνία των ανθρώπων	σελ.13
1.2.2 Τα κελύφη	σελ.14
1.3 Σχέση κοινωνίας των ανθρώπων με το κέλυφος	σελ.15
1.4 Ερείπιο	σελ.18

Κεφάλαιο 2. Εγκαταλελειμμένες Πόλεις: Ορισμός και παραδείγματα.

2.1 Εγκαταλελειμμένη πόλη.....	σελ.20
2.1.2 Οι παράγοντες που οδηγούν στην εγκατάλειψη των πόλεων	σελ.20
2.2. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις εγκαταλελειμμένων “πόλεων”	σελ.23
2.2.1 Πριπιάτ (Chernobyl)	σελ.23
2.2.2 Το Θωρηκτό νησί (Hashima island)	σελ.27

2.2.3 Η Περιτοιχισμένη Πόλη (Kowloon Walled City)	σελ.32
2.2.4 Το Φουτουριστικό χωριό (San-Zhi Village).....	σελ.38

ΜΕΡΟΣ Β

Κεφάλαιο 1 . Η περίπτωση της Αμμοχώστου (Βαρώσι)

1.1 Ιστορική αναφορά από την αρχαιότητα μέχρι το 1974).....	σελ.42
1.2 Η ανάπτυξη της Αμμοχώστου κατά την περίοδο 1910-1974.....	σελ.44
1.3 Αιτία εγκατάλειψης: Τουρκική Εισβολή 1974.....	σελ.48

Κεφάλαιο 2. Τα κελύφη της Αμμοχώστου

2.1.1 Μια πόλη σταματημένη στον χρόνο ,Οδοιπορικό – Προσωπικές εντυπώσεις.....	σελ.52
2.1.2 Η Φύση παίρνει πίσω ότι της ανήκει).....	σελ.55
2.2 Το χρονικό της Εγκατάλειψης).....	σελ.60

Κεφάλαιο 3. Η κοινωνία των ανθρώπων της Αμμοχώστου

3.1 Αναπροσαρμογή των Πόλεων	σελ.62
3.1.1 Η επαρχία Αμμοχώστου.....	σελ.63
3.1.1.1 Η Αγία Νάπα.....	σελ.63
3.1.1.2 Το Παραλίμνι.....	σελ.64
3.1.2 Η Λάρνακα.....	σελ.65
3.1.3 Η Λευκωσία.....	σελ.66
3.1.4 Η Λεμεσός.....	σελ.67
3.1.5 Η Πάφος.....	σελ.68
3.2 Συμβούλιο Ανοικοδόμησης και Επανεγκατάστασης	σελ.69

3.2.1 Σκοπός-Στόχος-Φορείς.....	σελ.69
3.2.2 Κριτήρια επέμβασης στα υφιστάμενα κελύφη.....	σελ.71
3.2.1 Προσωπικά ερωτήματα.....	σελ.73
3.3. Ερευνητική διαδικασία – Ερωτηματολόγιο.....	σελ.76
3.4. Συναίσθημα έναντι λογικής – Το παράδειγμα των ξενοδοχείων.....	σελ.79

ΜΕΡΟΣ Γ

Κεφάλαιο 1. Πιθανές Περιπτώσεις αντιμετώπισης των κελυφών.

1.1 Επαναφορά όλων των κελυφών στην αρχική τους δομή και όψη.....	σελ.82
1.2 Να παραμείνουν όλα ως έχουν.....	σελ.83
1.3 Να κρατηθούν μόνο συγκεκριμένα κελύφη που έχουν σημαντική πολιτιστική, κοινωνική, οικονομική αξία, ενώ τα υπόλοιπα να γκρεμιστούν.	σελ.84
1..4 Να ανακατασκευαστούν ή/και να επισκευαστούν με σύγχρονα υλικά.....	σελ.85
1.5 Να καταστραφούν όλα και να γίνει επανάχρηση του χώρου.....	σελ.87
1.6 Να κρατηθεί το ερέθισμα της μνήμης σε οποιαδήποτε μορφή.....	σελ.88
1.7 Ένας συνδυασμός των παραπάνω περιπτώσεων.....	σελ.91

Συμπεράσματα.....	σελ.92
--------------------------	---------------

Προσωπικές εισηγήσεις.....	σελ.92
-----------------------------------	---------------

Βιβλιογραφία.....	σελ.95
--------------------------	---------------

Πηγές εικονογράφησης, σχεδίων και χαρτών.....	σελ.96
--	---------------

Παραπομπές και υποσημειώσεις.....	σελ.100
--	----------------

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πόλη, ο χώρος όπου μεγάλες ομάδες ανθρώπων εκουσίως ή/και ακουσίως συγκεντρώθηκαν και εγκαταστάθηκαν με σκοπό την καλύτερη δυνατή διαβίωσή τους. Ένας χώρος έντονης δραστηριότητας και δημιουργίας, στον οποίο με βάση τα «σκληρά υλικά» δημιουργούνται κελύφη. Ένας ζωντανός οργανισμός εν εξελίξει συντιθέμενος από ανθρώπινες μονάδες και κελύφη σε συνεχή αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Ένας οργανισμός που στην πορεία της ζωής γεννιέται, αναπτύσσεται, μεταβάλλεται, εγκαταλείπεται και πολλές φορές πεθαίνει.

Τρανό παράδειγμα μιας τέτοιας κατάστασης είναι το Βαρώσι στην Αμμόχωστο που από το 1974 έχει εγκαταλειφθεί από τους κατοίκους του, κατά την τούρκικη εισβολή. Οι κάτοικοι με το φόβο της επέλασης του εισβολέα εγκατέλειψαν τα σπίτια τους τόσο γρήγορα και μαζικά που δεν πήραν τίποτα μαζί τους. Τέσσερις σχεδόν δεκαετίες πέρασαν, 39 χρόνια μετά και όλα παραμένουν ίδια, το Βαρώσι παρέμεινε εγκαταλελειμμένο μέχρι και σήμερα. Οι Τούρκοι ποτέ δεν εγκαταστάθηκαν μόνιμα εκεί, αφού προτίμησαν να το χρησιμοποιήσουν για τις μελλοντικές διαπραγματεύσεις με την Ελληνοκυπριακή πλευρά. Κανείς όμως δεν είχε φανταστεί ότι μέχρι σήμερα, τίποτα δεν θα άλλαζε. Το γεγονός αυτό αποτελεί ιδιαίτερη περίπτωση σε σύγκριση με άλλες εγκαταλελειμμένες περιοχές, αφού κανένας άνθρωπος δεν επιτρέπεται να την επισκεφθεί.

Η ανάγκη της επιστροφής των προσφύγων στα σπίτια τους, είναι το κυριότερο θέμα που απασχολεί τον Κυπριακό λαό από το 1974 μέχρι σήμερα. Το 2004, για πρώτη φορά μετά από 30 χρόνια, παρουσιάστηκε επίσημα μια σειρά σχεδίων για την επίλυση του Κυπριακού προβλήματος, με την ονομασία «Σχέδιο Ανάν» από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.). Τα εν λόγω σχέδια, έθεταν κάποιες προϋποθέσεις που πιθανόν να οδηγούσαν στην επιστροφή μέρους των κατεχόμενων εδαφών, συμπεριλαμβανομένου και του εγκαταλελειμμένου Βαρωσιού. Για το λόγο αυτό συστάθηκε το Συμβούλιο Ανοικοδόμησης και Επανεγκατάστασης (Σ.Α.Ε) της Αμμοχώστου, που έχει ως στόχο την προετοιμασία όλων των φορέων για την πραγματοποίηση της επιστροφής.

Αυτή η ανάγκη των προσφύγων να ξαναγυρίσουν στα σπίτια τους, καθώς και η περίπτωση της άμεσης επιστροφής του Βαρωσιού από τους Τούρκους, είναι η αφορμή της παρούσας μελέτης. Από την μία η διερεύνηση μιας πόλης, στην οποία εδώ και σχεδόν 40 χρόνια δεν πραγματοποιήθηκε καμία ανθρώπινη επέμβαση και από την άλλη η ανάγκη της Κυπριακής Δημοκρατίας να ετοιμαστεί για μια άμεση επιστροφή, ανά πάσα στιγμή, ήταν οι κυριότεροι λόγοι που με ώθησαν να εξετάσω αυτήν τη συγκεκριμένη περίπτωση.

Στόχος της ερευνητικής εργασίας είναι να μελετηθούν οι λόγοι που μια πόλη εγκαταλείπεται, τα αποτελέσματα που επιφέρει αυτή η εγκατάλειψη καθώς και οι προοπτικές για επανακατοίκηση της. Συγκεκριμένα, ο στόχος είναι να μελετηθεί η άποψη της κοινωνίας και του κράτους για τον τρόπο αντιμετώπισης των κελυφών σε περίπτωση επιστροφής της Αμμοχώστου. Με γνώμονα πάντα τα κριτήρια που θα αποφασιστεί για το ποιά ποια κελύφη θα επισκευαστούν και ποια θα ανακατασκευαστούν. Επίσης στόχος της εργασίας είναι να αναλυθούν όλοι οι πιθανοί τρόποι αντιμετώπισης των κελυφών σε περίπτωση επιστροφής, καθώς και στην περίπτωση που παραμείνουν εγκαταλελειμμένα ποια θα είναι η μελλοντική τους κατάσταση.

.

Μεθοδολογική προσέγγιση του θέματος

Μέθοδος / Συλλογή υλικού

Στην αρχιτεκτονική έρευνα δεν υπάρχουν συγκεκριμένες μέθοδοι. Η διαδικασία της συλλογής υλικού για την παρούσα μελέτη δομείται κυρίως στη συγκέντρωση πρωτογενούς υλικού, με σκοπό να σχηματιστεί μια εμπειριστατωμένη άποψη σε θεωρητικό επίπεδο, πάνω στα ζητήματα που αναλύονται. Τα ευρήματα προέκυψαν από αρχειακή και βιβλιογραφική έρευνα, από ιστορικά ντοκουμέντα, απογραφές, δημόσια έγγραφα της Κυπριακής Δημοκρατίας, από έρευνα πεδίου, συνεντεύξεις και έρευνα στο διαδίκτυο. Τα πιο πάνω δίνουν μια σαφή εικόνα για τις περιπτώσεις των εγκαταλελειμμένων πόλεων που αναλύονται. Το υλικό το οποίο συγκεντρώθηκε αφορά ιστορικά, κοινωνιολογικά και οικονομικά στοιχεία, μέσω των οποίων θα φωτισθεί καλύτερα η περιοχή μελέτης. Για την αποτύπωση της άποψης της κοινωνίας των ανθρώπων και συγκεκριμένα των προσφύγων, χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο ανοιχτού και κλειστού τύπου.

Η μέθοδος προσέγγισης του θέματος βασίζεται κυρίως σε επιτόπια έρευνα στην Αμμόχωστο (μέχρι την καθορισμένη επιτρεπόμενη απόσταση), μέσω της οποίας έγινε και λήψη φωτογραφικού υλικού. Η συλλογή των φωτογραφιών έγινε κυρίως από το Δημαρχείο της Αμμοχώστου και από σωματεία-οργανώσεις όπως αυτή της «κίνηση προσφύγων Αμμοχώστου». Η επιτόπια έρευνα κρίθηκε απαραίτητη για μια πιο συγκεκριμένη και πιο λεπτομερή οπτική παρακολούθηση, φωτογράφιση και βιντεοσκόπηση υλικού της παρούσας κατάστασης των κτιρίων.

Αξίζει τέλος να γίνει αναφορά στις κυριότερες πηγές των πληροφοριών που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα ερευνητική εργασία. Κύριες βιβλιογραφικές πηγές αποτελούν έγγραφα του Υπουργείου Εσωτερικών και του Συμβουλίου Ανοικοδόμησης και Επανεγκατάστασης της Αμμοχώστου. Σημαντικές ακόμη πηγές αποτελούν οι επίσημες

ιστοσελίδες της Στατιστικής Υπηρεσίας (ΥΣΤΑΤ) και του Τμήματος Πολεοδομίας και Οικήσεως της Κύπρου, του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού, και του Υπουργείου Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού.

ΜΕΡΟΣ Α

Κεφάλαιο 1. Ανάλυση Ορισμών: Πόλη, Κοινωνία των ανθρώπων, Κελύφη, Ερείπιο

1.1 Η Πόλη

Για καλύτερη κατανόηση του θέματος, κρίνεται αναγκαίο να διερευνηθούν οι έννοιες της πόλης μέσα από βιβλιογραφική ανασκόπηση. Τι είναι αυτό που ονομάζουμε πόλη; Είναι τα κτίρια και οι δρόμοι; Ή μήπως οι άνθρωποι που ζουν εκεί; Τα σχολεία, οι εκκλησίες, τα μνημεία, μια εκδήλωση, τα εφηβικά μας χρόνια, είναι το σήμερα ή μήπως οι αναμνήσεις του χθες ή η προοπτική του αύριο; Ή είναι όλα αυτά και άλλα μαζί;

Σύμφωνα με το Jean Nouvel μια πόλη σήμερα, είναι ένας χώρος που μοιράζονται κάποιοι άνθρωποι σε δεδομένο χρόνο. Ο χρόνος που καταλαμβάνουν για να φτάσουν εκεί, να μετακινηθούν εκεί, να συναντήσουν κάποιον εκεί. Εφόσον, σε μεγάλους αριθμούς, μπορούμε να φτάσουμε σ' ένα έδαφος ή να το μοιραστούμε, ανήκουμε σε αυτό το έδαφος και αυτό το έδαφος γίνεται αστικό. Ανήκουμε σε μια πόλη. Θα καταλήξουμε να είμαστε αστοί, ακόμη κι αν κατοικούμε κάπου σε μια εξοχή, στην μικρή μας φάρμα είκοσι χιλιόμετρα από το πρώτο χωριό. Έτσι γινόμαστε ένα κομμάτι της πόλης. Ο Χρόνος και όχι πλέον ο χώρος θα διέπει τη μελλοντική μας μετοχή στην αστικότητα.¹

Ο Christian de Portzamparc επισημαίνει ότι, η πόλη δεν είναι απλώς ένα σύνολο τεχνικών έργων και κτηρίων, ή μια συνάθροιση παραγώγων, καταναλωτών και κοινωνικά αποκλεισμένων. Η πόλη είναι μια «σύνθεση χρόνου»: του παρελθόντος και του μέλλοντος, των παππούδων μας και των παιδιών μας. Το να ζει κανείς στην πόλη θα έπρεπε να σημαίνει το να ζει σε έναν ορισμένο τόπο και να λέει: «αυτή είναι η ζωή μου, εδώ ζουν ή εδώ θα γεννηθούν τα παιδιά μου.»²

Ο δε Παύλος Λέφας, αναρωτιέται, πώς μπορούμε, λοιπόν, να ορίσουμε την πόλη- είναι τα κτίρια της, οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε αυτήν, οι μύθοι που την περιβάλλουν, οι άνθρωποι που την κατοικούν σήμερα ή αυτοί που την κατοικούσαν χθες ή, ακόμη αυτοί που θα την κατοικήσουν αύριο, είναι οι χαράξεις των δρόμων, η ζωή στις πλατείες, ή όλα αυτά μαζί;³

Ο Max Weber (κοινωνιολόγος 1864) τονίζει, πως η πόλη αποτελεί ένα μεγάλο, πυκνό και μόνιμο οικισμό αποτελούμενο από άτομα κοινωνικά ετερογενή. Αυτός ο οικισμός, διαθέτει

¹ Jean Nouvel/Jean Baudrillard «Τα μοναδικά αντικείμενα, Αρχιτεκτονική και Φιλοσοφία» Αθήνα, εκδ. «Futura» 2005, σελ.93-94

² Christian de Portzamparc Παύλος Λέφας 'Άυριο οι πόλεις' Αθήνα, Εκδ. 'ΠΛΕΘΡΟΝ' 2003, σελ.17

³ Παύλος Λέφας 'Άυριο οι πόλεις' Αθήνα, Εκδοτικός Οίκος 'ΠΛΕΘΡΟΝ' 2003, σελ.17

οχύρωση, αγορά, δικό του δικαστήριο και έστω μερικώς αυτόνομο δικό της δίκαιο, συναφή μορφή συσσωμάτωσης και μερική αυτονομία με διοικητικές αρχές, στην εκλογή των οποίων μετέχουν οι κάτοικοί του.⁴

Ενώ ο Aldo Rossi αναφέρει ότι, η πόλη δεν είναι ορθολογική, όπως ακριβώς και κάθε έργο τέχνης. Το μυστήριο της βρίσκεται ίσως πάνω απ' όλα στη μυστική και ασυγκράτητη θέληση της, που εμφανίζεται στις συλλογικές της εκδηλώσεις.⁵

Όσο και αν η έννοια της λέξης πόλη φαίνεται ξεκάθαρη, υπάρχουν πάρα πολλές απόψεις για αυτήν και αυτό οφείλεται κυρίως στις διαφορετικές επιστήμες, (γεωγραφία, ιστορία, κοινωνιολογία, οικονομία, πολεοδομία δημογραφία αρχιτεκτονική) που προσεγγίζουν τη συνύπαρξη πολλών ανθρώπων σε ένα χωρικά προσδιορισμένο τόπο. Ένας άλλος λόγος, που κάνει αδύνατη τη διατύπωση ενός συγκεκριμένου ορισμού είναι οι συνεχείς μετασχηματισμοί που παίρνει η πόλη. Είναι ένας ζωντανός οργανισμός, ο οποίος γεννιέται, αναπτύσσεται, γερνάει και μερικές φορές εγκαταλείπεται και πεθαίνει. Βλέπουμε ότι οι απόψεις, για την έννοια της πόλης, σε άλλα σημεία μοιάζουν και άλλα διαφέρουν και έτσι δεν μπορεί να υπάρξει ένας σαφής ορισμός. Ωστόσο όμως, είναι δυνατόν να καταλήξουμε σε μια συμφωνία για τα χαρακτηριστικά και το τι συνθέτει μια πόλη.

1.1.2 Τα Βασικά Χαρακτηριστικά της πόλης.

Χαρακτηρίζεται από την τοποθεσία, την όψη και το μέγεθος. Η πόλη είναι ένας μόνιμος οικισμός που δε μεταφέρεται, αλλά συνεχώς μεταβάλλεται, έχοντας μια σταθερή και μοναδική τοποθεσία μέσα στο χώρο. Η κάθε πόλη ορίζεται σε κάθε περιοχή από τις διαφορές της σε σχέση με το τοπίο, αφού κάποιες αναπτύσσονται με βάση την ύπαρξη ενός φυσικού στοιχείου (βουνό, λίμνη, ποτάμι, θάλασσα) που υπάρχουν μέσα ή τριγύρω της. Επίσης μπορεί αναπτύσσεται και μεταβάλλεται με βάση την ύπαρξη ενός τεχνητού στοιχείου (τείχη, μνημείο κ.α. ,π.χ. η Αθήνα γύρω από τη Ακρόπολη). Έτσι έχουμε διαφορετική εξωτερική όψη, δημιουργώντας μια μοναδική ταυτότητα για την κάθε πόλη. Ένα τρίτο και καθοριστικό στοιχείο είναι η συγκέντρωση πληθυσμού ανά μονάδα οικοδομημένης επιφάνειας, όπου ορίζουν το μέγεθος καθώς και την πυκνότητα κάθε πόλης.⁶

⁴ Max Weber, *Οικονομία και κοινωνία*, Κοινωνιολογικές έννοιες, εκδ.Σαββάλας, Αθήνα, 2005

⁵ Aldo Rossi. *Η αρχιτεκτονική της πόλης*, εκδ. University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 1991, σελ. 240

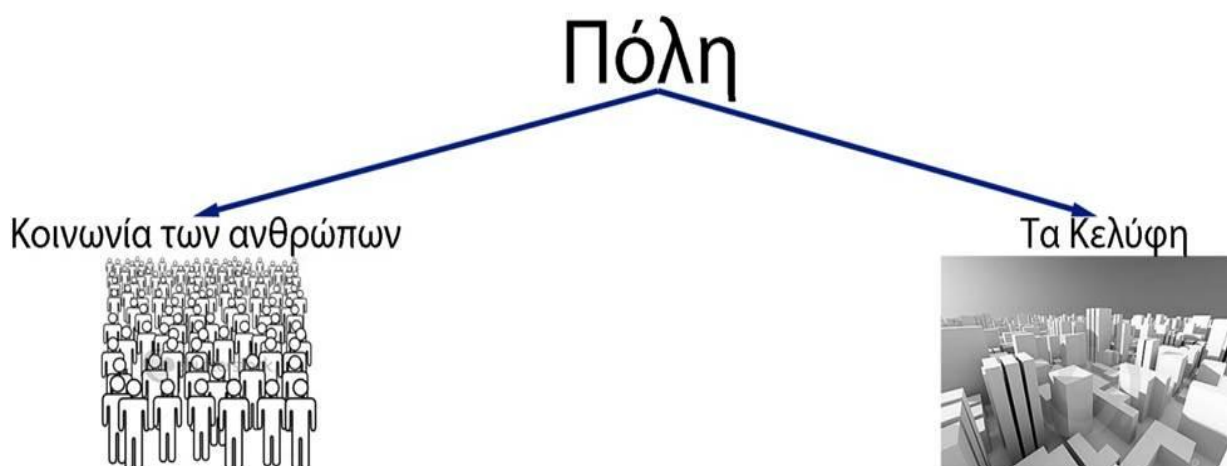
⁶ Εμμανουήλ Μαρμαράς, *Σχεδιασμός και Οικιστικός Χώρος. Τα χαρακτηριστικά του αστικού χώρου*, Εκδοτικός Οίκος: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2002, σελ. 113

1.1.3 Τα ποσοτικά χαρακτηριστικά της πόλης

- α. Κώμη (χωριό), είναι ο οικισμός με πληθυσμό έως 2.000 κατοίκους.
- β. Κωμόπολη, είναι ο οικισμός με πληθυσμό μεταξύ 2.000 και 9.999 κατοίκους.
- γ. Πόλη, είναι ο οικισμός με πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων.⁷

1.2 Κύρια στοιχεία της πόλης

Απαραίτητη για την κατανόηση του θέματος είναι η εξέταση των στοιχείων που συνθέτουν τις πόλεις. Σε κάθε χρονική στιγμή η πόλη αποτελείται από την **κοινωνία των ανθρώπων** και τα **κελύφη**.⁸ Αυτά τα δυο στοιχεία είναι άρρηκτα συνδεδεμένα και αλληλεπιδρούν άμεσα το ένα με το άλλο.

Εικ.01: Τα κύρια στοιχεία της πόλης

Εικ.02: Οι Άνθρωποι στη πόλη

Εικ.03: Τα κελύφη της Νέας Υόρκης

⁷ Εμμανουήλ Μαρμαράς, *Σχεδιασμός και Οικιστικός Χώρος. Τα χαρακτηριστικά του αστικού χώρου*, Εκδοτικός Οίκος: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2002, σελ.115

⁸ Εμμανουήλ Μαρμαράς, *Σχεδιασμός και Οικιστικός Χώρος, Οικισμός και πόλη*, Εκδοτικός Οίκος: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2002, σελ.113

1.2.1 Η κοινωνία των ανθρώπων

Αυτή που δημιουργεί, που εργάζεται που διασκεδάζει. Το **πλήθος** στην αγορά, στην παραλία, ο **όχλος** του γηπέδου, το **κοινό** στο σινεμά στην εκδήλωση και στη γιορτή, η **μάζα** των διαδηλωτών μπροστά στην άρχουσα τάξη. Οι φωνές στο πάρκο και στο σχολείο, η βουή στην αγορά, τα χειροκροτήματα στο θέατρο. Κοινωνία που ζει δημιουργώντας και ζώντας καταστάσεις . Και που στο πέρασμα του χρόνου οι παλαιοί αφήνουν την σκυτάλη στους νέους και αυτοί με τη σειρά τους στους επόμενους. Πιο συγκεκριμένα, είναι το σύνολο των ανθρώπων που συμβιώνουν σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο, όπου τα μέλη της ανέπτυξαν οργανωμένα πρότυπα σχέσεων, μέσω της διαρκούς αλληλεπίδρασής τους.

Ο άνθρωπος, ως κοινωνικό ον χαρακτηρίζεται από τη συμμετοχή του στις ομάδες. Δύο ή περισσότερα άτομα που αλληλοεπηρεάζονται μέσα από τη μεταξύ τους σχέση μπορούν να θεωρηθούν ως ομάδα. Τα χαρακτηριστικά μιας ομάδας επιδρούν στον τρόπο λειτουργίας, στην απόδοση και στην αποτελεσματικότητά της. Τα κύρια χαρακτηριστικά που παίζουν σημαντικό ρόλο στη λειτουργία των ομάδων είναι: το μέγεθος, η δομή, η συνοχή και οι κοινωνικοί κανόνες.⁹ Όπως αναφέρει και ο Λεφάς, *Οι άνθρωποι δεν είναι απλώς το σημαντικότερο κεφάλαιο της πόλης, όπως έχουν θεωρήσει, ρητά ή άρρητα, ηγεμόνες και διανοητές συχνά μέσα στην ιστορία, ιδίως σε καιρούς δεσποτείας. οι άνθρωποι είναι και πρέπει να είναι συστατικό στοιχείο της πόλης».*¹⁰

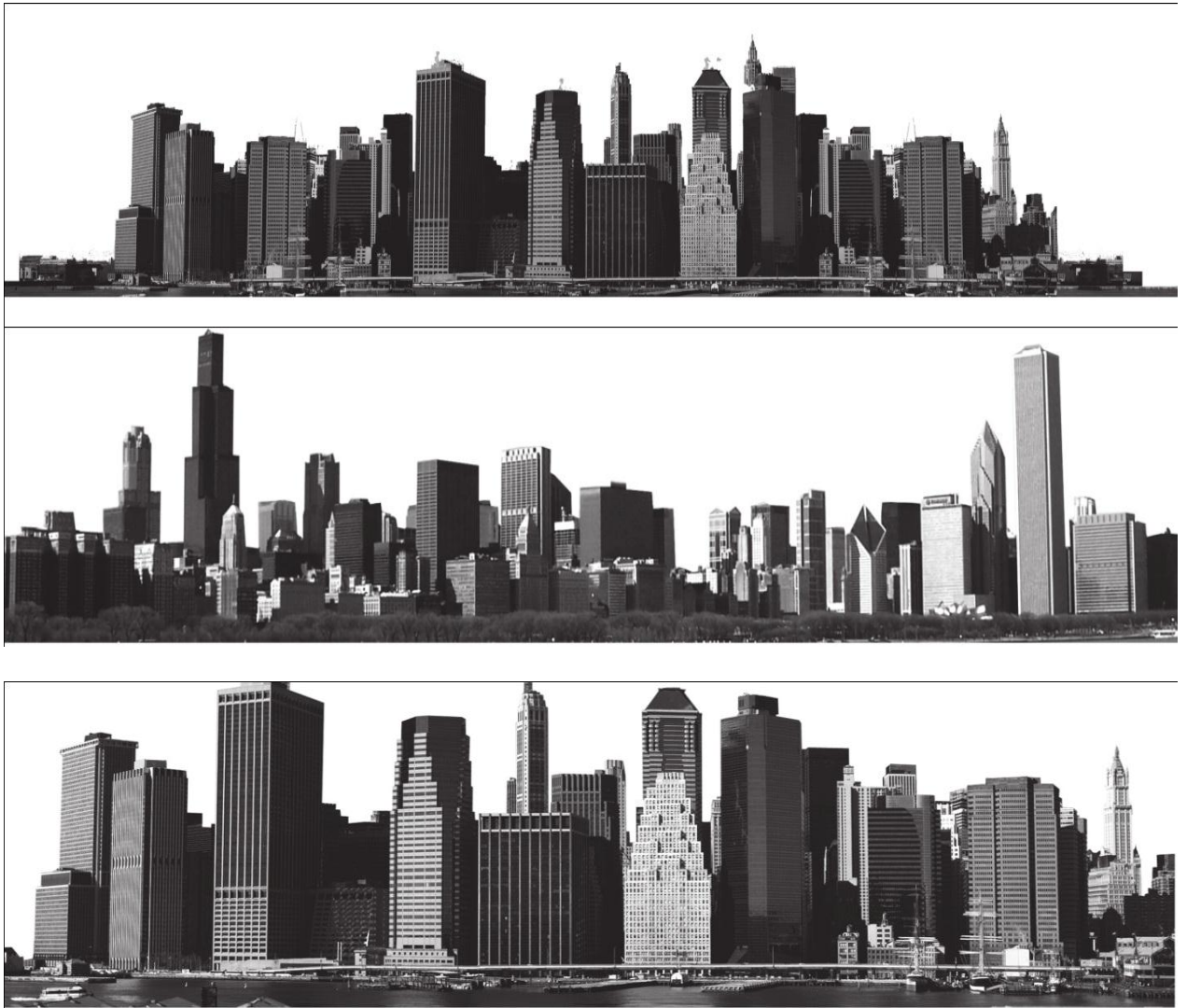
Εικ.04: Η Κοινωνία των ανθρώπων.

⁹ Gustave le Bon, *Ψυχολογία των μαζών*, εκδ. Ζήτρος, Αθήνα, 2010, σελ.9

¹⁰ Παύλος Λεφάς, *Αύριο οι πόλεις*, εκδ. ΠΛΕΘΡΟΝ, Αθήνα, 2003, σελ.20

1.2.2 Τα Κελύφη

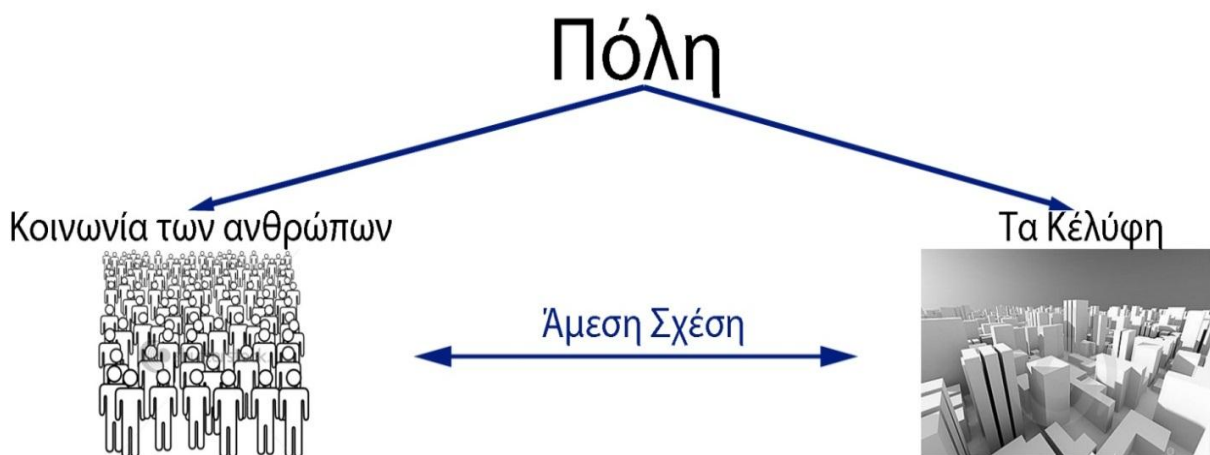
Οι κατασκευές του άνθρωπου, για να ικανοποιήσει τις υλικές και πνευματικές του ανάγκες. Τα κτίρια, οι δρόμοι, οι πλατείες, τα πάρκα. Κάθε μεμονωμένο αρχιτεκτονικό έργο και όλα μαζί, αποτελούν ιδιότυπους «κοινωνικούς πυκνωτές», που εμπεριέχουν τα κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά, ιδεολογικά και αισθητικά προστάγματα της συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου μέσα στην οποία πραγματοποιούνται.

Εικ.05: Σύγχρονες πόλεις (Τα Κελύφη)

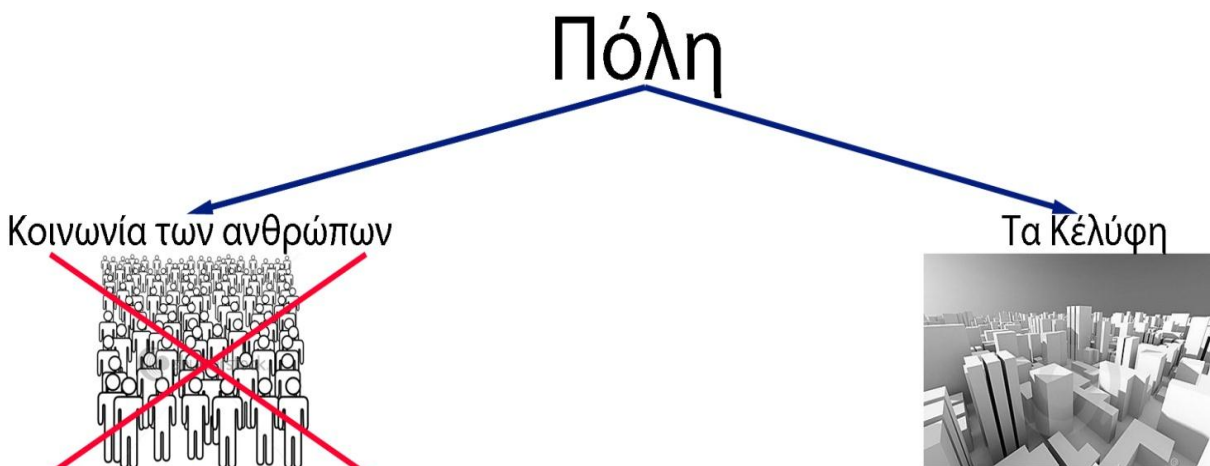
1.3 Σχέση κοινωνίας των ανθρώπων με το κέλυφος.

Αυτά τα δυο στοιχεία είναι άρρηκτα συνδεδεμένα και αλληλεπιδρούν το ένα με το άλλο . Δεν υπάρχει μετασχηματισμός της πόλης που να μην σημαίνει και έναν μετασχηματισμό της ζωής των κατοίκων της, σημειώνει εύστοχα ο Aldo Rossi.¹¹ Σε κάθε αναφορά στην πόλη αυτά τα δύο στοιχεία συνυπάρχουν . Το κέλυφος σε συγκεκριμένο χώρο και η κοινωνία των ανθρώπων, που μετακινείται και μεταβάλλεται. Άλλοι φεύγουν άλλοι έρχονται και άλλοι μένουν για πάντα εκεί. Αποτελούν τον αστικό χώρο, το χώρο των αστών. Είναι μια σχέση αναγκαία για την επιβίωσή μας. Είναι ένα κομμάτι από εμάς, τα φτιάχνουμε όπως τα θέλουμε, τα προσαρμόζουμε όπως θέλουμε, τα περιποιούμαστε και τα συντηρούμε. Αυτή η στενή σχέση και η αλληλεπίδραση που έχουν μεταξύ τους, δημιουργεί ένα πολύ δυνατό δεσμό. Ένας δεσμός που κρατάει μέχρι το τέλος της ζωής μας, αφού το κέλυφος παραμένει εκεί και για τους απογόνους.

Εικ.06: Σχέση κοινωνίας των ανθρώπων με το κέλυφος

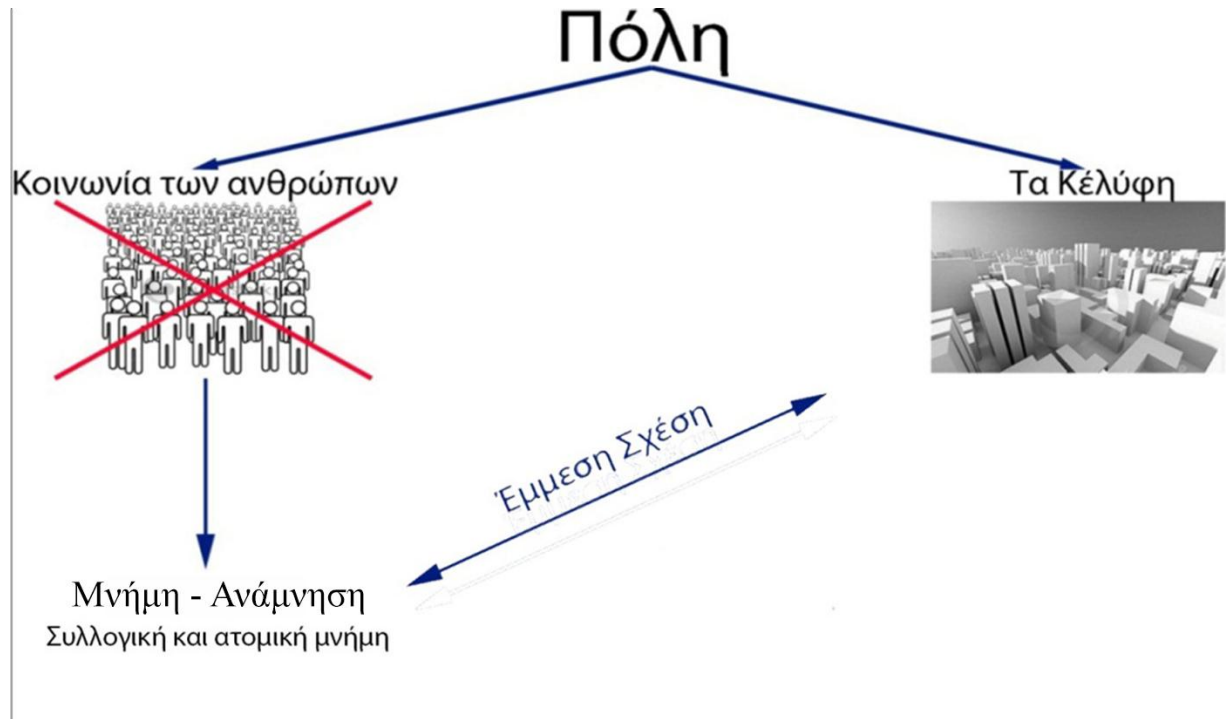
Αφού έχουν αναλυθεί οι παραπάνω έννοιες, τίθεται το σημαντικότερο ερώτημα, στο οποίο βασίζεται η παρούσα μελέτη. **Τι συμβαίνει όταν αυτά τα δυο συστατικά της πόλης αποχωρίζονται; Όταν μια πόλη δηλαδή εγκαταλειφθεί για οποιοδήποτε λόγο; Από τη μέχρι τώρα ανάλυση φαίνεται, ότι η πόλη χάνει τον οποιοδήποτε ορισμό της και κλονίζεται συθέμελα.**

Εικ.07: Απουσία του ανθρώπου από την πόλη

¹¹ Aldo Rossi, Η αρχιτεκτονική της πόλης, εκδ. University studio press, Θεσσαλονίκη, 1991

Για μεν την **κοινωνία των ανθρώπων** παίρνει το δρόμο του αποχωρισμού, είτε ατομικά, είτε σε ομάδες, και πάνε σε άλλους τόπους. Κατασκευάζοντας καινούργιες πόλεις, (πολλές φορές με το όνομα της παλιάς του πόλης, Νέα Σμύρνη, Νέα Ευκαρπία) ή ενσωματώνεται σε άλλες, κουβαλώντας στη μνήμη τους, αυτά που βίωσε, με τις αναμνήσεις να τον κατακλύζουν.¹²

Εικ.08: Μνήμη/Ανάμνηση

Αυτό που παραμένει πλέον να συνδέει έμμεσα τα κελύφη με τους ανθρώπους, είναι η μνήμη/ανάμνηση. Είναι η νοητική ικανότητα με την οποία αποθηκεύουμε, αναγνωρίζουμε, ανακαλούμε, αλλά και αναπλάθουμε πληροφορίες, εμπειρίες, ή γεγονότα. Η μνήμη αποτελείται από την ατομική μνήμη (ή ανάμνηση) του κάθε ατόμου της κοινωνίας, αλλά και τη συλλογική μνήμη της ίδιας της κοινωνίας. Οι ατομικές μνήμες συνήθως μένουν στα στενά όρια του ίδιου του ατόμου. Όταν περισσότερες ατομικές μνήμες συγκεκριμένου χώρου και χρόνου αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, τότε συνθέτουν τη συλλογική μνήμη.

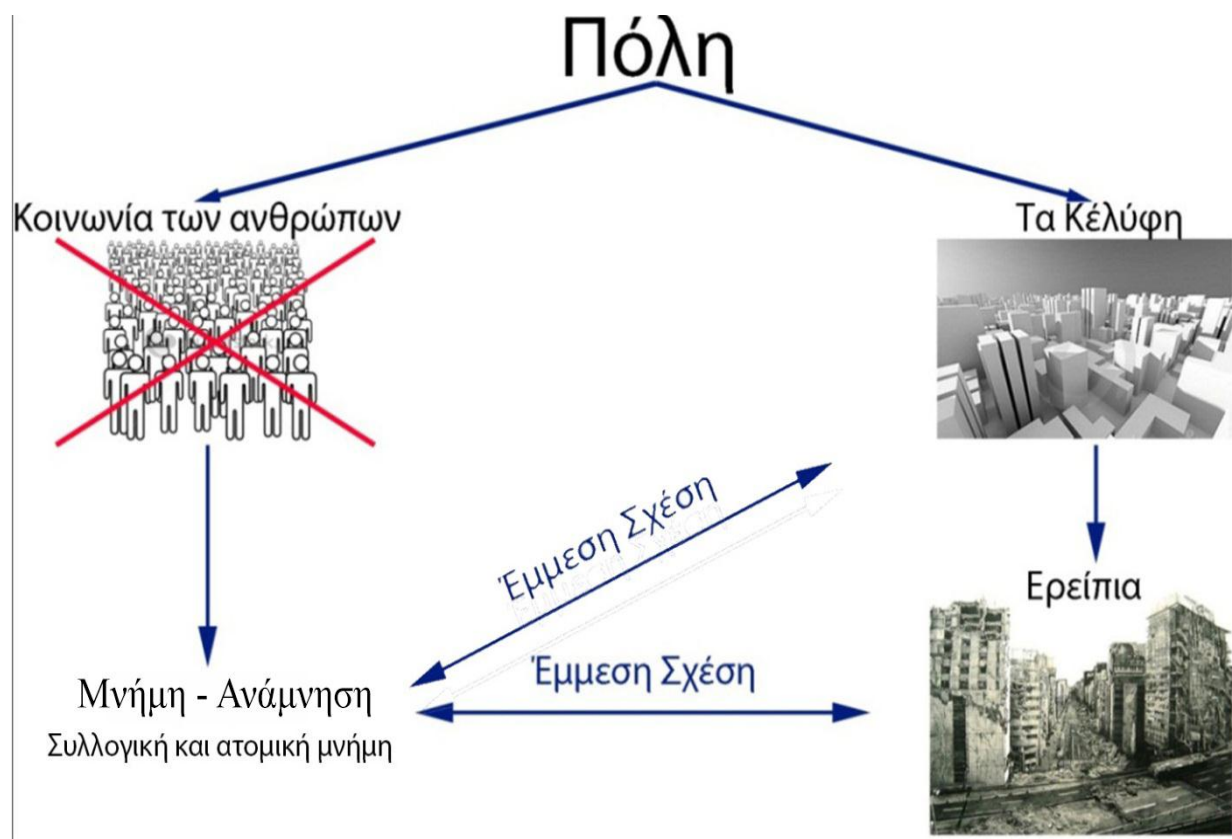
Η συλλογική μνήμη μεταδίδεται από γενιά σε γενιά, μέσα από την προφορική ιστορία, (με τη μορφή κυρίως εξιστορήσεων, μεταγενέστερα με οπτικοακουστικού υλικού) μέσα από ιστορικά κείμενα, μέσα από τα ήθη και τα έθιμα καθώς και μέσα από κάθε ιστορικό, πολιτιστικό και πολιτισμικό γεγονός. Οι κοινωνίες διατηρούν και ανακαλούν το παρελθόν μέσω της συλλογικής μνήμης.

¹² Αξίζει να αναφερθεί ότι εξαιρούνται οι νομάδες που συνέχεια κινούνται μέσα στην έρημο μεταφέροντας μαζί τους το εφήμερο «κέλυφός» τους. Εφόσον δεν έχουν σταθερή τοποθεσία δε μπορούν να χαρακτηριστούν ως πόλη (στην περίπτωση που υπερβαίνουν συγκεκριμένο ποσοτικό αριθμό)

Ο Aldo Rossi αναφέρει ότι, *η ίδια η πόλη είναι η συλλογική μνήμη των λαών*¹³

Αυτή η συλλογική και ατομική μνήμη είναι ότι παραμένει από την αλληλεπίδραση της κοινωνίας με τα κελύφη εφόσον χωριστούν.

Για τα κελύφη αρχίζει μια νέα ιστορία μια νέα σχέση. Μετατρέπεται σε ερημωμένη πόλη. Ο θόρυβος του ανθρώπου από τις δραστηριότητες του σταματά. Η κοινωνία των ανθρώπων σταμάτα προ πολλού να δημιουργεί γεγονότα. Ο άνεμος και τα πουλιά κυριαρχούν και ο παφλασμός της θάλασσας γίνεται ο βασιλιάς της νύχτας. Ο ήχος του φτάνει πολύ μακριά, όπως πολύ παλιά, πριν έρθουν οι άνθρωποι. Μια νέα σχέση κελύφους και φύσης αρχίζει. Η Φύση αργά αλλά σταθερά «φτιάχνει» στο κέλυφος μια νέα δομή και όψη και σιγά σιγά το μετατρέπει σε ερείπιο.

Εικ.09: Το μονό πλέον που συνδέει τα κελύφη-ερείπια με τους ανθρώπους, είναι η μνήμη.

¹³ Aldo Rossi, Η αρχιτεκτονική της πόλης, 1985, σελ.240

1.4 Τα Ερείπια

Ερείπια χαρακτηρίζονται τα υπολείμματα των ανθρωπίνων κατασκευών που έχουν φθαρεί και καταστραφεί στο πέρασμα του χρόνου και μαρτυρούν την ανθρώπινη ιστορία. Ένα κτίριο μετατρέπεται σε ερείπιο, όταν ο άνθρωπος σταματήσει να το συντηρεί και με τα χρόνια αρχίζει να καταστρέφεται από τη φύση ή από τον ίδιο τον άνθρωπο. Το ερείπιο είναι η μαρτυρία του χτες στο χώρο και στο χρόνο του παρόντος. Είναι η διαδρομή ενός αντικειμένου από τη στιγμή της υλοποίησής του μέχρι το σήμερα. Είναι η παρουσία της φθοράς του χρόνου στην ίδια την όψη του. *Είναι η κατάσταση μιας προηγούμενης ύπαρξης, είναι το ίχνος και η μαρτυρία μιας ανθρώπινης δραστηριότητας.*¹⁴

Σύμφωνα με τον Παπαϊωάννου τα ερείπια *στέκουν στο χώρο και το χρόνο ως κτισμένη έκφραση της ανθρώπινης ζωής, αδιάψευστοι μάρτυρες των ανθρώπων που τα βίωσαν! Πάνω απ' όλα έχουν μνήμη. Θυμίζουν στις γενιές που έρχονται, εκείνους που έφυγαν μέσα στους αιώνες. Και είναι τότε σαν να τους χαρίζουν ένα είδος «αθανασίας».*¹⁵

Εικ.10: Ερείπια

¹⁴ Μαρία Παπαδημητρίου, *Τα ερείπια στην μητρόπολη*, άρθρο δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα Greekarchitects.gr , Απρίλιος, 2009

¹⁵ Τάσης Παπαϊωάννου, *Γεννηθήκαμε μέσα σε ερείπια και ερείπια αντικρίζουμε*, άρθρο δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα Greekarchitects.gr, Ιούλιος, 2010

Είναι αξιοσημείωτο να αναφερθεί, ότι όταν ο άνθρωπος επεμβαίνει στο ερείπιο με σκοπό να σταματήσει τη φθορά του ή να το επαναφέρει στην αρχική ή προηγούμενη κατάσταση, τότε μετατρέπεται από ερείπιο σε μνημείο. Στο μνημείο, αν και επεμβαίνει άμεσα ο άνθρωπος, το ερέθισμα της μνήμης παραμένει και ανακαλεί ή υπενθυμίζει κάτι, προειδοποιεί ή αφήνει υποθήκη για κάτι στους σύγχρονους ή στους επιγενόμενους.¹⁶

Με βάση την παραπάνω ανάλυση των ορισμών, εξάγεται το συμπέρασμα, ότι πόλη δεν υφίσταται από την στιγμή που απουσιάζει από αυτή ένα από τα δύο βασικά της στοιχεία, αυτό της κοινωνίας των ανθρώπων. Συνεπώς, ο τίτλος της παρούσας εργασίας «Εγκαταλελειμμένες πόλεις», ίσως να θεωρηθεί αντιφατικός. Ωστόσο επιλέγεται, για τους συγκεκριμένους σκοπούς της παρούσας μελέτης.

¹⁶ Φάνη Μαλλούχου-Tufano, *Προστασία και διαχείριση μνημείων. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις από την Αρχαιότητα έως τις μέρες μας*. Αθήνα

Κεφάλαιο 2. Εγκαταλελειμμένες Πόλεις: Ορισμός και παραδείγματα.

2.1. Εγκαταλελειμμένη πόλη

Μια πόλη μπορεί να χαρακτηριστεί εγκαταλελειμμένη στην περίπτωση που απουσιάζει η κοινωνία της για μεγάλο χρονικό διάστημα ή οριστικά. Εγκαταλελειμμένη πόλη ουσιαστικά, είναι η απουσία του δημιουργού (άνθρωπος) από το δημιούργημά του (κτίρια). Αυτός ο διαχωρισμός είναι που ελκύει το ενδιαφέρον των ανθρώπων να επισκεφθούν και να εξετάσουν από κοντά μια εγκαταλελειμμένη περιοχή. Κάποιοι ως επισκέπτες (τουρίστες), που τους ελκύει το αίσθημα και η εικόνα της εγκατάλειψης και κάποιοι ως μελετητές-επιστήμονες, που τους ενδιαφέρει η συμπεριφορά των ερειπίων στο χρόνο καθώς και στις καιρικές συνθήκες.

Εδώ πρέπει να επισημανθεί ότι μια εγκαταλελειμμένη πόλη μπορεί καθημερινά να φιλοξενεί χιλιάδες επισκέπτες. Ουσιαστικά η απουσία του ανθρώπου δεν ισχύει σε αυτό το ενδεχόμενο, αλλά σε τέτοια περίπτωση ο άνθρωπος δεν επεμβαίνει μόνιμα σε αυτή, παρά μόνο την παρατηρεί, όπως για παράδειγμα η Σπιναλόγκα στην Κρήτη. Σε κάποιες άλλες περιπτώσεις η παρουσία του ανθρώπου είναι είτε παράνομη, είτε δύσκολη, είτε επικίνδυνη. Έτσι δεν υπάρχει καμία επαφή του ανθρώπου με την πόλη, ούτε καν ως άμεσου παρατηρητή, όπως για παράδειγμα το Βαρώσι, στην Αμμόχωστο.

Εικ.11: Σπιναλόγκα (Μακρά Άκανθος) - Ανοικτή περιοχή για όλους.

Εικ.12: Βαρώσι, Αμμόχωστος – Κλειστή (απαγορευμένη) περιοχή, κανένας άνθρωπος δεν μπορεί να την επισκεφτεί.

2.1.2. Οι παράγοντες που οδηγούν στην εγκατάλειψη των πόλεων.

Οι παράγοντες είναι οι φυσικές καταστροφές και οι καταστροφές που προκύπτουν από κάποιες λανθασμένες ή εσκεμμένες ανθρώπινες ενέργειες. Πολλές φορές όμως οι καταστροφές οφείλονται σε ένα συνδυασμό της ανθρώπινης ενέργειας με την ενέργεια της φύσης. Οι φυσικές καταστροφές είναι ο συχνότερος παράγοντας της εγκατάλειψης των κατοικημένων χώρων από

τους ανθρώπους. Καταιγίδες, τυφώνες, σεισμοί, εκρήξεις ηφαιστείων κ.α, είναι κάποια από τα στοιχεία της φύσης που μπορούν να καταστρέψουν ένα κατοικημένο χώρο ανεπανόρθωτα, καθιστώντας την επανακατοίκηση αδύνατη.

Παράδειγμα είναι η πόλη του Pattonsburg στο Μισούρι που είχε πλημμυρίσει 30 φορές από το 1845. Λόγω των συνεχών πλημμυρών στην περιοχή, οι άνθρωποι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την πόλη, η οποία καταστράφηκε ολοσχερώς από τις δυο τελευταίες πλημμύρες του 1993. Στη συνέχεια ξαναχτίστηκε 5 χιλιόμετρα μακριά από τα ερείπια της παλιάς πόλης σε ένα λόφο για λόγους ασφαλείας.¹⁷

Εικ.13: Pattonsburg 1930

Εικ.14: Pattonsburg 1990

Ένα άλλο παράδειγμα εγκατάλειψης κατοικημένης περιοχής εξαιτίας της φύσης, είναι η περίπτωση Centralia στην Pennsylvania, όπου η κωμόπολη εγκαταλείφθηκε, λόγω μιας υπόγειας πυρκαγιάς άνθρακα κάτω από την περιοχή. Στο κέντρο της πυρκαγιάς η θερμοκρασία ξεπερνούσε τους 1000 βαθμούς Φαρενάιτ και δηλητηριώδη σύννεφα διοξειδίου του άνθρακα και άλλα θανατηφόρα αέρια έβγαιναν στην ατμόσφαιρα από διάφορες σχισμές του εδάφους κοντά στην περιοχή. Η περιοχή αμέσως εγκαταλείφθηκε και ποτέ δεν ξανά κατοικήθηκε.¹⁸

Εικ.15: Η Centralia πριν και μετά την εγκατάλειψη.

Εικ.16: Σχισμές στον δρόμο

¹⁷ Steven M. Schnell, Gregory Haddock, *Pattonburg is dead. Sense of place in the face of disaster*, Kutztown University of Pennsylvania, 2004

¹⁸ Margaret Eby, *American Inferno*, άρθρο, The Paris review, October 3, 2011

Παράδειγμα όπου η εγκατάλειψη των πόλεων οφείλεται σε ανθρώπινες ενέργειες είναι η κωμόπολη Oradour-Sur-Glane, που καταστράφηκε στις 10 Ιουνίου του 1944 από τα ΕΣ-ΕΣ Γερμανών στους Γάλλους, οι οποίοι προέβαλλαν σθεναρή αντίσταση. Οι Γερμανοί κατέστρεψαν αρκετά κτίρια και εκτέλεσαν 642 κατοίκους, ενώ κάποιοι κατάφεραν να ξεφύγουν. Το χωριό παρέμεινε καταστραμμένο και εγκαταλελειμμένο μέχρι σήμερα, ενώ μετά το τέλος του πολέμου ένα καινούργιο χωριό κτίστηκε δίπλα με το ίδιο όνομα.¹⁹

Εικ.17: Oradour-Sur-Glane μετά την καταστροφή. 1944

Εικ.18&19: Η σημερινή κατάσταση των κτιρίων

¹⁹ Sarah Farmer, *Martyred Village, Massacre at Oradour-sur-Glane*, εκδ. University of California Press, London, 1999, σελ. 20-

2.2 Χαρακτηριστικές περιπτώσεις εγκαταλελειμμένων περιοχών

Ας δούμε αναλυτικά μερικές χαρακτηριστικές περιπτώσεις εγκαταλελειμμένων περιοχών με διαφορετικό μέγεθος, διαφορετικό χώρο και διαφορετικό χρόνο. Ποτέ, πού και για πιο σκοπό κτίστηκαν. Πώς και γιατί εγκαταλείφθηκαν, πώς είναι σήμερα και ποιες οι προοπτικές τους για το μέλλον.

2.2.1 Pripjat – (Πριπιάτ)

Τοποθεσία: Pripjat, Ουκρανία

Χρονολογία κατοίκησης : 1970 μέχρι το 1986

Χρονολογία ερήμωσης: 1986 μέχρι Σήμερα

Ιστορική αναφορά

Πόλη της Σοβιετικής Ένωσης, (η οποία σήμερα βρίσκεται σε εδάφη της Ουκρανίας) που ιδρύθηκε το 1970, για να στεγάσει τους εργαζόμενους του πυρηνικού σταθμού του Chernobyl (Τσερνόμπιλ) μαζί με τις οικογένειές τους. Ανακηρύχτηκε πόλη επίσημα το 1979, και εγκαταλείφθηκε το 1986 μετά την πυρηνική καταστροφή του Πυρηνικού Σταθμού. Ο πληθυσμός της ήταν περίπου 49.300 πριν από το ατύχημα, ενώ είχε υπολογισθεί ότι θα έφτανε έως τους 78.000 στα επόμενα χρόνια. Πριν από το ατύχημα του Τσερνόμπιλ, οι πυρηνικοί σταθμοί, θεωρούνταν από τη Σοβιετική Ένωση ως ασφαλέστεροι από άλλα είδη εργοστασίων ηλεκτρικής ενέργειας. Το αρχικό σχέδιο ήταν να χτιστεί το εργοστάσιο 25 χιλιόμετρα από το Κίεβο, αλλά η ουκρανική ακαδημία των επιστημών, μεταξύ άλλων φορέων, εξέφρασε ανησυχία σχετικά με το ότι ήταν πολύ κοντά στην πόλη, και έτσι το Pripjat κτίστηκε περίπου 100 χιλιόμετρα από το Κίεβο.²⁰

Εικ.20: Το Pripjat σήμερα

²⁰ Russia today, *Chernobyl: 23 years later*, άρθρο από www.rt.com, 2009

Εικ.21&22: Το Pripyat πριν την καταστροφή

Αίτια εγκατάλειψης

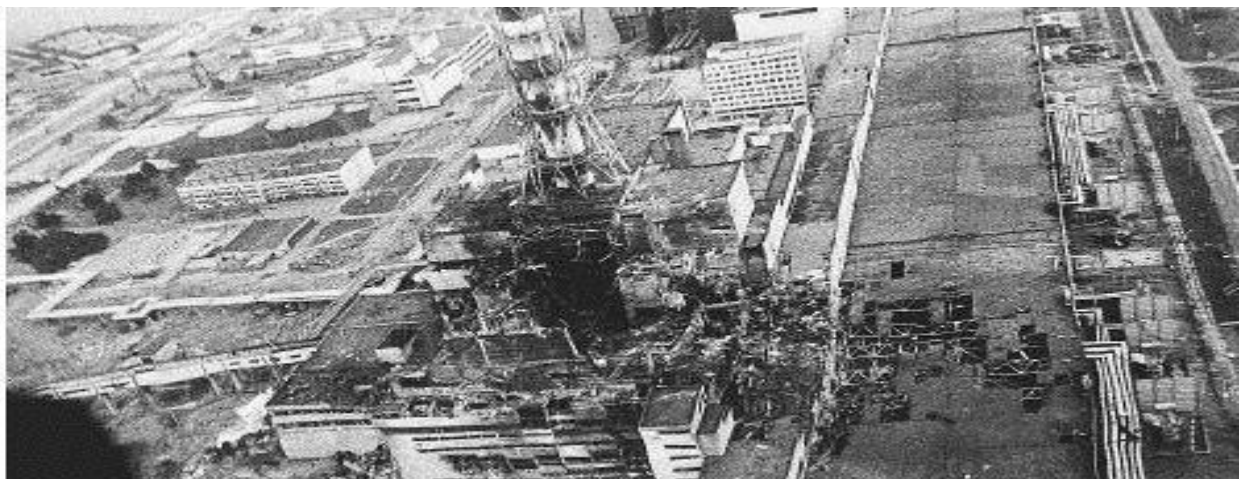
Τα ξημερώματα της 26ης Απριλίου 1986, ο αντιδραστήρας νούμερο τέσσερα στον Πυρηνικό Σταθμό Τσερνομπίλ εκρήγνυται. Το ατύχημα υπήρξε αποτέλεσμα συνδυασμού πολλών παραγόντων, όπως ο λανθασμένος σχεδιασμός του αντιδραστήρα, καθώς και οι διαδοχικές παραβιάσεις των διαδικασιών και κανονισμών ασφαλείας από το προσωπικό. Η ραδιενέργεια που απελευθερώθηκε ήταν 400 φορές πιο μεγάλη από αυτής της Χιροσίμας. Παρά το τραγικό ατύχημα, και την προφανή ραδιενεργή μόλυνση, οι σοβιετικές αρχές επέλεξαν αρχικά να αποκρύψουν το γεγονός.²¹

Εικ.23: Ο Πυρηνικός Σταθμός Παραγωγής Ενέργειας

Εικ.24: Το προσωπικό του σταθμού

Εικ.25: Ο Πυρηνικός Σταθμός Παραγωγής Ενέργειας μετά την έκρηξη.

²¹ Richard Stone, *The Long Shadow of Chernobyl*, National Geographic, April 2006,

Η κοινωνία των ανθρώπων

Περίπου 49.300 κάτοικοι εκκένωσαν το Πρίπιατ και 336.000 από τις ευρύτερες περιοχές. Η εκκένωση του ξεκίνησε μια μέρα αργότερα, και διήρκεσε 2 μέρες, ενώ χρειάστηκαν περισσότερα από 2.000 λεωφορεία για την ενέργεια αυτή. Για να μειωθούν οι αποσκευές, οι αρμόδιες αρχές διαβεβαίωσαν στους κατοίκους ότι η εκκένωση ήταν προσωρινή και σε τρεις μέρες θα επέστρεφαν πίσω. Αμέσως μετά την εκκένωση το Πρίπιατ, καθώς και μια ευρεία ζώνη ακτίνας 30 χιλιομέτρων από το ατύχημα, αποκλείστηκε και παρέμεινε εγκαταλελειμμένη μέχρι και σήμερα. Από το ατύχημα πέθαναν επιτόπου δυο από τους εργάτες του σταθμού, ενώ μετά από τρεις μήνες πέθαναν ακόμη τριάντα, από οξείας μορφής μόλυνση λόγω της ραδιενέργειας. Έως το 2004 διαπιστώθηκαν 19 επιπλέον θάνατοι ενώ υπολογίζεται ότι επηρεάστηκε η υγεία εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων, εξαιτίας της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος με ραδιενέργεια.²²

Εικ.26: Εγκαταλελειμμένες μάσκες αερίων

Εικ.27: Πυροσβέστες λίγο πριν σβήσουν τη φωτιά στον αντιδραστήρα.

²², Matthew Chance, *Chernobyl's 25-year shadow*, Άρθρο CNN world, 2011

Σημερινή κατάσταση

Μετά την εγκατάλειψη της πόλης, πολλά κτίρια είχαν λεηλατηθεί από ανθρώπους που αγνόησαν τον κίνδυνο της ραδιενέργειας. Πολλά ραδιενεργά αντικείμενα, παλιοσίδερα ακόμη και οικοδομικά υλικά μετακινήθηκαν και πουλήθηκαν σε κάθε γωνιά της χώρας. Τα κτίρια δεν έχουν επισκευαστεί επί δύο και πλέον δεκαετίες, σαν αποτέλεσμα πολλές στέγες έχουν καταστραφεί, αρκετά πατώματα έχουν πέσει, ενώ το σχολειό κατέρρευσε το 2005.²³ Τα δέντρα έχουν φτάσει μέχρι τις στέγες και σε πολλές περιπτώσεις έχουν μπει στο εσωτερικό των κτιρίων. Η απουσία του ανθρώπου, τα σπασμένα τζάμια και οι ανοιχτές πόρτες έχουν φέρει μια καινούργια κοινωνία στην πόλη. Τα ζώα έχουν αντικαταστήσει πλέον τους ανθρώπους και βρήκαν καταφύγιο στα κελύφη τους. Το στοιχείο που παραμένει στην περιοχή όπου την κάνει ιδιαίτερη και μοναδική είναι η ραδιενέργεια που ελευθερώθηκε μετά την έκρηξη. Η πρώην πόλη και η γύρω περιοχή έχει καταστεί όχι μόνο ακατοίκητη, αλλά και επικίνδυνη για κάθε επισκέπτη. Όλα είναι μολυσμένα, το νερό, ο αέρας, το έδαφος, η χλωρίδα και πανίδα της περιοχής ενώ η ραδιενέργεια θα συνεχίσει να υπάρχει (σε μικρότερες ποσότητες με τον καιρό) για πάρα πολλά χρόνια ακόμη.

Εικ.28: Τα κελύφη και η φύση

Εικ.29: Η Κατάσταση εσωτερικά των κτιρίων.

Εικ.30: Το Πριπιάτ και το πυρηνικό εργοστάσιο στο βάθος

²³ Matthew Chance, *Chernobyl's 25-year shadow*, Άρθρο CNN world, 2011

2.2.2 Hashima island, το «Θωρηκτό Νησί»

Τοποθεσία: Ιαπωνία, Nagasaki (Ναγκασάκι)

Χρονολογία κατοίκησης: 1907 μέχρι το 1974

Χρονολογία ερήμωσης: 1974 μέχρι το 2009

Ιστορική αναφορά

Το «Θωρηκτό Νησί» είναι μια αγγλική μετάφραση του Hashima Island, εξαιτίας του θαλάσσιου τείχους που υψώνεται γύρω από αυτό για να το προστατέψει από τους τυφώνες και τα μεγάλα κύματα. Το νησί κατοικήθηκε πρώτη φορά το 1887 και το 1890 αγοράστηκε από την εταιρία Mitsubishi κατά τη διάρκεια της βιομηχανικής επανάστασης της Ιαπωνίας, για την εκμετάλλευση των υποθαλάσσιων κοιτάσματα άνθρακα. Αρχικά οι εργάτες ζούσαν στις απέναντι πόλεις και πηγαينوερχόντουσαν κάθε μέρα για να εργαστούν στο νησί. Η εταιρία προσπαθώντας να μειώσει το κόστος αποφάσισε να εγκαταστήσει στο νησί τους εργάτες μαζί με τις οικογένειές τους. Το 1916 για τις ανάγκες της στέγασης χρειάστηκε να κατασκευαστούν περισσότερες από 30 μεγάλες κοινωνικές κατοικίες. Τα κτίρια κάλυπταν το 60% του νησιού, ενώ το υπόλοιπο 40% χρησιμοποιούνταν για βιομηχανικές εγκαταστάσεις. Είναι από τις υψηλότερες πυκνότητες πληθυσμού (αναλογικά) σε συγκεκριμένο χώρο, που έχει καταγραφεί ποτέ παγκοσμίως μέχρι σήμερα.²⁴

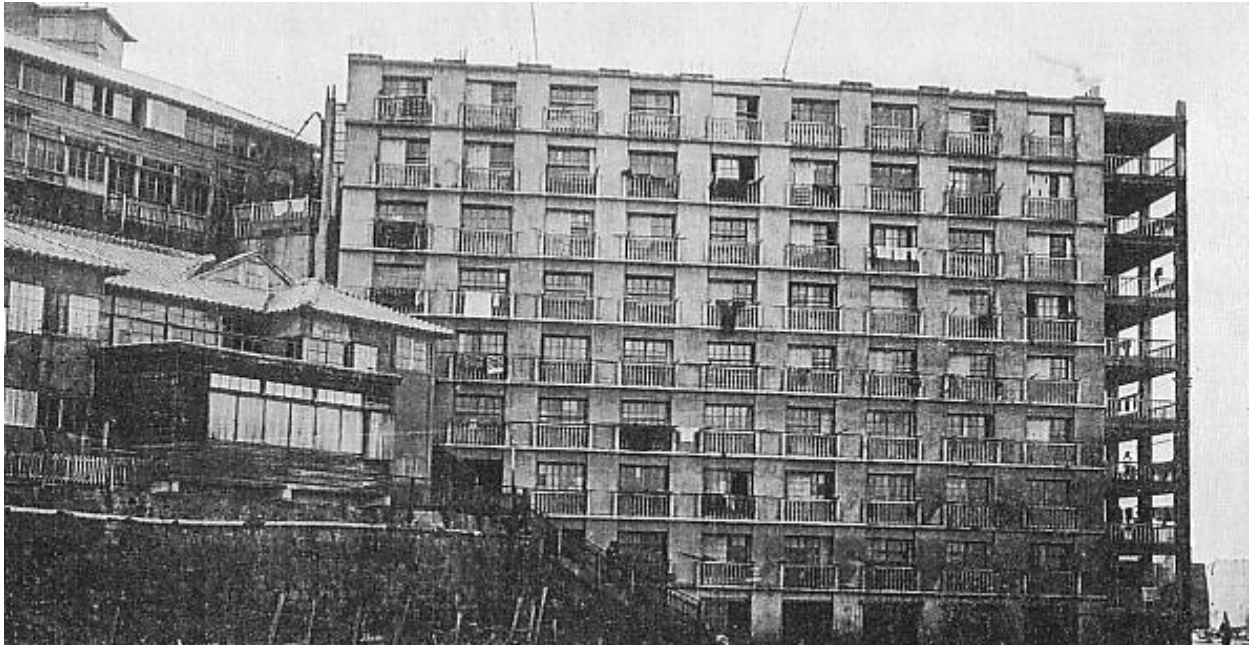

Εικ.31: Αεροφωτογραφία του νησιού.

Εικ.32: Όψη του νησιού, το "Θωρηκτό Νησί"

Συγκεκριμένα το κάθε διαμέρισμα των κοινωνικών κατοικιών, χωριζόταν σε 6 μικρά δωμάτια των 9 τετραγωνικών μέτρων το κάθε ένα, όπου μέσα σε αυτό ζούσε μια οικογένεια. Το κάθε δωμάτιο διάθετε μόνο ένα παράθυρο και μια πόρτα, ενώ το μπάνιο, η τουαλέτα και η κουζίνα βρισκόταν σε άλλο δημόσιο χώρο μέσα στο κτίριο. Κατασκευάστηκαν επίσης παιδότοποι, καταστήματα, σινεμά, νοσοκομείο, σχολείο, ναός, ξενοδοχείο, ακόμη και οίκος ανοχής, μετατρέποντας έτσι το νησί σε μια μικρή πόλη, δημιουργώντας μια κοινωνία που είχε ως στόχο την εξόρυξη άνθρακα, καθώς και την επιβίωσή της. Αξιοσημείωτο είναι, ότι στο νησί την ίδια χρονολογία κτίστηκε το μεγαλύτερο ιαπωνικό κτίριο (9 όροφοι) της εποχής από οπλισμένο σκυρόδεμα.²⁵

Εικ.33: Κατοικίες του νησιού πριν την εγκατάλειψη. 1930

Εικ.34: Κατοικίες του νησιού μετά την εγκατάλειψη.

²⁵ Gunkanjima, *Ruins of a Forbidden Island*, άρθρο, <http://gakuran.com>, 2010

Το 1959 ο πληθυσμός του νησιού ήταν 5,259 κάτοικοι, με πυκνότητα 835 άτομα ανά εκτάριο (83,500 κατοικοι/km²) σε σχέση με το συνολικό νησί ή 1,391 άτομα ανά εκτάριο (139,100 people/km²) σε σχέση με την κατοικήσιμη περιοχή.

Εικ.35&36: Η κοινωνία του νησιού - 1974

Αιτία εγκατάλειψης:

Το πετρέλαιο αντικατέστησε τον άνθρακα την δεκαετία του '60, κι έτσι η Mitsubishi αναγκάστηκε το 1974 να ανακοινώσει επίσημα τη διακοπή της λειτουργίας των ορυχείων, μεταφέροντας τους εργάτες και τις οικογένειες τους μακριά από το νησί. Οι κάτοικοι άφησαν πολλά αντικείμενα πίσω τους, λόγω της δυσκολίας να τα μεταφέρουν, ενώ από το 1989 δεν επιτρέπεται σε κανένα να το πλησιάσει.²⁶

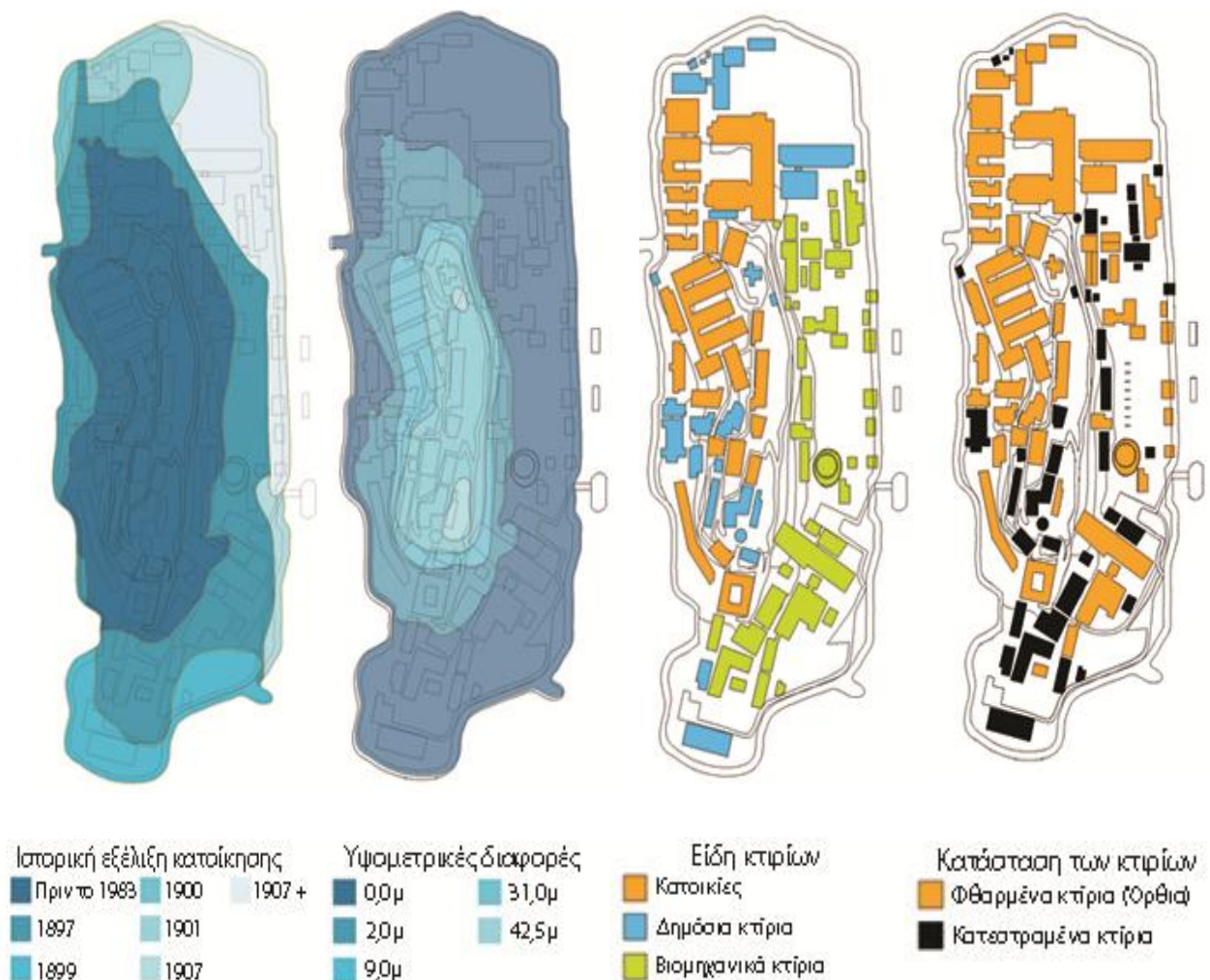

Εικ.37&38: Όψη του νησιού μετά την εγκατάλειψη.

²⁶ Gunkanjima, *Ruins of a Forbidden Island*, άρθρο, <http://gakuran.com>, 2010

Σημερινή κατάσταση των κτιρίων και του νησιού

Δεδομένου ότι το νησί και τα κτίρια του παρέμειναν χωρίς ανθρώπους να τα συντηρούν για περισσότερο από 39 χρόνια, πολλά από αυτά έχουν ήδη καταρρεύσει, ενώ κάποια αλλά έχουν υποστεί ανεπανόρθωτες φθορές. Τα αίτια της καταστροφής είναι πολλά, όπως οι χρόνιοι άνεμοι της περιοχής και οι καταιγίδες, με κυριότερο αίτιο το θαλασσινό νερό. Το νησί παρέμεινε κλειστό και χωρίς κάτοικους από το 1974, αφού από τότε απαγορευόταν αυστηρά κάποιος να πλησιάσει ή να μεταβεί στο νησί χωρίς κάποια άδεια. Μόνο κάποιοι δημοσιογράφοι το επισκέπτονταν κατά καιρούς, πάντα όμως με κάποια συνοδεία.²⁷ Το 2009 ένα μικρό κομμάτι του νησιού άνοιξε στο κοινό, αφού για την πλήρη επαναλειτουργία του νησιού απαιτείται ένα τεράστιο χρηματικό ποσό για την συντήρηση των ερείπιων, έτσι ώστε να καταστούν ασφαλή για το κοινό.²⁰

Εικ.39: Χάρτες εξέλιξης και κατάστασης του νησιού και των κατοικιών

²⁷ Life after people (Film), season 1 episode 1, The Bodies Left Behind, History channel, 2009

Εικ.40: Το νησί σήμερα

Εικ.41: Κατεστραμμένη όψη κατοικιών.

Εικ.42: Η Κατάσταση εσωτερικά των κτιρίων.

Εικ.43: Η κατάσταση των κατοικιών.σήμερα

2.2.3 Kowloon Walled City η «Περιτοιχισμένη πόλη»

Τοποθεσία: Kowloon, Χονγκ Κονγκ

Χρονολογία κατοίκησης: 1668-1987

Χρονολογία ερήμωσης: 1987 μέχρι το 1992 όπου άρχισαν οι εργασίες κατεδάφισης.

Ιστορική αναφορά

Η ιστορία της πόλης αρχίζει από το 1668 κατά τη δεκαετία της δυναστείας Song, όπου χτίζεται στα βορειοανατολικά της χερσονήσου Kowloon, (απέναντι από το Χονγκ Κονγκ) ένα μικρό παρατηρητήριο με 30 φρουρούς, που σκοπό είχε να προστατεύσει την περιοχή απ' τους πειρατές. Με την κατάληψη του Χονγκ Κονγκ από τη Βρετανία το 1841, οι Κινέζοι το μετέτρεψαν σε οχυρό. Η φρουρά αυξάνεται στους 150 και χτίζονται έξι πύργοι. Το οχυρό σχημάτιζε ένα ορθογώνιο παραλληλόγραμμο 210X122μ. Το 1898, με τη Συνθήκη του Πεκίνου δίνονται στη Βρετανία τα εδάφη νότια του ποταμού Shumchun για 99 χρόνια, εκτός από το οχυρό, που την περίοδο αυτή είχε πληθυσμό 700 κάτοικους. Στις 16 Μαΐου του 1899, οι Άγγλοι εισβάλλουν στο οχυρό και διατάζουν φρουρούς και πολλούς πολίτες να την εγκαταλείψουν, αφήνοντας μόνο 150 κατοίκους

Εικ.44: Είσοδος του Οχυρού, 1898

Μέχρι το 1930 ο πληθυσμός της δεν ξεπερνάει τους 500. Το 1940 η κυβέρνηση του Χονγκ Κονγκ αποφασίζει να γκρεμίσει κάποια από τα σπίτια της πόλης, ενώ κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου μεγάλο μέρος του τείχους αποσυναρμολογείται απ' τους Ιάπωνες, για να χρησιμοποιηθεί ως οικοδομικό υλικό για την κατασκευή ενός νέου αεροδρομίου. Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, πρόσφυγες αρχίζουν να συρρέουν στο Χονγκ Κονγκ και μερικοί απ' αυτούς εγκαθίστανται μέσα στην Kowloon, που μέχρι τότε εξακολουθούσε να είναι ένα ουδέτερο πεδίο, μια ουδέτερη ζώνη, στην οποία κανείς δεν μπορούσε να επέμβει. Με τις δύο

κυβερνήσεις και την αστυνομία να αδρανούν, η πόλη αφέθηκε τελικά στην τύχη της.²⁸ Μετά και την εγκατάσταση των πρώτων προσφύγων στην περιοχή του πρώην οχυρού και γύρω στις αρχές της δεκαετίας του '60, άρχισαν να κτίζονται τα πρώτα πολυώροφα κτίρια, τα οποία σταδιακά έφτασαν μέχρι και τα 14μ στο ύψος. Χωρίς καμία τήρηση των οικοδομικών κανονισμών στην κατασκευή τους και με συνεχείς τροποποιήσεις, η νέα πόλη κατέληξε να αποτελεί ένα παράδοξο οικοδομικό συνονθύλευμα. Εξωτερικά, διατηρούσε τα σαφή όρια της, αυτά δηλαδή που ορίζονταν άλλοτε απ' το τείχος και που στην ουσία έθεταν και τα όρια στην άσκηση του διοικητικού ελέγχου. Η κρατική νομιμότητα σταματούσε ακριβώς στο σημείο όπου άρχιζαν τα κτίρια.²⁹ Ήταν ουσιαστικά ένα αυτόνομο κράτος εν κρατεί. Έτσι η πόλη έδωσε, πρόσφορο έδαφος στην εγκληματικότητα και στους μετανάστες.

Εικ.45: Αεροφωτογραφίες της 'περιτοιχισμένης πόλης' 1973

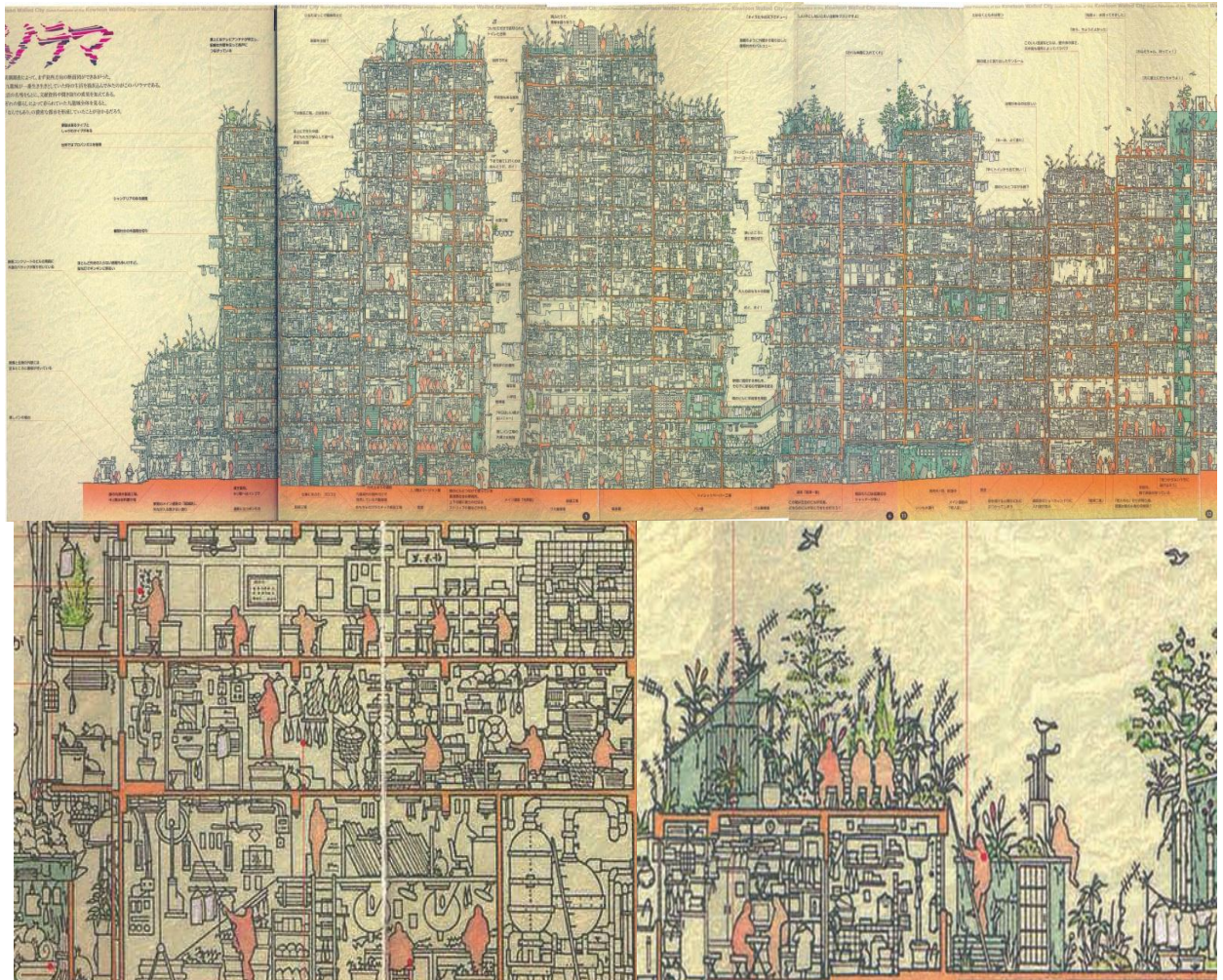

Εικ.46: Αεροφωτογραφίες της 'περιτοιχισμένης πόλης' - 1989

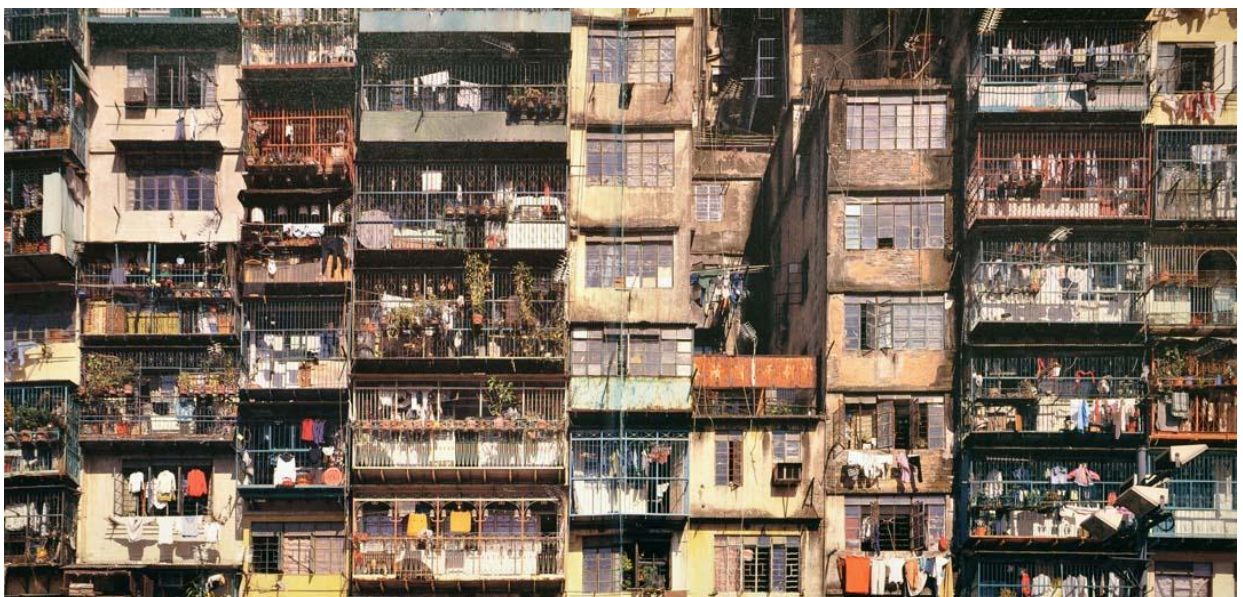
²⁸ Wilkinson Julia, "A Chinese Magistrate's Fort". In *City of Darkness: Life in Kowloon Walled City*. Σελ. 60–71

²⁹ Kowloon: Τειχισμένη πόλη -Η ιστορία μιας πολεοδομικής ανωμαλίας Περιοδικό Monkie, Αθήνα. 2009, σελ. 25-29

Σαν ορδές ήρθαν στην πόλη να δοκιμάσουν την τύχη τους, δεν τα κατάφεραν και τώρα στοιβάζονται όλοι μαζί σε slums. Κάποια μέρα θα τους πούμε: Δεν έχετε πια τίποτε άλλο να κάνετε στην πόλη, δεν υπάρχει θέση για σας εδώ γυρίστε πίσω από εκεί που ήρθατε, πίσω στην ύπαιθρο, και έτσι οι πόλεις θα καθαρίσουν.³⁰

Εικ.47: Σχέδια της ‘περιτοιχισμένης πόλης’

Εικ.48: Όψη των κτιρίων

³⁰Norma Evenson, «Le Corbusier: The Machine and the Grand Design»

Στα κενά μεταξύ των κτιρίων βρίσκονταν οι είσοδοι για την πόλη. Στο εσωτερικό, η οποιαδήποτε σύνδεση με τον έξω κόσμο χανόταν μετά τα 10 μέτρα. Οι λαβυρινθώδεις δρόμοι συνήθως δεν υπερέβαιναν τα 1,8μ σε φάρδος κι επειδή το φυσικό φως δεν έφτανε μέχρι το επίπεδο τους, φωτίζονταν με τεχνητό φωτισμό. Οι ταράτσες, χρησιμοποιούνταν απ' τους κατοίκους για την κίνηση μέσα στην Kowloon, αλλά και για την επαφή τους με τον ατμοσφαιρικό αέρα, που αποτελούσαν τον πλέον δημόσιο χώρο της πόλης.

Εικ.49: Οι ταράτσες των πολυκατοικιών ως χώροι παιχνιδιού και ξεκούρασης,

Εικ.50: Ο χώρος κίνησης μεταξύ των πολυκατοικιών.

Μέχρι το 1987 ο πληθυσμός είχε ξεπεράσει τους 33.000 κατοίκους και 300 πολυώροφα κτίρια σε μόλις 0,026 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Ήταν μια «πόλη» μέσα στην πόλη του Χονγκ Κονγκ. Ήταν τελείως αυτόνομη, υπήρχε σχολείο, ιατρείο μαγαζιά ακόμη και πολλά μικρά εργοστάσια και όλα αυτά μέσα στις κατοικίες. Ήταν όλα τόσα άναρχα δομημένα, αλλά ταυτόχρονα και τόσο λειτουργικά για τους εκάστοτε κατοίκους. Κανένας άδειος χώρος δεν πήγαινε χαμένος, πάντα θα υπήρχε μια χρήση για να τον καλύψει. Η έλλειψη κανόνων υγιεινής, η δυσοσμία και οι αρρώστιες ήταν αναπόφευκτες.³¹

³¹ *Kowloon: Τειχισμένη πόλη -Η ιστορία μιας πολεοδομικής ανωμαλίας* Περιοδικό Monkie, Αθήνα. 2009, σελ. 25-29

Εικ.51: Εσωτερικό κατοικίας

Εικ.52: Μικρό εργοστάσιο παρασκευής noodles

Αίτια εγκατάλειψης

Από το 1950 έως το 1970, ελεγχόταν πλήρως από την κινεζική μαφία και είχε γίνει ο παράδεισος της πορνείας, των τυχερών παιχνιδιών και των ναρκωτικών. Ωστόσο, ακόμη και μετά την περίοδο αυτή η επιβολή της τάξης ήταν ιδιαίτερα δύσκολη υπόθεση, τόσο λόγω της δράσης παράνομων ομάδων, όσο και του ελλιπούς κυριαρχικού καθεστώτος. Το 1987 η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας και οι βρετανικές αρχές συμφώνησαν να κατεδαφίσουν την πόλη. Η εκκένωση ξεκίνησε το 1987 και η κατεδάφιση το 1992. Τα επιχειρήματα που χρησιμοποιήθηκαν απ' τις δύο κυβερνήσεις για να υποστηριχθεί η αναγκαιότητα της κατεδάφισης ήταν η υψηλή εγκληματικότητα και οι άθλιες συνθήκες υγιεινής.³² Όσοι κάτοικοι είχανε κάποιο διαμέρισμα πήραν αποζημιώσεις και συνέχισαν την ζωή τους στην πόλη του Χονγκ Κονγκ, Όσοι είχαν παράγκες οι αποζημιώσεις ήταν τόσο μικρές που συνέχισαν την ζωή τους σε γειτονικές παραγκουπόλεις.

Εικ.53: Εκκένωση της πόλης από τις τοπικές αρχές.

Εικ.54: Κατεδάφιση των πολυκατοικιών.

³² Kowloon: Τειχισμένη πόλη -Η ιστορία μιας πολεοδομικής ανωμαλίας Περιοδικό Monkie, Αθήνα. 2009, σελ. 25-29

Στην περιοχή, όπου κάποτε υπήρχε η «περιτοιχισμένη πόλη», τώρα υπάρχει το «περιτοιχισμένο πάρκο». Μετά την κατεδάφιση αποφασίστηκε να κτιστεί στο ίδιο σημείο ένα πάρκο 31.000τ.μ που ολοκληρώθηκε το 1995 και κόστισε 9.8 εκατομμύρια δολάρια. Το πάρκο διαμορφώθηκε σύμφωνα με τους κήπους Jiangnan της πρόωρης δυναστείας Qing. Οι πεζόδρομοι και τα περίπτερα έχουν την ονομασία των δρόμων και των κτιρίων της «περιτοιχισμένης πόλης» καθώς και πολλά χαλάσματα, όπως πέτρινες επιγραφές και πηγάδια που παραμένουν διασκορπισμένα στο πάρκο για να θυμίζουν το παρελθόν.³³

Εικ.55: Η μακέτα της «περιτοιχισμένης πόλης» στο «περιτοιχισμένο πάρκο».

Εικ.56: Το «περιτοιχισμένο πάρκο»

³³ Leisure and Cultural Services Department "Kowloon Walled City Park – History/Background", Hong Kong, 2004.

2.2.4 San-Zhi Village, Το «Φουτουριστικό θέρετρο»

Τοποθεσία: San-Zhi, Ταϊβάν

Χρονολογία κατοίκησης: Δεν κατοικήθηκε ποτέ.

Χρονολογία ερήμωσης: Από το 1980 μέχρι 2009

Ιστορική αναφορά

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970 ένας ιδιοκτήτης εργοστασίου που παρήγαγε πλαστικό κατασκεύασε μια κατοικία που εμπνεύστηκε από τα Α.Τ.Ι.Α (Άγνωστης Ταυτότητας Ιπτάμενα Αντικείμενα) και από τις φουτουριστικές κατοικίες 'FUTURO' τις οποίες σχεδίασε την ίδια δεκαετία ο Φιλανδός αρχιτέκτονας Matti Surronen. Εντυπωσιασμένος από το αποτέλεσμα αποφάσισε να κτίσει ένα σύγχρονο τουριστικό θέρετρο με κατοικίες τέτοιου τύπου στην μικρή πόλη San-zhi. Η κατασκευή του ξεκίνησε το 1978 και σταμάτησε το 1980, όπου και εγκαταλείφθηκε.³⁴

Εικ.57: Matti Surronen

Εικ.58: Το Φουτουριστικό θέρετρο - 1980

Εικ.59: Οι εγκαταλελειμμένες κατοικίες πριν την κατεδάφιση τους, 2009

³⁴ Matti Surronen, 70's Futuro house, *The retro modern home of the future*, www.berting.nl/futuro

Προόριζε να μετατρέψει τα φουτουριστικά κτίρια σε πολυτελείς κατοικίες που θα προσέλκυαν τους εύπορους τουρίστες του νησιού. Μια μεγάλη κοινή πισίνα βρισκόταν ανάμεσα τους, ενώ αρκετά κτίρια θα διέθεταν προσωπικές νεροτσουλήθρες, που ξεκινούσαν από το πρώτο ή δεύτερο όροφο και κατέληγαν στην κοινόχρηστη πισίνα. Με βάση τις φωτογραφίες βλέπουμε, ότι ένα συγκρότημα αποτελείται από 4 κατοικίες, 2 από τη μια πλευρά και 2 από την άλλη, και στο κέντρο βρίσκεται το κλιμακοστάσιο, το οποίο αποτελείται από οπλισμένο σκυρόδεμα. Στις κατοικίες, οπλισμένο σκυρόδεμα υπάρχει μόνο στον φέροντα οργανισμό, καθώς και στην πλάκα του πατώματος. Οι κατοικίες αποτελούνται από ένα μεταλλικό σκελετό που περιβάλλεται από fiberglass με πολυεστέρα, που χρησιμοποιήθηκε σαν εξωτερικός τοίχος, ενώ σαν εσωτερική επένδυση χρησιμοποιήθηκε ξύλο.

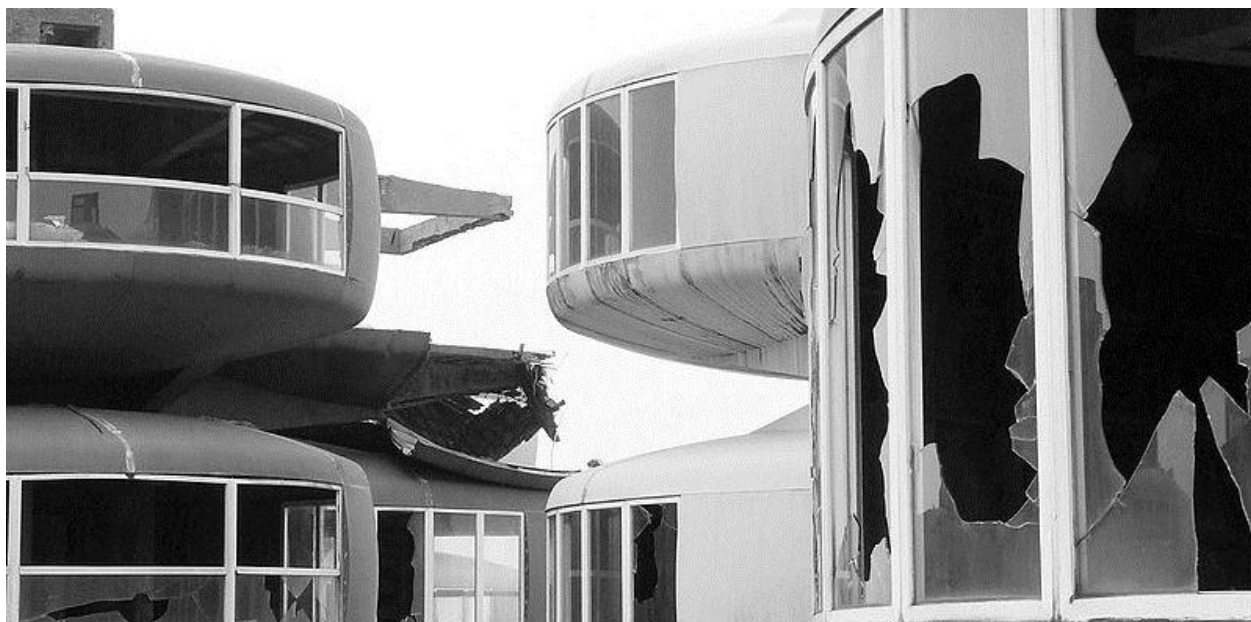
Εικ.60: Οι κατοικίες κατά την κατασκευή - 1979

Εικ.61&62: Οι κατεστραμμένες κατοικίες - 2007

Αίτια εγκατάλειψης

Ο λόγος ήταν τα πολυάριθμα μοιραία ατυχήματα που έπαθαν οι εργάτες κατά τη διάρκεια της κατασκευής, καθώς και η διαφωνία μεταξύ των επενδυτών σε ορισμένα θέματα. Είχαν ξοδευτεί πάνω από 1.5 εκατομμύρια δολάρια για αυτό το φουτουριστικό χωριό που ποτέ δεν ολοκληρώθηκε. Υπήρχαν φήμες ότι οι κατασκευαστικές εργασίες σταμάτησαν, λόγω του ότι το μέρος ήταν δαιμονισμένο, αφού οι εργάτες πολλές φορές όταν έσκαβαν για τα θεμέλια έβρισκαν πτώματα. Υπήρχαν πληροφορίες ότι η περιοχή ήταν πρώην νεκροταφείο ολλανδών στρατιωτών από τους παγκόσμιους πολέμους. Όλα αυτά, σε συνδυασμό με τα ατυχήματα των εργατών, πέρασαν στον κόσμο την αντίληψη, ότι ο χώρος ήταν στοιχειωμένος και τα έργα έπρεπε να σταματήσουν.³⁵ Αξιοσημείωτο είναι, ότι από το 1980 μέχρι το 2009, το φουτουριστικό ατελές χωριό κατάφερε να προσελκύσει χιλιάδες τουρίστες, όχι όμως ως ένας χώρος διαμονής, αλλά ως ένα εγκαταλελειμμένο αξιοθέατο αρχιτεκτονικής και μυστηρίου.

Εικ.63: Οι εγκαταλελειμμένες κατοικίες πριν την κατεδάφισή τους. 2009

Εικ.64: Επισκέπτες στις εγκαταλελειμμένες κατοικίες

³⁵ Marko Home and Mika Taanila, 'FUTURO' Tomorrow's House from Yesterday ,London, Desura, 2003

Σημερινή κατάσταση των κτιρίων

Τα κελύφη μέχρι το 2009 ήταν μερικώς καταστραμμένα. Αν και βρίσκονταν σε υγρό περιβάλλον (καθώς ήτανε δίπλα στην θάλασσα) το οπλισμένο σκυρόδεμα σε κάποιες κατοικίες δεν έπαθε κάποια σοβαρή ζημιά, αν και περάσανε πάνω από 30 χρόνια εκτεθειμένα στο θαλασσινό νερό και τις καταιγίδες. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην επικάλυψη που είχαν τα κελύφη από fiber glass και πολυεστέρα. Πολλές επικαλύψεις είχαν παραμείνει μέχρι το 2009, ενώ άλλες είχαν καταστραφεί εντελώς. Οι επενδύσεις από ξύλο, οι πόρτες και τα παράθυρα είχαν καταστραφεί. Το 2009 η κυβέρνηση της Ταϊβάν διέταξε την κατεδάφιση των κτιρίων χαρακτηρίζοντάς τα ως επικίνδυνα ερείπια για τους επισκέπτες.

Εικ.65: Το εσωτερικό των εγκαταλελειμμένων κατοικιών , 2009

Εικ.66: Ότι έχει απομείνει μετά την κατεδάφιση

ΜΕΡΟΣ Β

Κεφάλαιο 1 . Η περίπτωση της Αμμοχώστου (Βαρώσι)

Αμμόχωστος, πόλη χωσμένη στην άμμο. Είναι τρίτη μεγαλύτερη πόλη της Κύπρου στη σύγχρονη ιστορία, και βρίσκεται ανατολικά του νησιού. Στα χρόνια της Φραγκοκρατίας ήταν από τις πλουσιότερες και πιο ξακουστές πόλεις στον κόσμο, (λόγω της μεγάλης της φήμης την ονόμασαν και Famagusta). Μέχρι το 1974 η Αμμόχωστος ήταν μια γοργά αναπτυσσόμενη πόλη, ήταν το τουριστικό, εμπορικό, αθλητικό και πνευματικό κέντρο της Ανατολικής Μεσογείου. Ήταν ο προθάλαμος της Ασίας, της Ευρώπης και της Αφρικής. Με την Τουρκική εισβολή το καλοκαίρι του 1974, η πόλη εγκαταλείφθηκε και οι κάτοικοι της, είτε διασκορπίστηκαν σε όλα τα σημεία της ελεύθερης Κύπρου, είτε ξενιτεύτηκαν. Μετά από 39 χρόνια το μεγαλύτερο κομμάτι της εξακολουθεί να είναι έρημο, ακατοίκητο και περιτριγυρισμένο από συρματοπλέγματα.

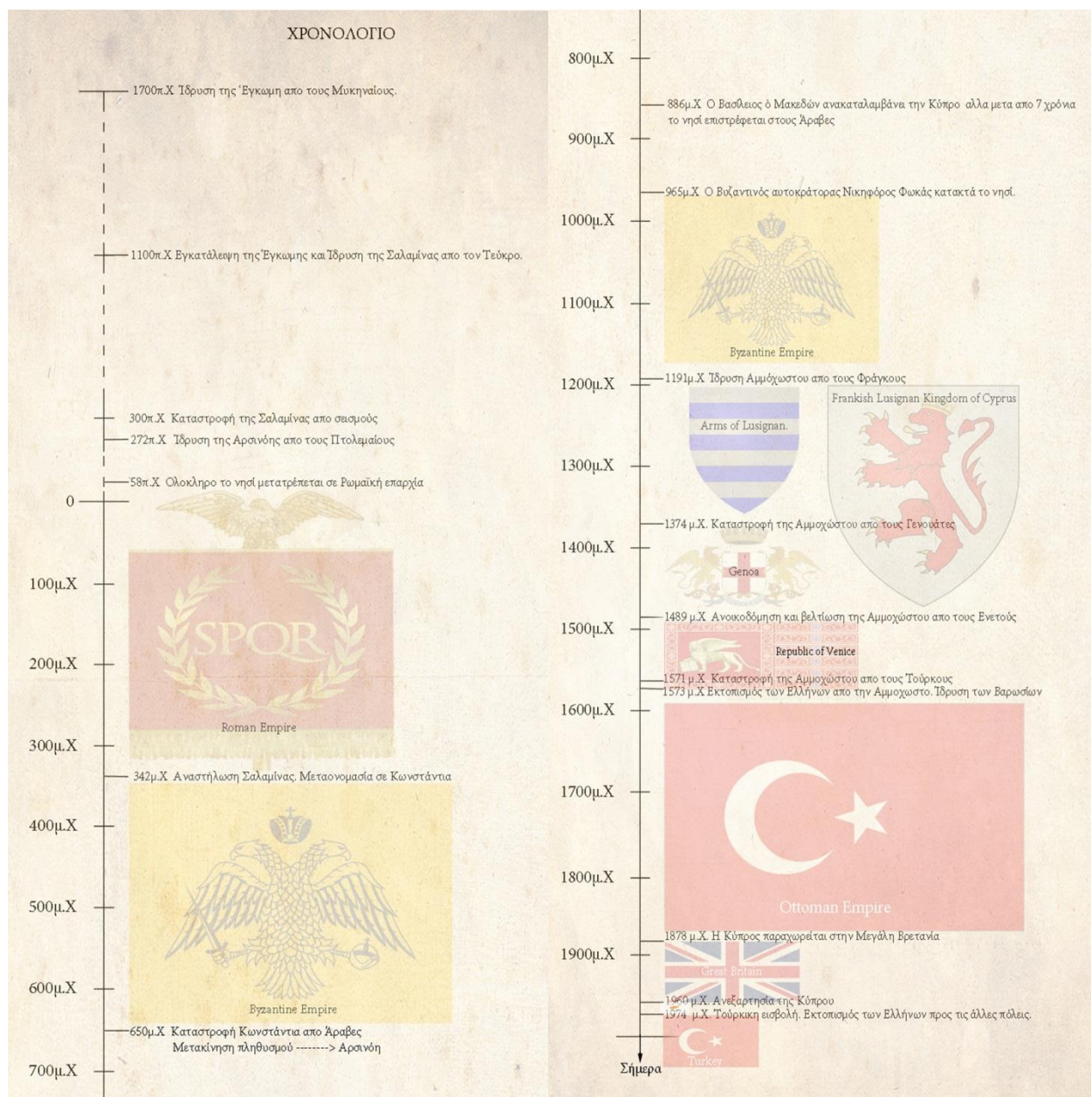

Εικ.67: Το Παραλιακό μέτωπο της Αμμοχώστου - 1973

1.1 Ιστορική αναφορά από την αρχαιότητα μέχρι το 1974

Η περιοχή γύρω από τη σύγχρονη πόλη της Αμμοχώστου κατοικείται αδιάλειπτα από τον 17ον αιώνα π.χ., όταν οι Μυκηναίοι Έλληνες ίδρυσαν την Έγκωμη. Γύρω στο 1100 π.Χ ιδρύεται η Σαλαμίνα. Η καταγωγή της αποδίδεται στον Τρωικό ήρωα Τεύκρο, αδελφό του Αίαντα. Το 274 π.χ. κατά την εποχή των Πτολεμαίων ιδρύεται η Αρσινόη και το λιμάνι της, αφού η Σαλαμίνα είχε καταστραφεί από τους σεισμούς. Το 342 μ.Χ. ο Κωνσταντίνος γιος του Μ. Κωνσταντίνου, αναστηλώνει την Σαλαμίνα και την μετονομάζει σε Κωνσταντία. Και αυτή καταστρέφεται και εγκαταλείπεται κατά τη διάρκεια των αραβικών επιδρομών. Η αρχιεπισκοπική έδρα μεταφέρεται στην Αμμόχωστο. Λίγα γνωρίζουμε για την ίδρυση της Αμμοχώστου , υπάρχει

ιστορικό κενό από τον 3ο έως τον 12ο αιώνα. . Κάτω από Φράγκικη και Ενετική κυριαρχία ,από τον 12ον μέχρι τον 16ον αιώνα, η Αμμόχωστος εξελίχθηκε σε ένα από τα μεγαλύτερα λιμάνια και εμπορικά κέντρα της Ανατολικής Μεσογείου. Το 1571 η Αμμόχωστος κατελήφθη μετά από μακρά πολιορκία από τους Τούρκους. Τρία χρόνια αργότερα οι Τούρκοι εκδίωξαν από την εντός των τειχών πόλη τους Έλληνες κατοίκους, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στο γύρω χώρο. Η νέα αυτή κοινότητα έγινε γνωστή ως Βαρώσι (ή Βαρώσια). Το 1878 μετά τις συμφωνίες του Βερολίνου η Κύπρος δίδεται στη Μεγάλη Βρετανία και το 1914 (όταν η Τουρκία πήρε μέρος στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο εναντίον της Αγγλίας και των συμμάχων), ανακηρύσσεται Βρετανική Αποικία. Το 1960 μετά από απελευθερωτικό αγώνα 4 ετών, ανακηρύσσεται ανεξάρτητο κράτος, μέλος του Ο.Η.Ε με διεθνή νομική φυσιογνωμία και παγκόσμια αναγνώριση.³⁶

Εικ.68: Οι κατακτητές της Αμμοχώστου

³⁶ Κίνηση προσφύγων Αμμοχώστου , *Η Υπόθεση της Αμμοχώστου* , σελ.3-4

1.2 Η ανάπτυξη της Αμμοχώστου κατά την περίοδο 1910-1974

Η περίοδος 1910 ως το 1974 θεωρείται ως μια χρυσή περίοδος για την Αμμόχωστο. Το 1910 η Αμμόχωστος ήταν μια μικρή κωμόπολη με 5.000 κατοίκους. Η μεγαλύτερη αύξηση πληθυσμού σημειώθηκε μετά το 1930, όπου ακολούθησε η κατασκευή του λιμανιού της, που αποτέλεσε το κυριότερο λιμάνι του νησιού από θέμα δυναμικότητας και χωρητικότητας. Το 1946 ο πληθυσμός της πόλης έφθασε τις 17.500 κατοίκους, ενώ το 1960 με την ανεξαρτησία της Κύπρου, ανήλθε στις 35.000. Λίγο πριν την εισβολή του 1974 στην Αμμόχωστο ζούσαν περίπου 40.000 κάτοικοι.³⁷ Η Αμμόχωστος ήταν γνωστή για τους κήπους των εσπεριδοειδών της που ήταν διάσπαρτοι σε όλη την πόλη μέχρι και στην παραλία. Το κυριότερο εσπεριδοειδές, που παρήγαγε η Αμμόχωστος ήταν το πορτοκάλι που μέχρι το 1974 ήταν ένα από τα κύρια εξαγωγικά προϊόντα της Κύπρου. Ο τομέας όμως, που σημείωσε αλματώδη πρόοδο ήταν ο τουρισμός. Ο αυξημένος τουρισμός στην Αμμόχωστο δημιούργησε την ανάγκη της στέγασης και της άμεσης ανέγερσης τουριστικών καταλυμάτων, κυρίως κατά μήκος του Βαρωσιού που βρισκόταν στα νότια της παλιάς πόλης. Χιλιάδες τουρίστες, αλλά και ντόπιοι εγκαταστάθηκαν στην Αμμόχωστο. Ως εκ τούτου, η ανάπτυξη του τουρισμού έδωσε μεγάλη ώθηση στην οικοδομική βιομηχανία και δημιούργησε πολλές ευκαιρίες απασχόλησης, ιδίως στον τομέα των υπηρεσιών. Το άλλοτε μικρό Βαρώσι σταδιακά μετατρέπεται από κωμόπολη σε πόλη και αποτελούσε το μεγαλύτερο τουριστικό θέρετρο της Κύπρου και ένα από τα καλύτερα της Μεσογείου. Σαν επακόλουθο όλη αυτή η μεγάλη πρόοδος ανέδειξε την Αμμόχωστο ως κέντρο πολιτιστικής ανάπτυξης.³⁸

Εικ.69: Η Κύπρος μετά της ανεξαρτησία της- 1960

³⁷ Επίσημη Ιστοσελίδα του Δήμου Αμμοχώστου, www.famagusta.org.cy

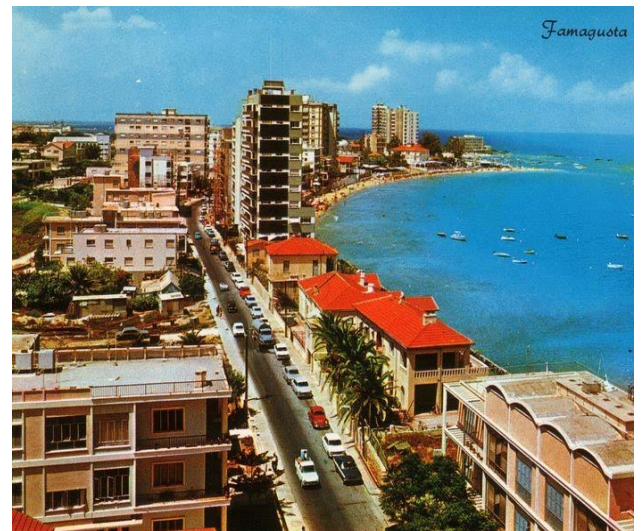
³⁸ Κίνηση προσφύγων Αμμοχώστου, *Η Υπόθεση της Αμμοχώστου*, σελ. 4-6

Εικ.72: Αμμόχωστος

Εικ.73: Οδός Δημοκρατίας

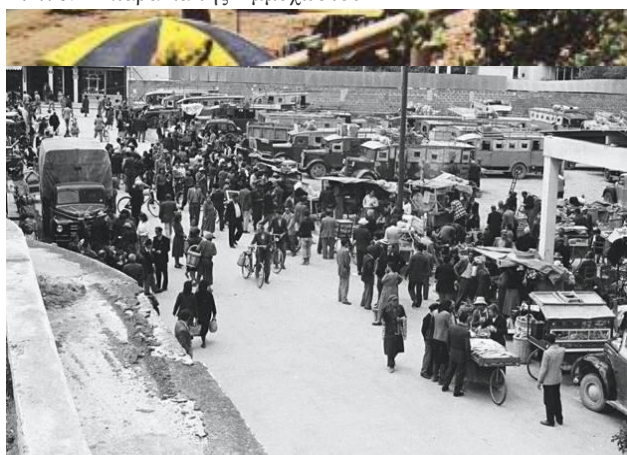
Εικ.74: Οδός Ιπποκράτους

Εικ.75: Τα παραθαλάσσια ξενοδοχεία και η παραλία

Εικ.76: Η παραλία της Αμμοχώστου

Εικ.77: Η αγορά της Αμμοχώστου - 1930

Εικ.78: Στην Παραλία- 1963

Εικ.79: Γιορτή του πορτοκαλιού - 1970

Εικ.80: Το καλοκαίρι του 1974

1.3. Αίτια εγκατάλειψης. Τουρκική Εισβολή 1974

Κατά τη διάρκεια της δεύτερης φάσης της Τουρκικής εισβολής (14 Αυγούστου 1974) τα τουρκικά στρατεύματα προέλασαν στη Μεσαορία και μέσα σε δύο μέρες βρέθηκαν στην Αμμόχωστο που είχε εκκενωθεί από τους κατοίκους της, ως αποτέλεσμα των βομβαρδισμών της Τουρκικής αεροπορίας. Οι κάτοικοι έφυγαν από τα σπίτια τους για να σωθούν, αφού η πόλη ήταν απροστάτευτη με λιγοστά στρατεύματα. Φωνές και κλάματα, πανικός και συμφόρηση στους δρόμους, γυναίκες με μωρά στην αγκαλιά, ηλικιωμένοι, όλοι έτρεχαν για να σωθούν. Όλοι νόμιζαν ότι θα έφευγαν για κάποια 24ωρα και θα επέστρεφαν στα σπίτια τους. Τίποτα δεν πήραν μαζί τους, άφησαν πίσω όλα τα υπάρχοντά τους. Όλα είχαν γίνει τόσο ξαφνικά.

Εικ.81: Ο βομβαρδισμός της Αμμοχώστου

Εικ.82 & Εικ.83: Κατεστραμμένα κελύφη

Ως αποτέλεσμα 142,000 Ελληνοκύπριοι έγιναν πρόσφυγες, περίπου 4.000 νεκροί και 1.619 αγνοούμενοι. Το 40% της έκτασης του νησιού «χάθηκε», ενώ το ένα τέταρτο του συνολικού πληθυσμού εκτοπίστηκε. Οι άνθρωποι αυτοί εξαναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους και να καταφύγουν στις ελεύθερες περιοχές. Άστεγοι και ταλαιπωρημένοι παρέμειναν για πολλές εβδομάδες στην ύπαιθρο, μέχρι να τους παραχωρηθεί προσωρινή στέγαση σε αντίσκηνα ή σε καταυλισμούς που δημιουργήθηκαν για αυτό το σκοπό. Παράλληλα, οι Τουρκοκύπριοι που ζούσαν στις ελεύθερες περιοχές εξαναγκάστηκαν από την ηγεσία τους να μετακινηθούν στις κατεχόμενες περιοχές.

*Τα όνειρά μας σταμάτησαν τον Ιούλιο του 1974. Έχουν περάσει σχεδόν 37 ολόκληρα χρόνια και βρισκόμαστε σε μια αίθουσα αναμονής με τις βαλίτσες στο χέρι περιμένοντας την ημέρα της επιστροφής και κοιτάζοντας μέσα από ένα διάφανο συρματοπλέγμα.*³⁹

Εικ.84: Χάρτης της Κύπρου μετά το 1974.

Μόλις κατέλαβαν την πόλη, τα τουρκικά στρατεύματα εισβολής απέκλεισαν την περιοχή και απαγόρευσαν την είσοδο. Κανένας κάτοικος δεν ξαναείδε την πόλη του από τότε, κανένας άνθρωπος δεν την περπάτησε ξανά, παρά μόνο οι Τούρκοι στρατιώτες που αργότερα την λεηλάτησαν και μετά την άφησαν να καταστραφεί. Οι Τούρκοι στρατιώτες πλέον βρίσκονταν στην πιο πλούσια και ανεπτυγμένη περιοχή της Κύπρου μόνοι τους. Σε έναν πολυτελές παράδεισο, τίποτα δεν τους σταματούσε πλέον από το να μπουν στα περισσότερα σπίτια και να λεηλατήσουν ότι βρουν μπροστά τους. Καθημερινά 30 – 40 τουρκικά στρατιωτικά φορτηγά χρησιμοποιούνταν, για να φορτώνουν τις λεηλατούμενες περιουσίες.

³⁹ Κίνηση Πολιτών "ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ"

Εικ.85: Χάρτης Αμμοχώστου, με μαύρη διαφάνεια ορίζεται το εγκαταλελειμένο Βαρώσι.

Στην ακατοίκητη Αμμόχωστο δόθηκε η ονομασία «πόλις φάντασμα», αρχικά από τον Σουηδό δημοσιογράφο Jan-Olof Bengtsann, ο οποίος επισκέφτηκε το Σουηδικό απόσπασμα της UNFICYP (United Nations Peacekeeping Force In Cyprus), στο Λιμάνι της Αμμοχώστου και μπόρεσε να δει την πόλη από το παρατηρητήριο των Ηνωμένων Εθνών. Σύμφωνα με μαρτυρία του, οι Τούρκοι αδειάζουν την πόλη από όλες τις Ελληνοκυπριακές περιουσίες. Αυτοκίνητα κατάσχονται, πλυντήρια, ψυγεία, και άλλα πολύτιμα αντικείμενα φορτώνονται στα τουρκικά στρατιωτικά αυτοκίνητα και εξαφανίζονται.⁴⁰ Ακόμη αναφέρει ότι, στον κύριο παραλιακό δρόμο περάσαμε μπροστά από δεκάδες ξενοδοχεία πολυτελείας, πολυκατοικίες, οινοπωλεία, καταστήματα και εστιατόρια που είχαν όλα κακοποιηθεί από τον πόλεμο, την εγκατάλειψη και του βανδαλισμούς. Παντού υπήρχαν σπασμένα παράθυρα παραβιασμένες πόρτες και βιτρίνες που μαρτυρούν την βίαιη είσοδο.⁴¹

Εικ.88,89,90,91: Τα Λεηλατημένα σπίτια.

Τέσσερις σχεδόν δεκαετίες πέρασαν και όλα παραμένουν ίδια. Οι Τούρκοι στοιχημάτιζαν ότι το Βαρώσι ήταν μια περιοχή μεγάλης αξίας, για να παραμείνει εγκαταλελειμμένη και ότι θα την χρησιμοποιούσαν για διάφορες διαπραγματεύσεις. Οι Ελληνοκύπριοι από την άλλη θα έκαναν τα πάντα για να πάρουν πίσω την πόλη τους. Καμία από τις δύο πλευρές όμως δεν είχε φανταστεί ότι 39 χρόνια μετά, το Βαρώσι θα παράμενε ακόμη εγκαταλελειμμένο. Όλα έμειναν στην θέση τους να καρτερούν. Να καρτερούν αυτούς που έφυγαν, αλλά θα γύριζαν σύντομα, σε μερικές μέρες. Αυτοί που ώρα με την ώρα γίνονταν πρόσφυγες. Τριάντα εννέα χρόνια πρόσφυγες και μια πόλη να τους καρτερεί.

⁴⁰ Jan-Olof Bengtsann, εφημερίδα KVALLPSTEN, 24.9.77

⁴¹ Jon Bierman, 'Ο αρχηγός του ΟΗΕ στην πόλη φάντασμα', εφημερίδα GUARDIAN, 16.1.78

Κεφάλαιο 2. Τα κελύφη της Αμμοχώστου

2.1. Επιτόπια έρευνα και προσωπικές εντυπώσεις από την επίσκεψη

Όπως έχει προαναφερθεί, η επιτόπια έρευνα κρίθηκε απαραίτητη για μια πιο συγκεκριμένη και πιο λεπτομερή οπτική παρακολούθηση, φωτογράφιση και βιντεοσκόπηση της παρούσας κατάστασης των κτιρίων της εγκαταλελειμμένης πόλης της Αμμοχώστου. Λόγω της ιδιάζουσας περίπτωσης της, η έρευνα πεδίου έχει τη δική της βαρύνουσα σημασία. Οι πηγές και το φωτογραφικό υλικό της υπάρχουσας κατάστασης των κτιρίων είναι περιορισμένο, αφού η Αμμόχωστος και το υπάρχον καθεστώς δεν επιτρέπουν οποιαδήποτε ανθρώπινη ενέργεια ή παρέμβαση.

2.1.1 Μια πόλη σταματημένη στο χρόνο

Οι εικόνες που έχουν αποτυπωθεί όλα αυτά τα χρόνια στο μυαλό κάθε Ελληνοκύπριου, είναι εικόνες μιας πόλης σταματημένης στο χρόνο. Το ενδιαφέρον για μια ρεαλιστική προσέγγιση υπήρξε το κίνητρο για την επίσκεψη στην περιοχή. (μέχρι την καθορισμένη επιτρεπόμενη απόσταση που μπορεί κάποιος νόμιμα να επισκεφτεί)

Οδοιπορικό – Προσωπικές εντυπώσεις

Βρισκόμασταν 2-3 χιλιόμετρα μακριά. Είχαμε φτάσει στο κοντινότερο σημείο που μπορούσε νόμιμα να φτάσει κανείς. Πιο μπροστά μια νεκρή ζώνη με χαμηλή βλάστηση, μέσα σε αυτή προειδοποιητικές πινακίδες για τις εκατοντάδες ξεχασμένες νάρκες που έθεταν το όριο από τα ελληνικά εδάφη στην απαγορευμένη περιοχή. Παρακάτω διάσπαρτες σκοπιές, Τούρκων στρατιωτών και μετά η Αμμόχωστος.

Με την βοήθεια του πατέρα μου στήσαμε το τηλεσκόπιο και μετά από τις κατάλληλες ρυθμίσεις, επιτέλους κοιτούσα την Αμμόχωστο. Αυτή την πόλη που άκουγα από τότε που γεννήθηκα αλλά ποτέ δεν είδα. Στα πρώτα δευτερόλεπτα είδα τον χρόνο να γυρνά πίσω, εκεί που είχε σταματήσει. Έβλεπα μια άλλη εποχή, κτίρια μιας προηγούμενης γενιάς. (Είχα συνηθίσει φαίνεται στα πολυτελή και τεράστια ξενοδοχεία της Λεμεσού). Η πρώτη εντύπωση, τα κτίρια που ήταν ακόμη με τα τούβλα, ασοβάτιστα και ημιτελή, με τους γερανούς να στέκουν από πάνω τους. Υπήρχαν πολλοί γερανοί, που μου υπενθύμιζαν την τρομερή ανάπτυξη που είχε η Αμμόχωστος πριν το 1974. Μια πόλη χωρίς βουή, χωρίς κίνηση, μια πόλη χωρίς τον άνθρωπο, μια «πόλη φάντασμα». Ο Olof Bengtsann, όπως χαρακτηριστικά παρατήρησε: *Η άσφαλτος στους δρόμους έχει σχισθεί κάτω από τον ζεστό ήλιο και στα πεζοδρόμια έχουν βλαστήσει θάμνοι.*

Σήμερα - Σεπτέμβρη του 1977 -τα τραπέζια είναι ακόμα στρωμένα. οι μπουγάδες απλωμένες και οι λαμπτήρες των δρόμων εξακολουθούν να ανάβουν. Το Βαρώσι είναι μια πόλη φάντασμα.⁴²

Εικ.92: Το Βαρώσι, όπως φαίνεται από το παρατηρητήριο. Η μέγιστη επιτρεπόμενη απόσταση που μπορεί κανείς να φτάσει.

Εικ.93: Τα παραλιακά ξενοδοχεία του Βαρωσιού.

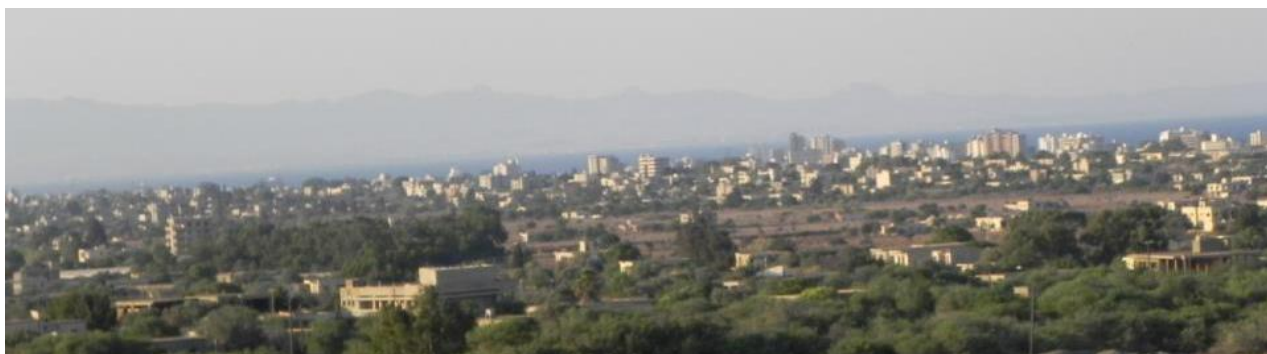

Εικ.94: Οι κατοικίες του Βαρωσιού και στο βάθος το λιμάνι της Αμμοχώστου.

Εικ.95: Ξενοδοχείο υπό ανέγερση.

⁴² Jan-Olof Bengtsann, εφημερίδα KVALLPSTEN, 24.9.77

Εικ.96: Το Βαρόσι

Εικ.97: Τα εγκαταλειμμένα ξενοδοχεία από την μεριά των κατεχόμενων εδαφών

Εικ.98,99,100: Τα εγκαταλειμμένα ξενοδοχεία - Αεροφωτογραφίες

2.1.2. Η φύση παίρνει πίσω ότι της ανήκει

Σύντομα όμως, συνειδητοποίησα ότι το Βαρώσι κάθε άλλο από νεκρή πόλη δεν ήταν. Ένιωθα ότι πλέον είχε άλλους κάτοικους, εξυπηρετούσε άλλες ανάγκες και λειτουργίες. Έβλεπα την θάλασσα να κυματίζει, τον αέρα να γυρίζει τους ανεμόμυλους και να κουνά τα δένδρα, τα πουλιά να πετούν. Έβλεπα την έντονη παρουσία του χρόνου. Αμέσως συνειδητοποίησα ότι όλα αυτά τα χρόνια μέσα στο μυαλό μου, υπήρχε η εικόνα της Αμμοχώστου την ημέρας της εγκατάλειψης, μια πόλη μέσα από τις φωτογραφίες. Η πόλη ζούσε... ζούσε σε ένα άλλο ρυθμό. Η φύση έχει κάνει σιγά σιγά όλα αυτά τα χρόνια αισθητή την παρουσία της, αργά και σταθερά έχει πάρει πίσω ότι της ανήκει.

Με αυτή την καινούργια εικόνα εγκατέλειψα την Αμμόχωστο και άρχισα να διερευνώ για πιθανές μαρτυρίες ανθρώπων που είχαν επισκεφτεί την κλειστή περιοχή των Βαρωσίων στο παρελθόν.

Το καλοκαίρι του 1976, το ξενοδοχείο Constantia στο Βαρώσι που βρισκόταν στην εγκαταλελειμμένη περιοχή, ξανάνοιγε μετά από το κλείσιμο του για σχεδόν 2 χρόνια. Ένα παλιό Οθωμανικό ίδρυμα που ήταν υπό ιδιοκτησία του, ζήτησε την άδεια από τις Τουρκικές αρχές για να το ανακαινίσουν και να το ξανανοίξουν. Ο Allan Cavinder, ένας Βρετανός ηλεκτρολόγος μηχανικός ήταν από τους πρώτους που ξανάμπαινε στο ξενοδοχείο μετά την εγκατάλειψη. Μην έχοντας τα κατάλληλα εργαλεία για να δουλέψει και μη έχοντας πρόσβαση σε καμία κοντινή κατοικημένη περιοχή, έγινε μια διευθέτηση με τα τούρκικα στρατεύματα που φύλαγαν το Βαρώσι να του επιτρέψουν να μπει και να πάρει ότι του ήταν απαραίτητο για την δουλειά του από τα διπλανά ξενοδοχεία. Περιπλανώμενος μέσα στην ερημωμένη πόλη παρατήρησε την ασφαλτο και τα πεζοδρομία που είχαν ραγίσει. Δεν τον παραξένεψε το γεγονός ότι έβλεπε χορτάρι να φυτρώνει στους ερημωμένους δρόμους, αλλά δεν περίμενε ήδη να δει και δέντρα να εξαπλώνονται παντού. (Australian wattles, ένα ταχέως αναπτυσσόμενο είδος ακακιών που χρησιμοποιήθηκε από τα ξενοδοχεία για την διαμόρφωση του τοπίου). Αναρριχητικά φυτά που διακοσμούσαν το εξωτερικό ξεφύτρωσαν από τους κήπους των ξενοδοχείων, διασταύρωσαν το δρόμο και σκαρφάλωσαν στους κορμούς των δέντρων. Οι προσόψεις των κενών ξενοδοχείων, με τις συρόμενες πόρτες από γυαλί που οδηγούν σε μπαλκόνια με θεά την θάλασσα, είχαν γεμίσει φωλιές περιστεριών, ενώ οι αρουραίοι έκαναν φωλιές στα δωμάτια. Η άμμος σαν σεντόνι απλωνόταν κατά μήκος του παραλιακού δρόμου και το κάλυπτε. Ο Allan Cavideer έμεινε για 6 μήνες στην περιοχή μέχρι να επαναφέρει όλα τα ηλεκτρολογικά του ξενοδοχείου. Για 6 μήνες μπορούσε να περπατάει σε μια σιωπηλή και έρημη πόλη. Δεν άκουγε τίποτα, παρά μόνο το κύμα της θάλασσας, τον αέρα και τα πουλιά.

Όπως ο ίδιος αναφέρει, τα κλειδιά των δωματίων ήταν απλωμένα στο μπροστινό γραφείο. Τα παράθυρα που έβλεπαν προς την θάλασσα ήταν ανοιχτά, και η άμμος που ερχόταν όταν φυσούσε είχε διαμορφώσει μικρούς αμμόλοφους στο λόμπι των επισκεπτών. Τα λουλούδια μαράθηκαν στα βάζα, το πρόγευμα το περιτριγύριζαν τα ποντίκια που εξαπλώθηκαν στο χώρο.⁴³

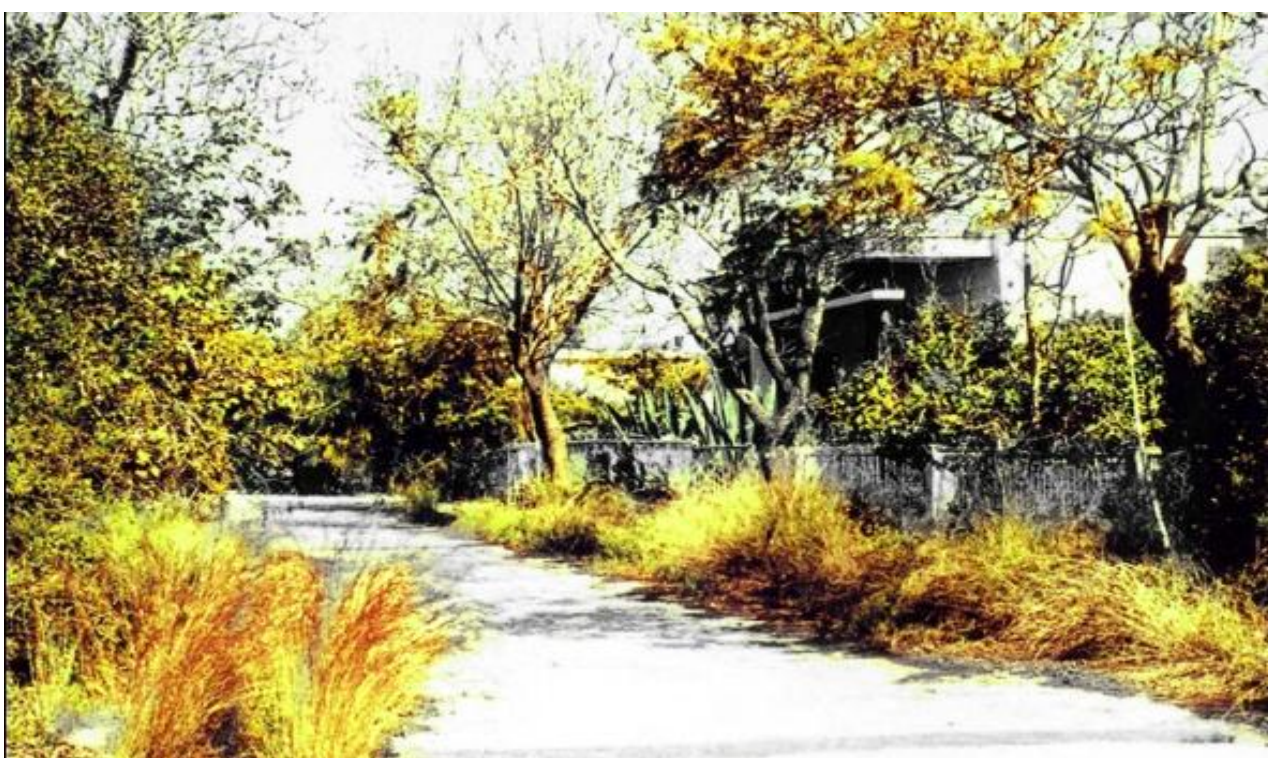

Εικ.101: Τα κελύφη του Βαρωσιού και η φύση

Το 1980 ο Metin Munir, ήταν ο πρώτος δημοσιογράφος που του επιτράπηκε η είσοδος στο Βαρώσι για λίγες ώρες, περιγράφει: *Τα περιγράμματα των παραθύρων χωρίς γυαλί πάνω, τα έπιπλα μέσα να έχουν αλλοιωθεί εδώ και καιρό τώρα, οι μπογιές ξέβαψαν. Τα μπαλκόνια των ξενοδοχείων είχαν καταρρεύσει. Η άλλοτε Κυπριακή Ριβιέρα δε θυμίζει σε τίποτα το πως ήταν πριν.... Δέντρα και φυτά, μέσα και έξω από τα κτίρια γίνονται ένα μείγμα όλα μαζί. Σαύρες και φίδια κρυμμένα στο 5 ποδιά ύψος του γρασιδιού παραμονεύουν. Μια ανάμεικτη μυρωδιά από όλα αυτά καλύπτει τον αέρα. Την νύχτα, στη σκοτεινή πλέον παράλια, πράσινες χελώνες της θάλασσας κάνουν φωλιές για τα αυγά τους κάτω από το σεληνόφως.*⁴⁴

⁴³ Alan Weisman, *The World without us, What falls apart*, εκδ. St. Martin's Press, 2007, σελ.91-93

⁴⁰ Alan Weisman, *The World without us, What falls apart*, εκδ. St. Martin's Press, 2007, σελ.96-97

Εικ.102,103: Η Φύση και τα κελύφη

Η επίδραση του χρόνου και της φύσης άλλαξαν την όψη και την δομή της πόλης. Τίποτα δεν έμεινε ανέγγιχτο, τα πάντα άλλαξαν με μοναδικό υπαίτιο τη φθορά. Μιλώντας για την φθορά, θα πρέπει να κατανοήσουμε τι πραγματικά συμβαίνει. Γιατί το κονίαμα αν αφεθεί στα στοιχεία της φύσης θρυμματίζεται; Γιατί το γυαλί σπάει και τα κτίρια καταρρέουν;

Την απάντηση θα την βρούμε στον 2ο νόμο της Θερμοδυναμικής και πιο συγκεκριμένα με την «εντροπία»⁴⁵, που μέσω αυτής μετριέται η τάξη-αταξία της ύλης που παρατηρείται σε ένα σύστημα. Όσο μικρότερη εντροπία έχει ένα σώμα, τόσο πιο χρήσιμη

⁴⁵ «εντροπία» («εν-» + «τροπή», αλλαγή εντός, εσωτερική αλλαγή) είναι το μέγεθος της τάξης-αταξίας της ύλης που παρατηρείται σε ένα σύστημα.

ενέργεια διαθέτει και τόσο μεγαλύτερη είναι η τάξη που εμφανίζει η ύλη του, ενώ όσο μεγαλύτερη εντροπία έχει ένα σώμα τόσο μεγαλύτερη είναι η αταξία⁴⁶ της ύλης του. Στη φύση επικρατεί η πορεία προς την αύξηση της εντροπίας του σύμπαντος, έτσι τα πάντα οδηγούνται σταδιακά στην αταξία, έτσι και τα κτίρια χωρίς τη συντήρηση φθείρονται και καταστρέφονται. Πρέπει να βλέπουμε τα πάντα στην φύση ως συνθέσεις αναλλοίωτων στοιχείων και ότι στην πορεία του χρόνου πολλοί παράγοντες μεταβάλλουν αυτές τις συνθέσεις.

Εικ.104: Η Φύση και τα κελύφη

Σε μια πόλη ο άνθρωπος συνθέτει (ελαττώνει την εντροπία) καταναλώνοντας ενέργεια (επισκευή, συντήρηση). Ο χρόνος παρεμβαίνει σε αυτή τη σύνθεση και σιγά σιγά αυξάνει την εντροπία (αταξία, φθορά), ενώ ο άνθρωπος επεμβαίνει και επιδιορθώνει τις φθορές μειώνοντας έτσι και την εντροπία.

Μέχρι τώρα ξέραμε ότι ο κύριος παράγοντας της μεταβολής της πόλης είναι ο άνθρωπος. Σε αυτή την περίπτωση πλέον η φύση είναι ο μοναδικός «δημιουργός» και παράγοντας μεταβολής της.

⁴⁶ «αταξία» όταν σε ένα σύστημα υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους μπορούν να ανακαταμεμηθούν τα συστατικά που το απαρτίζουν, αλλάζοντας έτσι την δομή του (καταστροφή- κατάρρευση στην περίπτωση των κτιρίων)

Σύμφωνα με τον Weisman, την μέρα που ο Άνθρωπος θα εξαφανιστεί, τότε η φύση θα αναλάβει αμέσως και θα καθαρίσει τα σπίτια μας.. Θα τα καθαρίσει από προσώπου γης. Όλα θα εξαφανιστούν.⁴⁷

Εικ.105,106: Τα κελύφη του Βαρωσιού και η φύση

⁴⁷ Alan Weisman, *The World without us*, Unbuilding Our Home, εκδ. St. Martin's Press, 2007, σελ.15

2.2. Το χρονικό της Εγκατάλειψης

Από την στιγμή που ο άνθρωπος εγκαταλείπει μαζικά την πόλη, τότε ξεκινούν κάποιες αλλαγές από την πρώτη κιόλας μέρα. Σταδιακά η πόλη πλέον αλλάζει όψη, αλλάζουν οι χρήσεις και οι λειτουργίες της.

Ας πάμε λίγο πίσω στον χρόνο και ας προσπαθήσουμε να φανταστούμε, συνοπτικά, μερικές από τις αλλαγές που συνέβησαν στο παρελθόν αλλά και τις αλλαγές που θα συμβούν στο μέλλον, από τη πρώτη στιγμή που ο άνθρωπος εγκαταλείπει την πόλη.

1 μέρα μετά: Οτιδήποτε χρειάζεται τροφοδοσία, γεννήτριες μηχανές κ.α., σταματούν.

5 μέρες μετά: Αρουραίοι, ποντίκια, μύγες, μυρμήγκια (κ.α) εισβάλλουν στις κατοικίες και τρώνε οτιδήποτε φάγσιμο αφήσανε οι Αμμοχωστιανοί πριν την εγκαταλείψουν.

10 μέρες μετά: Τα περισσότερα τρόφιμα στα ράφια και στα ψυγεία των καταστημάτων και των σπιτιών έχουν σαπίσει. Η απουσία του ανθρώπου καθώς και η εμφάνιση των μικρών θηλαστικών, προσελκύουν τα ερπετά και τα αρπακτικά που πλέον έχουν βρει μια πιο πρόσφορη περιοχή να ζήσουν. Την πόλη πλέον σιγά-σιγά την ανακαταλαμβάνουν τα ζώα.

6 μήνες μετά: Τα άγρια ζώα έχουν εγκατασταθεί πλέον μόνιμα στο αστικό τοπίο, όπου τα εγκαταλελειμμένα κτήρια τους προσφέρουν ένα τεχνητό καταφύγιο

1 χρόνο μετά: Τα φυτά έχουν καταλάβει τα πάντα στην πόλη. Το άλλοτε περιποιημένο γκαζόν τώρα έχει μετατραπεί σε μια κατάφυτη αυλή. Σε κάθε ρωγμή αναρριχώμενα φυτά ξεπετάγονται και αλλάζουν σιγά σιγά την όψη των κτιρίων σε ένα μεγάλο κομμάτι. Τα ίδια τα κτίρια βοηθούν τα φυτά να αναπτυχθούν πολύ γρήγορα. Τα καμένα κτίρια από την εισβολή έχουν απελευθερώσει αρκετές ποσότητες από άζωτο στην ατμόσφαιρα και στο χώμα, κάνοντας έτσι πιο γρήγορη την ανάπτυξη των φυτών.

5 χρόνια μετά: Οι περισσότεροι δρόμοι αρχίζουν να παρουσιάζουν ρωγμές.

25 χρόνια μετά: Τα περισσότερα κτίρια που αποτελούνται από οπλισμένο σκυρόδεμα αρχίζουν να ραγίζουν και κάποια να θρυμματίζονται, ενώ τα κτίρια με μεταλλικό σκελετό αρχίζουν να διαβρώνονται από την σκουριά. Αρκετά παράθυρα έχουν σπάσει, εκθέτοντας το εσωτερικό των κτιρίων στα ανελέητα στοιχεία της φύσης. Σειρά έχουν τα δέντρα, τα οποία εισβάλλουν στα σπίτια, αφού μέσα σε 25 χρόνια καινούργια μεγάλωσαν δίπλα ή μέσα στα κατεστραμμένα κελύφη. Όσα προϋπήρχαν έχουν εξαπλωθεί παντού.

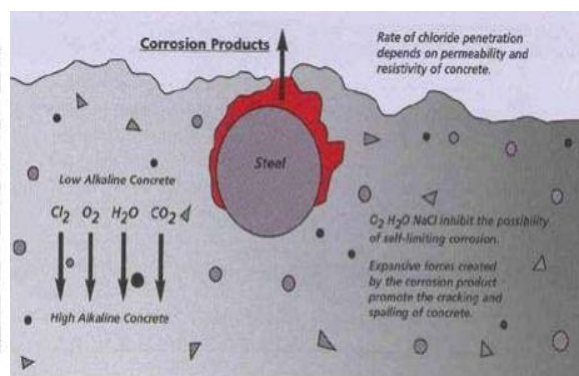
39 χρόνια μετά- Σήμερα: Κατοικίες/ κατασκευές από ξύλο θρυμματίζονται και πέφτουν από τις ζημιές που έχουν προκαλέσει η υγρασία και οι τερμίτες. Το σκυρόδεμα και η πέτρα, αν και μπορούν να αντέξουν για πολύ καιρό, αρχίζουν να διαβρώνονται από τα άλατα της θάλασσας. Η διάβρωση των μετάλλων και των κραμάτων μέσα στο θαλασσινό νερό είναι κατά κανόνα έντονη. Οι διαβρωτικές του ιδιότητες σε σύγκριση με τον αέρα και το έδαφος είναι πολύ μεγαλύτερες.

Διάβρωση του χάλυβα σε διάφορα περιβάλλοντα

ΔΙΑΒΡΩΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	ΤΑΧΥΤΗΤΑ ΔΙΑΒΡΩΣΗΣ (mdd) *
Άέρας (καθαρός)	-
Θαλασσινός αέρας	2,9
Βιομηχανικός αέρας	1,5
Έδαφος	5,0
Θαλασσινό νερό	25,0

* mdd: $\text{mg/dm}^2 \cdot \text{day}$

Εικ.107:Διάβρωση του χάλυβα σε διάφορες συνθήκες

Εικ.108:Απεικόνιση διείσδυσης χλωριόντων στον οπλισμό.

Το θαλασσινό νερό, όπως είναι γνωστό περιέχει χλωρίδια υπό την μορφή χλωριούχου νατρίου. Ο άνεμος μεταφέρει το θαλασσινό νερό πάνω στα κτίρια με αποτέλεσμα την είσοδο των χλωριόντων στο σκυρόδεμα, διαπερνώντας το προστατευτικό στρώμα οξειδίων μέσα από τους πόρους του σκυροδέματος. Έτσι ξεκινάει η οξείδωση του χάλυβα και με τον καιρό μειώνεται η ενεργός διατομή του, μειώνοντας έτσι την στατική επάρκεια των κτιρίων.⁴⁸

Εικ.109:Τα κελύφη εκτεθειμένα στο θαλασσινό νερό

Εικ.110:Διάβρωση του σκυροδέματος

50 χρόνια μετά: Χωρίς συντήρηση τα καλώδια από χάλυβα που κρατάνε φορτία (γέφυρες, οροφές, πατώματα) θα αρχίσουν να χαλαρώνουν και να αποδυναμώνονται από τη διάβρωση, οδηγώντας στην κατάρρευση του φορτίου που κρατούν.

⁴⁸ Μαρινάκης Δημήτρης, ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΟΠΛΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΜΠΕΤΟΝ-ΑΡΜΕ ΜΕΣΑ ΣΕ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟ ΝΕΡΟ, Αθήνα, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 1983, σελ 53-54

75 χρόνια μετά: Όλα τα αυτοκίνητα θα έχουν σκουριάσει σε τέτοιο βαθμό που κανείς δεν θα μπορεί να τα αναγνωρίσει. Εκτεθειμένο στα στοιχεία της φύσης δε θα παραμείνει τίποτα παρά μόνο ένας μεταλλικός σωρός, και το συνθετικό καουτσούκ.

100 χρόνια μετά: Τα χαρτιά και τα φιλμ μπορεί να κρατήσουν μέχρι 200 χρόνια, αλλά μόλις εκτεθούν σε υγρασία και διακυμαινόμενη θερμοκρασία η ζωή τους πέφτει στο μισό. Σε ένα υγρό περιβάλλον, σημαντικά βιβλία και χειρόγραφα από την βιβλιοθήκη της Αμμοχώστου θα καταστραφούν ολοκληρωτικά.

150 χρόνια μετά: Οι αποχετεύσεις που βρίσκονται κάτω από τους δρόμους θα καταρρεύσουν ολοκληρωτικά.

200 χρόνια μετά: Ακόμα και οι μεγαλύτερες και ανθεκτικότερες κατασκευές θα καταρρεύσουν.

1000 χρόνια μετά: Η φύση θα έχει αποκαταστήσει πλήρως την περιοχή που έχασε, όταν πρώτοι άνθρωποι εγκαταστάθηκαν εκεί. Τίποτα δεν θα θυμίζει ότι εκεί υπήρχε μια πόλη. Κάθε ίχνος της θα έχει χαθεί

Κεφάλαιο 3. Η κοινωνία των ανθρώπων της Αμμοχώστου

3.1 Η αναπροσαρμογή των πόλεων

Μέχρι εδώ μελετήθηκε η κατάσταση του κελύφους, του ενός συστατικού της Αμμοχώστου. Ας δούμε τώρα το άλλο συστατικό της, αυτό που έφυγε και λείπει, την κοινωνία των ανθρώπων. Τριάντα εννέα χρονών είναι σήμερα αυτός που γεννήθηκε τη χρονιά της εγκατάλειψης. Σαραντά τέσσερα τα πρωτάκια του δημοτικού, πενήντα έξι οι νεοσύλλεκτοι. Εγγόνια και δισέγγονα έχει ο σαραντάρης τότε πατέρας, που μαζί με την μνήμη της ζωής που έζησε στην προσφυγιά, τους εξιστόρησε τις μνήμες του στην Αμμόχωστο, στην πόλη του (και την πόλη τους) που έζησε, τη νοσταλγία για αυτήν και τον μεγάλο πόθο του για επιστροφή που δε σβήνει στο χρόνο, αλλά αντιθέτως μεγαλώνει, γιατί δεν ζουν στην πόλη, στο σπίτι στην γειτονιά που αγαπάνε, αλλά σε ξένο τόπο, ζουν σαν πρόσφυγες σε άλλες πόλεις της ελεύθερης Κύπρου. Ζουν στη Λάρνακα, στη Λεμεσό, στη Λευκωσία, στην Πάφο, αλλά και στην Ελλάδα, στην Αγγλία, στην Αμερική, στην Αυστραλία. Σκόρπισαν παντού όπως όλοι οι πρόσφυγες της εισβολής του 1974. Ξεκίνησαν μια καινούργια ζωή και χωρίς να το καταλάβουν συνέθεσαν μαζί με άλλους, άλλες πόλεις, έφτιαξαν καινούργια κελύφη και συσσώρευσαν καινούργιες μνήμες. Αυτή η μετακίνηση τόσων ανθρώπων επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τις άλλες πόλεις που αναγκάστηκαν να αναβαθμιστούν και να μεγαλώσουν, για να χωρέσουν όλους αυτούς τους καινούργιους ανθρώπους με τις ανάγκες τους.

3.1.1 Η επαρχία Αμμοχώστου

3.1.1.1 Η Αγία Νάπα

Η Αγία Νάπα μέχρι το 1974 ήταν ένας μικρός παραδοσιακός οικισμός που μόλις είχε δεχθεί κάποιες μεμονωμένες τουριστικές αναπτύξεις, λόγω της γειτνίασης με την Αμμόχωστο. Η κύρια απασχόληση των κατοίκων της ήταν κυρίως η γεωργία και η αλιεία. Η Τούρκικη εισβολή με τα επακόλουθα της, καθώς και οι πολιτικές της Πολιτείας για ανάκαμψη της οικονομίας της Κύπρου μέσα και από την τουριστική ανάπτυξη, συνέτειναν στη ριζική και ραγδαία μεταβολή της Αγίας Νάπας. Τα φυσικά χαρακτηριστικά της και κυρίως το γεγονός ότι αποτελεί συνέχεια του Κόλπου της Αμμοχώστου, με τον οποίο έχει αρκετές ομοιότητες της επέτρεψε να εξελιχθεί γρήγορα, ως το σημαντικότερο τουριστικό κέντρο της Κύπρου, καθώς και ένας από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς στην ανατολική Μεσόγειο. Αυτή η ραγδαία και απότομη τουριστική ανάπτυξη που δέχθηκε η Αγία Νάπα από το 1974 και μετά, δεν επέτρεψε τη σταδιακή και ορθολογική της ανάπτυξη. Αντιθέτως, ο χώρος σήμερα παρουσιάζει μεγάλη δυσαρμονία και χωροδομική ανομοιογένεια, με βασικούς παράγοντες μεταβολής του τις ανάγκες του Τουρισμού.⁴⁹

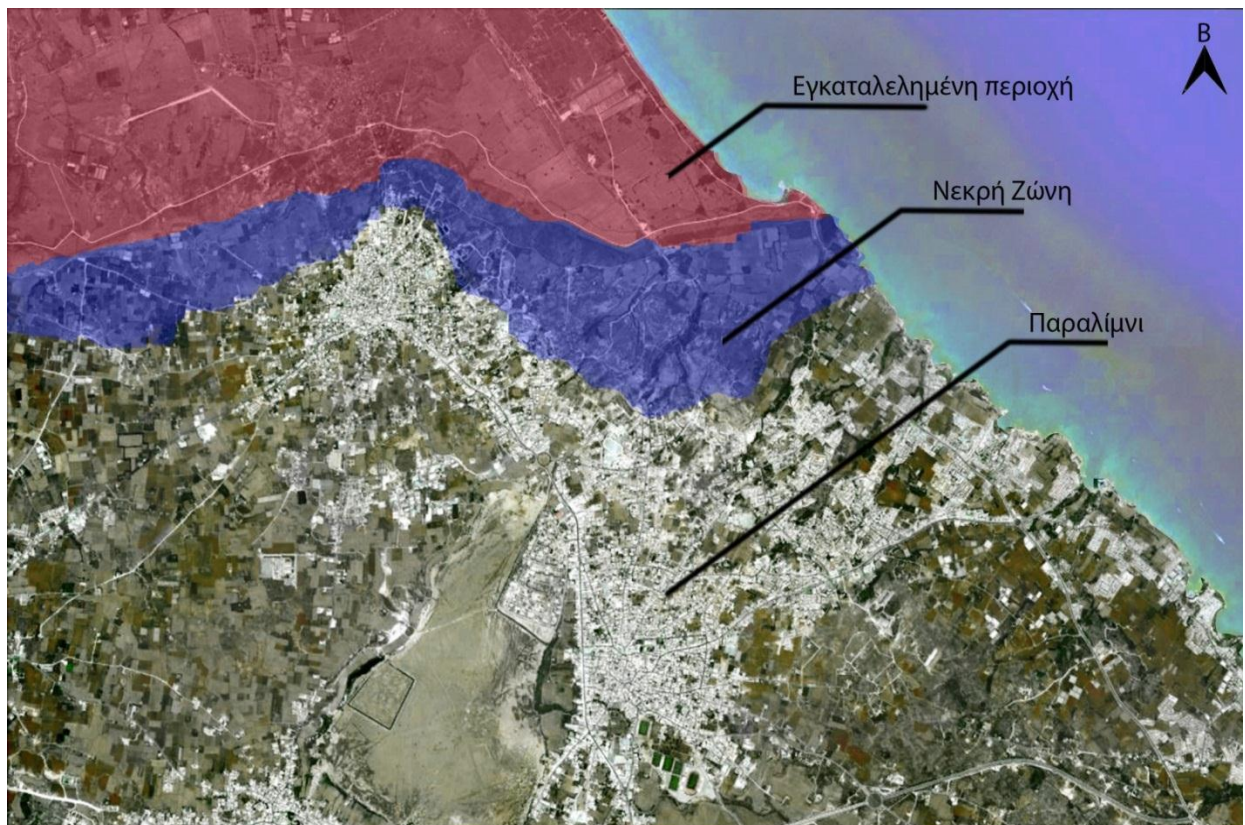
Εικ.111:Η Αγία Νάπα

⁴⁹ Τοπικό σχέδιο Αγίας Νάπας, Πρόνοιες και μέτρα πολιτικής, Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Λευκωσία 2004

3.1.1.2. Το Παραλίμνι.

Το Παραλίμνι, όπως και η Αγία Νάπα, μέχρι το 1974 ήταν ένας οικισμός με λίγους κατοίκους. Από το 1974 και μετά στο Παραλίμνι σημειώθηκε κατακόρυφη αύξηση του πληθυσμού, αφού δέχθηκε πολλούς πρόσφυγες. Σε επίπεδο επαρχίας, το Παραλίμνι διαδραματίζει τον ρόλο του περιφερειακού κέντρου παροχής υπηρεσιών, καλύπτοντας διάφορους τομείς της διοίκησης, της υγείας, της εκπαίδευσης, κ.ά. Ταυτόχρονα, η περιοχή του εξυπηρετείται από τις γειτονικές κοινότητες (εργατικό δυναμικό, γεωργικά προϊόντα, κ.λπ.).⁵⁰

Ο τουρισμός της Αμμοχώστου μετά την εισβολή, μετακινήθηκε νοτιότερα στην επαρχία και κυρίως στην περιοχή του Παραλιμνίου, όπου ξεκίνησε μια ανεξέλεγκτη οικοδομική ανάπτυξη και οικονομική εκμετάλλευση της περιοχής. Ιδιαίτερα κατά μήκος του παραλιακού μετώπου, όπου αναπτύχθηκε ένα παραθαλάσσιο προάστιο με την ονομασία Πρωτάρας. Αυτή η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη δημιούργησε τα ίδια προβλήματα που παρουσιάζει και η Αγία Νάπα.

Εικ.112:Το Παραλίμνι

⁵⁰ Τοπικό σχέδιο Παραλιμνίου, Πρόνοιες και μέτρα πολιτικής, Πολεοδομικό Συμβούλιο, Λευκωσία 2007

3.1.2. Η Λάρνακα

Με την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας κατασκευάστηκε νέο τεχνητό λιμάνι βορειότερα του παλιού, αλλά η ανάπτυξη της Λάρνακας παρέμενε στατική μέχρι την Τουρκική εισβολή, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την εισροή χιλιάδων εκτοπισθέντων, την ανέγερση προσφυγικών οικισμών, την κατασκευή του Διεθνούς Αερολιμένα και την εγκατάσταση πολλών βιομηχανικών υποστατικών. Ο ρυθμός ανάπτυξης της Λάρνακας επιταχύνθηκε πολύ απότομα μετά την τουρκική εισβολή του 1974. Η παραδοσιακή δομή της πόλης δε μπόρεσε να απορροφήσει ομαλά, τις ουσιαστικές αλλαγές στο σύστημα και τους ρυθμούς ανάπτυξης, που προέκυψαν λόγω των ανωτέρω γεγονότων. Καθοριστικό ρόλο για την πορεία και τη δομή της ανάπτυξης, αποτέλεσε και η χωροθέτηση των προσφυγικών οικισμών που έγιναν πόλοι έλξης για την ανάπτυξη της πόλης. Πιο συγκεκριμένα, οι περιοχές μεταξύ της πόλης και των προσφυγικών οικισμών αποτέλεσαν το ζωτικό χώρο επέκτασής της. Η κατοχή της Αμμοχώστου και των τουριστικών της περιοχών έστρεψε όλες τις ελεύθερες περιοχές που εξαρτιόντουσαν από την Αμμόχωστο, προς τη Λάρνακα, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν νέες υπηρεσίες.⁵¹ Μέχρι και το 1974 το κύριο αεροδρόμιο της Κύπρου ήταν ο Διεθνής Αερολιμένας Λευκωσίας, ο οποίος εγκαταλείφθηκε την ίδια χρονιά, αφού στην περιοχή που βρισκόταν, δημιουργήθηκε η Πράσινη Γραμμή, (Παρεμβαλλόμενη γραμμή του Ο.Η.Ε.) η οποία παραμένει μέχρι και σήμερα. Για την ανάγκη ενός καινούργιου αεροδρομίου δημιουργήθηκε το αεροδρόμιο της Λάρνακας, το οποίο θεωρείται η κύρια πύλη εισόδου στην Κυπριακή Δημοκρατία.

Εικ.113:Η Λάρνακα

⁵¹ Τοπικό σχέδιο Λάρνακας, Πρόνοιες και μέτρα πολιτικής, Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Λευκωσία 2003

3.1.3. Η Λευκωσία

Κατά την πρώτη επίσημη απογραφή πληθυσμού του 1881, η Λευκωσία είχε πληθυσμό 11.536 άτομα. Η πόλη γνώρισε σημαντικές πληθυσμιακές μεταβολές, ιδιαίτερα μετά την τουρκική εισβολή του 1974. Η αύξηση του συνολικού πληθυσμού της περιοχής έφτασε 40% περίπου μεταξύ των ετών 1973 και 1976, με το 30% να αφορά εκτοπισθέντες. Η Τουρκική εισβολή προκάλεσε, μεταξύ άλλων, αιφνίδια όξυνση των υφιστάμενων προβλημάτων και επιτάχυνε τις προϋπάρχουσες φυγόκεντρες τάσεις. Τα κυβερνητικά προγράμματα στέγασης και αυτοστέγασης εκτοπισθέντων δημιούργησαν νέα δεδομένα, με τη οροθέτηση των περισσότερων και μεγαλύτερων Κυβερνητικών Οικισμών στις παρυφές της αστικής περιοχής και των περιχώρων. Ταυτόχρονα, η δια της βίας δημιουργία της Νεκρής Ζώνης, που τέμνει καθ' όλο το μήκος το αστικό σύμπλεγμα της Λευκωσίας και την Περιτειχισμένη Πόλη, δημιούργησε τις συνθήκες που σταδιακά επιτείνουν την πολεοδομική παραμόρφωση της ευρύτερης Λευκωσίας, και συνεχίζει να επηρεάζει πλείστους τομείς ανάπτυξης καθώς και τη λειτουργική οργάνωση της πρωτεύουσας.⁵²

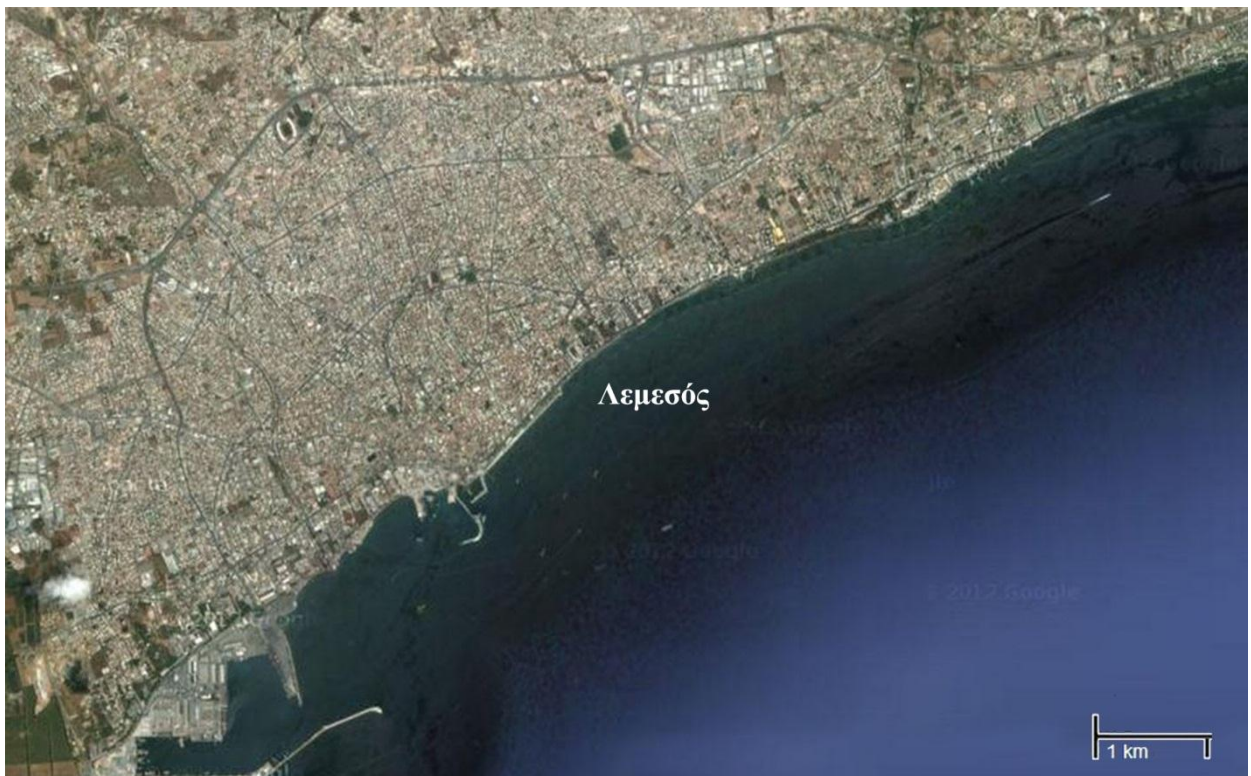

Εικ.114:Η Λευκωσία

⁵² Τοπικό σχέδιο Λευκωσίας, Πρόνοιες και μέτρα πολιτικής, Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Λευκωσία 2003

3.1.4. Η Λεμεσός

Η αστική δομή της Λεμεσού ακολούθησε το «ακτινωτό» πρότυπο, που επεκτείνεται από την περιοχή του λιμανιού, του κάστρου και του άμεσου περιγύρου τους. Η πόλη επεκτάθηκε σε πρώτο στάδιο ανατολικά κατά μήκος της παραλίας, καθώς και προς τα προάστια της, λειτουργώντας έτσι ως κέντρο εξυπηρέτησης ολόκληρης της επαρχίας της. Μετά τα γεγονότα του 1974, η πόλη επεκτάθηκε ανατολικά, υπό την μορφή της παραλιακής ανάπτυξης που γνωρίζουμε μέχρι και σήμερα. Σε αυτή την παραλιακή επέκταση της πόλη συντέλεσε και η αύξηση του Τουρισμού τα τελευταία χρόνια.⁵³

Εικ.115:Η Λεμεσός

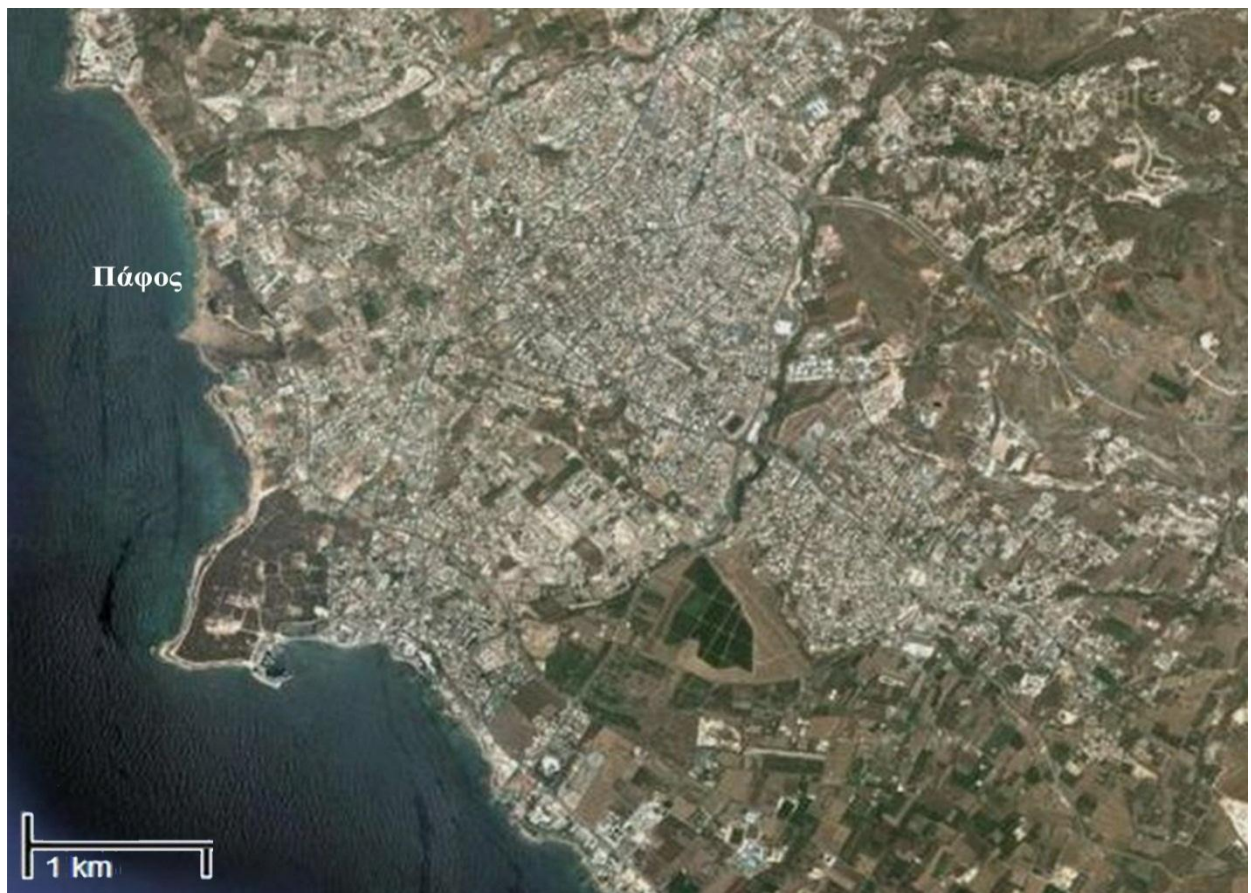
Λόγω της συγκέντρωσης σημαντικού αριθμού εκτοπισθέντων στην περιοχή της Λεμεσού, η πόλη επεκτάθηκε ακόμη περισσότερο προς την κατεύθυνση των προαστίων. Εκεί χωροθετήθηκαν αρκετοί κυβερνητικοί οικισμοί στέγασης και αυτοστέγασης, ενώ ορισμένοι από τους πιο πρόσφατους εντοπίζονται βορείως της Αγίας Φυλάς και των Πολεμιδιών. Η μεγάλη και απότομη αύξηση του πληθυσμού και του συνόλου των αστικών δραστηριοτήτων και λειτουργιών δε βρήκαν την πόλη κατάλληλα προετοιμασμένη. Τα πιο πάνω, σε συνδυασμό με την έξαρση της τουριστικής, ανάπτυξης και την αδράνεια που παρατηρήθηκε σε έργα υποδομής δημιούργησαν σοβαρά προβλήματα αστικής οργάνωσης και καταπόνησης του περιβάλλοντος. Παρόλα αυτά το αστικό σύμπλεγμα της Λεμεσού συγκεντρώνει ένα δυναμικό σύνολο δραστηριοτήτων, λειτουργιών και υπηρεσιών που αφορούν όλους τους τομείς της οικονομικής

⁵³ Η επέκταση της πόλης προς τα δυτικά σταματά αφού συναντά την Δυτική Περιοχή Κυρίαρχων Βάσεων υπό την διαχείριση του Ηνωμένου Βασιλείου.

ανάπτυξης, όπως για παράδειγμα το καινούργιο λιμάνι που κατασκευάστηκε μετά το 1974, για να καλύψει τις ανάγκες ολόκληρης της Κύπρου, αφού αυτό της Αμμοχώστου είχε καταληφθεί από τα τούρκικα στρατεύματα. Το καινούργιο αυτό λιμάνι, επέφερε μια δραστήρια και πολυδιάστατη βιομηχανική ανάπτυξη και αποτελεί το επίκεντρο εμπορικών συναλλαγών και παροχής υπηρεσιών σε παγκύπρια και διεθνή κλίμακα.⁵⁴

3.1.5. Η Πάφος

Κατά τα πρώτα δεκαπέντε χρόνια μετά την ανακήρυξη της Ανεξαρτησίας της Κύπρου (1960) και μέχρι την τουρκική εισβολή του 1974, η Πάφος αναπτυσσόταν με πολύ αργούς ρυθμούς. Μετά το 1974 η ανάγκη της στέγασης των εκτοπισθέντων και η προσπάθεια για επαναδραστηριοποίηση της κυπριακής οικονομίας συνέβαλαν στη δραματική αλλαγή των ρυθμών ανάπτυξης. Η παραδοσιακή δομή της πόλης δε μπόρεσε να απορροφήσει ομαλά τις αλλαγές στο σύστημα και τους ρυθμούς ανάπτυξης που προέκυψαν από την Τούρκικη εισβολή. Αυτές οι επιπτώσεις έγιναν ιδιαίτερα αισθητές στην περιοχή του παραλιακού μετώπου και των οδικών αξόνων που συνδέουν την πόλη της Πάφου με τις γύρω κοινότητες.⁵⁵

Εικ.116:Η Πάφος

⁵⁴ Τοπικό σχέδιο Λεμεσού, Πρόνοιες και μέτρα πολιτικής, Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Λευκωσία 2003

⁵⁵ Τοπικό σχέδιο Πάφου, Πρόνοιες και μέτρα πολιτικής, Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Λευκωσία 2003

3.2. Το Συμβούλιο Ανοικοδόμησης και Επανεγκατάστασης

Στις 11 Νοεμβρίου του 2002 μέχρι τις 31 Μαρτίου 2004, ο τότε Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, Κόφι Ανάν, παρουσίασε στην Κυπριακή Δημοκρατία μια σειρά σχεδίων για την επίλυση του Κυπριακού προβλήματος με την ονομασία «Σχέδιο Ανάν». Για πρώτη φορά κάποιο σχέδιο έθετε κάποιες προϋποθέσεις που πιθανόν να οδηγούσαν σε επιστροφή κατεχόμενων εδαφών, όπως αυτό του Βαρωσίου. Παρόλο που το εν λόγω σχέδιο απορρίφθηκε από τον Ελληνοκυπριακό πληθυσμό μετά από δημοψήφισμα το 2004, δημιουργήθηκε η ανάγκη της προετοιμασίας, της δράσης των εμπλεκόμενων φορέων καθώς και της κοινωνίας, για μια μελλοντική επιστροφή των κατοίκων στην Αμμόχωστο.

Για το λόγο αυτό το Υπουργικό Συμβούλιο αποφάσισε τη δημιουργία του Συμβουλίου Ανοικοδόμησης και Επανεγκατάστασης (ΣΑΕ), που στόχο έχει την προετοιμασία για τα προβλήματα που πιθανόν θα προκύψουν από τη μετακίνηση πληθυσμού, αλλά και την ανοικοδόμηση της κατεχόμενης περιοχής που θα επιστραφεί.⁵⁶ Συγκεκριμένα οι στόχοι του Συμβουλίου Ανοικοδόμησης και Επανεγκατάστασης είναι:

- Ο προγραμματισμός της επιστροφής σε εγκαταλελειμμένα σπίτια και οικισμούς, με τρόπο που να μη δημιουργηθούν προβλήματα.
- Η διευκόλυνση της επιστροφής σε περιοχές που θα επανέλθουν σε ελληνοκυπριακή διοίκηση και η διασφάλιση ομαλής ανάπτυξης σε αυτές τις περιοχές.
- Η διευκόλυνση της επιστροφής σε περιοχές που θα παραμείνουν σε τουρκοκυπριακή διοίκηση και η δημιουργία συνθηκών ασφαλείας και αξιοπρεπούς διαβίωσης.
- Η μελέτη των επιπτώσεων της μετακίνησης πληθυσμών, λόγω της επιστροφής των προσφύγων τόσο στις περιοχές προορισμού όσο και στις περιοχές εκκίνησης.
- Ο προγραμματισμός για τη δημιουργία της απαραίτητης υποδομής για τη λειτουργία της επανένωσης του νησιού και την ανάπτυξη των περιοχών μετακίνησης.
- Η εκτίμηση της κατάστασης των κτιρίων και η ανάπτυξη μεθοδολογιών και τεχνικών αποκατάστασης και αναβάθμισης της ασφάλειας και της λειτουργικότητάς τους.
- Ο πολεοδομικός σχεδιασμός των περιοχών που θα υποστούν αλλαγές και ιδιαίτερα των βασικών οικισμών προορισμού.

⁵⁶ Το σχέδιο βασίστηκε στο Comprehensive Emergency Management Planning Guide (Πολιτεία Ουάσιγκτον, ΗΠΑ) και British Columbia Emergency Response Management System (Καναδάς)

- Ο προγραμματισμός των έργων ανοικοδόμησης και επανεγκατάστασης και η ανάπτυξη μεθοδολογιών ταχείας ανταπόκρισης.
- Η ανάθεση και ο έλεγχος έργων στην περίοδο αμέσως μετά την οριστικοποίηση της λύσης του κυπριακού προβλήματος.
- Ο συντονισμός των διαφόρων φορέων (Δήμοι, Κυβερνητικές Υπηρεσίες, Ημικρατικοί οργανισμοί, ιδιωτικοί φορείς κλπ).⁵⁷

Οι φορείς που εμπλέκονται στο Συμβούλιο Ανοικοδόμησης και Επανεγκατάστασης, είναι το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημοσίας Τάξης, Υγείας, Συγκοινωνιών και Έργων, η πολιτική άμυνα, η αστυνομία, η πυροσβεστική, η Αρχή Ηλεκτρισμού (ΑΗΚ) , η Αρχή Τηλεπικοινωνιών (ΑΤΗΚ), καθώς και ο Δήμος Αμμοχώστου.⁵⁸

Ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στον τομέα των κατασκευών που θα έχει ως στόχο την καταγραφή, διερεύνηση και τη μελέτη των υφιστάμενων κελυφών.⁵⁹ Η κατηγοριοποίηση θα γίνει με βάση το επίπεδο ασφαλείας του κάθε κελύφους, λαμβάνοντας υπόψη την πολιτιστική του αξία. Επίσης σημαντικός είναι και ο καθορισμός στρατηγικής, τόσο για την αντιμετώπιση της κατάστασης των κτιρίων, όσο και για τον τρόπο χρηματοδότησης του όλου εγχειρήματος.⁶⁰

Αλήθεια, πόσο θα στοίχιζε η πολυπόθητη επιστροφή; Αν θεωρηθεί ότι η επιστροφή θα αφορά 50.000 προσφυγές, τότε αυτό συνεπάγεται με την ανάγκη για εξεύρεση 20.000 οικιστικών μονάδων, καθώς και ότι κάθε οικιστική μονάδα, είτε θα χρειαστεί επισκευή είτε ανακατασκευή, το ελάχιστο που θα στοιχίσει είναι γύρω στα 700 εκατομμύρια ευρώ. Αν προστεθεί σε αυτό, το κόστος κατασκευής και οι κτιριακές υποδομές που θα χρειαστούν, τότε η αξία θα ανέλθει σε 1.700.000.000 ευρώ. Οι μελέτες που θα χρειαστούν θα κοστίσουν επιπλέον περίπου 170 εκατομμύρια, ενώ το κόστος συντονισμού τους θα αποτελεί το 10% της προηγούμενης αξίας.⁶¹ Για την εκπόνηση αυτών των μελετών θα χρειαστούν 50-100 άτομα που θα έχουν συντονιστικό χαρακτήρα καθώς και 1.000 μηχανικοί για τον έλεγχο και την κατάσταση των κελυφών.⁶²

⁵⁷ Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Συμβουλίου Ανοικοδόμησης και Επανεγκατάστασης, Οι στόχοι, <http://www.moi.gov.cy>

⁵⁸ Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Συμβουλίου Ανοικοδόμησης και Επανεγκατάστασης, Οι Τομείς, <http://www.moi.gov.cy>

⁵⁹ Η συλλογή των δεδομένων στην παρούσα κατάσταση είναι πολύ δύσκολη αφού κανείς δεν μπορεί να μπει στην εγκαταλελειμμένη περιοχή. Μπορούμε όμως να έχουμε μια πλήρη φωτογραφική απεικόνιση της κάθε κατασκευής και της γύρω περιοχής με την χρήση δορυφορικών συστημάτων. Αυτή η μέθοδος όμως δεν θα μας έδινε μια πλήρη εικόνα της κατάστασης των κτιρίων στις όψεις αλλά και εσωτερικά. Έτσι είναι αναγκαίο να ζητηθεί από δημόσιο, ημιδημόσιο αλλά και ιδιωτικό τομέα, η συλλογή αρχιτεκτονικών σχεδίων, τίτλων ιδιοκτησίας καθώς και φωτογραφίες σε περιπτώσεις που έχουν διασωθεί. Σημαντικό ρόλο θα έχουν οι Ιδιώτες μελετητές που εκπόνησαν μελέτες πριν το 1974 και η έδρα τους δεν βρισκότανε στην Αμμόχωστο αλλά σε άλλη πόλη. Αντώνης Πελεκάνος, *“Ετοιμάζοντας την πόλη για επιστροφή”*, εισηγητής στο σεμινάριο *“Η Αμμόχωστος του αύριο”*, Λευκωσία.

⁶⁰ Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Συμβουλίου Ανοικοδόμησης και Επανεγκατάστασης, Τομέας Κατασκευών

⁶¹ Θέμος Δημητρίου, Πρόεδρος Ε.Τ.Ε.Κ (τεχνικό επιμελητήριο Κύπρου) , *Ημερίδα δήμου Αμμοχώστου με θέμα ‘Η Αμμόχωστος του Αύριο.’* 2004

⁶² Βάσος Βασιλείου, *“Η επιστροφή θα στοιχίσει 4 δις”*, Εφημερίδα *“ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ”* Λευκωσία, 1.7.2009, Αρ.17851, σελ.40

Ανυπολόγιστο θεωρείται το σύνολο του εργατικού δυναμικού καθώς και τα μέσα για την αναβίωση όλης της πόλης. Έτσι, το συνολικό κόστος ανοικοδόμησης εκτιμάται περίπου στα 4 δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ αρκετοί είναι αυτοί που εκτιμούν ότι το συνολικό κόστος θα είναι πολλαπλάσιο.

Η επιστροφή θα στοιχίσει €4 δισ.

Άρχισε προετοιμασία για την Αμμόχωστο με εκπαιδεύσεις τεχνικών

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Σε περίπτωση επιστροφής της Αμμοχώστου θα απαιτηθεί η δράση περίπου 1.000 πολιτικών μηχανικών και αρχιτεκτόνων, όπως εκτιμά ο κ. Θέμος Δημητρίου, πρώην πρόεδρος του ΕΤΕΚ και μέλος της ομάδας που προετοιμάζει τις κινήσεις της επόμενης μέρας μετά την απόφαση για επιστροφή της πόλης στους νόμιμους κατοίκους της.

Ο κ. Δημητρίου παρατηρεί ότι οι 1.000 αρχιτέκτονες και πολιτικοί μηχανικοί αποτελούν το 25% του συνόλου των μελών του ΕΤΕΚ. Αν οι κάτοικοι της Αμμοχώστου είναι 30.000, σημαίνει ότι θα πρέπει να περάσουν από έλεγχο περίπου 10.000 οικιακές μονάδες, είπε ο κ. Δημητρίου. Υπέδειξε επίσης πως

**Επί ποδός
1.000 τεχνικοί
για έλεγχο και
αποκατάσταση**

πρέπει να γίνουν από τώρα ενέργειες ώστε να μην μας βρει εντελώς απροετοίμαστους η τυχόν απόφαση επιστροφής της πόλης. Ο κ. Δημητρίου ανέφερε ότι ανάμεσα στα προβλήματα που πρέπει να επιλυθούν είναι και το ποιος θα εκδίδει τις πολεοδομικές άδειες για αναπαλαιώση των οικιών. «Αν θεωρήσουμε ότι οι άδειες θα εκδίδονται από το Δήμο Αμμοχώστου, τότε πρέπει να λύσουμε το πρόβλημα με τη στελέχωση του δήμου με προσωπικό ώστε να μπορεί να ενεργήσει αμέσως», ανέφερε ο κ. Δημητρίου, ο οποίος πρόσθεσε πως

δεν πρέπει να παρατηρηθούν φαινόμενα καθυστέρησης μηνών στην έκδοση των αδειών.

Απαντώντας σε σχετική ερώτηση, υπέδειξε ότι η διαδικασία μπορεί να απλοποιηθεί με την έκδοση οδηγίας με βάση την οποία όλα σπία ή κτίρια απλώς θα αναπαλαιωθούν ως είχαν, χωρίς οποιεσδήποτε προσθήκες ή μετατροπές, δεν χρειάζονται άδεια οικοδομής. Όπως εξήγησε, η πιο πά-

νω ρύθμιση είναι δυνατό να επιλύσει το 50% του όγκου της δουλειάς. Ωστόσο, πρόσθεσε, πως αν ληφθεί υπόψη ότι πριν το 1974 οι ανέσεις ήταν διαφορετικές, πολλές μονάδες θα χρειαστούν κάποιες αλλαγές.

Ο κ. Δημητρίου ανέφερε ότι ένα άλλο ζήτημα που πρέπει να απασχολήσει τους εμπλεκόμενους είναι το πόσοι τεχνικοί είναι σε θέση να χειριστούν

ΟΙ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΑΛΛΑΞΑΝ ΑΡΔΗΝ

Ο πολιτικός μηχανικός Θέμος Δημητρίου υποδεικνύει ότι από το 1974 μέχρι σήμερα οι πολεοδομικοί κανονισμοί τροποποιήθηκαν, ειδικά όσον αφορά τις επικυρώσεις (πυρασφάλεια, είσοδοι, έξοδοι κλπ), γι' αυτό θα πρέπει να γίνουν οι ανάλογες προσαρμογές με βάση τα νέα δεδομένα.

κτίρια τα οποία βρίσκονται υπό κατάρρευση. Ο αριθμός αυτός δεν είναι μεγάλος, οπότε θα πρέπει κάποιος άνθρωπος να εκπαιδευτούν, είπε ο κ. Δημητρίου. Συναφές ερώτημα είναι και το πόσο ιδιοκτήτες μπορούν να αξιολογήσουν κατά πόσον το σπίτι τους είναι σε στατική κατάσταση που μπορεί να συντηρηθεί ή αν πρέπει να κατεδαφιστεί.

Θα πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη ότι οι ιδιοκτήτες κάποιων οικιών απειρώσαν και ίσως δεν έχουν συγγενείς, οπότε θα πρέπει να αποφασιστεί τι θα απογίνουν τα συγκεκριμένα κτίρια.

Όσον αφορά τα έργα υποδομής της πόλης, όπως οι δρόμοι, το αποχετευτικό, η υδατοπρομήθεια, η ηλεκτροδότηση και εγκατάσταση τηλεφωνικών γραμμών, θα εκτελεστούν σε κεντρικό επίπεδο, οπότε θα αναληφθούν από το κράτος.

Το κόστος επανεγκατάστασης εκτιμήθηκε περίπου στα τέσσερα δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ άλλοι εκτίμησαν ότι το κόστος θα είναι πολλαπλάσιο.

Εικ.117: Εφημερίδα "ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ" 1/7/2009

Πέραν του οικονομικού ζητήματος και του ανθρώπινου δυναμικού, προκύπτουν μερικά καίρια ερωτήματα. Ποια κτίρια θα επισκευαστούν, ποια θα ανακατασκευαστούν και εν τέλει ποια θα είναι τα κριτήρια για τις ενέργειες αυτές;

Σύμφωνα με σεμινάριο που πραγματοποιήθηκε το 2003: «Η Αμμόχωστος του Αύριο», παρουσιάστηκε η μελέτη «Αποκατάσταση Δημόσιων Κτιρίων», που έθετε ως κριτήρια, το οικονομικό, το τεχνικό, το πολιτιστικό και το κοινωνικό. Τα κριτήρια αυτά παρουσιάζονται αναλυτικότερα παρακάτω.

Το Οικονομικό κριτήριο

Ο λόγος επισκευής προς το κόστος ανακατασκευής, αποτελεί σημαντικό δείκτη για την απόφαση αυτή. Το κόστος επισκευής των κτιρίων θα πρέπει να είναι μικρότερο του 80% της εναπομείνουσας αξίας τους.⁶³

⁶³ Χρυστάλλα Μαλλούπα "ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ", Επαρχιακός Μηχανικός Λευκωσίας. Τμήμα δημοσίων έργων. Σελ.8-9

$$K_e < 0,8 K_a (E_z - H_l) / E_z$$

Όπου: K_e = Εκτιμώμενο κόστος επισκευής

K_a = Κόστος ανακατασκευής

E_z = Εκτιμώμενα χρόνια ζωής του κτιρίου

H_l = Ηλικία του κτιρίου σε χρόνια

Το Τεχνικό κριτήριο

Αναγκαία είναι η άμεση επισκευή των κτιρίων με στατικό πρόβλημα, αφού σε περίπτωση σεισμού θα καταρρεύσουν και θα θέσουν σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές καθώς και γειτονικά κτίρια. Η εγκαταλελειμμένη περιοχή είναι αρκετά πυκνοκατοικημένη, αφού την περίοδο των μαζικών ανεγέρσεων, δεν υπήρχε ικανοποιητική νομοθεσία για τη ρύθμιση της πολεοδομικής εξέλιξης της πόλης. Πρέπει να ληφθεί υπόψη η δυσκολία της κατεδάφισης χωρίς την πρόκληση ζημιών στις παρακείμενες κατασκευές καθώς και η μεταφορά των χιλιάδων όγκων μπαζών από τις κατεδαφίσεις.

•Το Περιβαλλοντικό κριτήριο

Σημαντικό ζήτημα αποτελεί η αντιμετώπιση της απόρριψης μεγάλου όγκου μπαζών που θα προκύψει από τις κατεδαφίσεις. Συγκεκριμένα ο χώρος μεταφοράς και ο τρόπος καταστροφής ή αξιοποίησής τους. Επιπλέον, στην περίπτωση επισκευής των κτιρίων θα δημιουργηθεί η ανάγκη λατόμευσης μεγάλου όγκου υλικού αντικατάστασης και θα πρέπει να ελεγχθεί η διαθεσιμότητα συγκεκριμένων υλικών για την επισκευή ή την ανακατασκευή των κτιρίων. ⁶⁴

Το Πολιτιστικό κριτήριο

Η Αμμόχωστος χαρακτηρίζεται από μακρόχρονη ιστορία, λόγω και των πολλών κατακτητών που έχουν περάσει από την Κύπρο. Σε αυτήν απαντώνται σημαντικά κτίσματα του παρελθόντος όπως μνημεία, οχυρά, παλιά τείχη, εκκλησίες κ.α.. Είναι λογικό λοιπόν, να υπάρχει η ανάγκη για διατήρησή τους ούτως ώστε να διατηρηθεί η μνήμη του παρελθόντος.

⁶⁴ Χρυστάλλα Μαλλούπα “ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ”, Επαρχιακός Μηχανικός Λευκωσίας. Τμήμα δημοσίων έργων. Σελ.8-9

Προσωπικά ερωτήματα

Όπως έχει αναφερθεί προηγουμένως, η πόλη αποτελείται από το κέλυφος και την κοινωνία των ανθρώπων. Στην περίπτωση της Αμμοχώστου υπάρχει μόνο το κέλυφος και διερευνείται το βασικό κριτήριο, με το οποίο θα γίνει η επέμβαση σε αυτό. Μήπως το πρωταρχικό κριτήριο είναι οι άνθρωποι που έζησαν εκεί και μετά ακολουθούν τα οικονομικά, τεχνικά και πολιτιστικά κριτήρια;

Πώς μπορεί να γκρεμιστεί ένα κέλυφος, που με βάση το οικονομικό κριτήριο πρέπει να ανοικοδομηθεί; Αυτό το σπίτι ανήκει σε κάποιον που έζησε, μεγάλωσε και αργότερα αναγκάστηκε να το εγκαταλείψει παρά την θέλησή του. Γι' αυτόν δεν είναι απλά ένα κέλυφος ή ερείπιο, είναι ο χώρος που έζησε και περιμένει να επιστρέψει και να συνεχίσει να ζει. Και αν στο τέλος ανοικοδομηθεί, τότε ποια η ουσία να φτιαχτεί ένα καινούργιο σπίτι στην θέση του παλιού; Ποια η ουσία ο πρόσφυγας να φύγει από το σπίτι που ζει εδώ και 39 χρόνια, για να πάει σε ένα άλλο, καινούργιο που δε θυμίζει σε τίποτα το σπίτι που έζησε και μεγάλωσε; Οι περισσότεροι πρόσφυγες δε θέλουν απλά να επιστρέψουν σε μια καινούργια πόλη και σε ένα καινούργιο σπίτι. Θέλουν να επιστρέψουν στην Αμμόχωστο που ήξεραν. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, βλέπουμε ότι η ανάγκη του ανθρώπου να θυμάται είναι μεγαλύτερη από την ανάγκη ενός καινούργιου σπιτιού στη θέση του παλιού.

Σύμφωνα με τον Πελεκάνο, *το Αύριο για την Αμμόχωστο οπωσδήποτε δεν είναι η κατεδάφιση και το κτίσιμο από την αρχή μιας νέας πόλης, αλλά η με προσοχή, θρησκευτική ευλάβεια προστασία του αρχικού πολεοδομικού και αρχιτεκτονικού ιστού της πόλης και η αντιμετώπιση των προβλημάτων, έτσι που στο τέλος να έχουμε μια πόλη που να είναι αυτή η Αμμόχωστος που αφήσαμε εκείνες τις καταραμένες μέρες του Αυγούστου του '74 και όχι μια πόλη που απλά αναφέρει το όνομα Αμμόχωστος*.⁶⁵

Και όλα αυτά τα αντικείμενα που έχουν παραμείνει στα σπίτια, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως σκουπίδια; ή έχουν κάποια αξία; Για τον πρόσφυγα, τα αντικείμενα αυτά δεν είναι συνηθισμένα. Είναι το γραφείο του πατέρα, η καρέκλα του παππού, οι κούκλες της μαμάς. Όλα αυτά έχουν συνδεθεί με το δυνατό ερέθισμα, που ανακαλεί τη μνήμη και τον κάνει να μην τα βλέπει όπως τα βλέπουν όλοι οι άλλοι. Με το πέρασμα του χρόνου όλα αυτά τα αντικείμενα απόκτησαν μεγαλύτερη συναισθηματική αξία για αυτούς τους ανθρώπους.

⁶⁵ Αντώνης Πελεκάνος, (Αρχιτέκτονας Πρόεδρος Συνδέσμου Πολιτικών Μηχανικών & Αρχιτεκτόνων Κύπρου), Σεμινάριο, Η Αμμόχωστος του Αύριο, Λεμεσός, 2003

Εικ.118: Τα αντικείμενα που παρέμειναν στα εγκαταλελειμμένα κελύφη.

Συνήθως λέμε ότι τα κτίρια κουβαλάνε αναμνήσεις, το καθένα τη δική του ιστορία. Το σωστό είναι, ότι ο άνθρωπος κουβαλά τη μνήμη, την ιστορία του παρελθόντος και τη συνδέει με τα κτίρια και τις πόλεις που ζει. Όταν ο άνθρωπος αποχωριστεί τα κελύφη που δημιούργησε, τότε αυτό που απομένει να τον συνδέει με αυτά είναι η μνήμη. Η μνήμη που δεν αναπληρώνεται, που δεν καλύπτεται από καινούργια γεγονότα, αλλά πολλαπλασιάζεται στο πέρασμα του χρόνου και ενισχύεται από τη νοσταλγία και τον πόθο της επιστροφής. Η μνήμη αυτή κάνει τον άνθρωπο να σκέφτεται και να ενεργεί με το συναίσθημα περισσότερο παρά με τη λογική.

Με βάση όσα προαναφέρθηκαν στην εισαγωγή της μελέτης, τα εγκαταλελειμμένα κτίρια του Βαρωσιού μπορούν να θεωρηθούν ως ερείπια, αφού με το πέρασμα του χρόνου και χωρίς την ανθρώπινη παρέμβαση καταστρέφονται. Γιατί όμως η κοινωνία δεν το αποδέχεται αυτό; Για την απάντηση του ερωτήματος αυτού είναι αναγκαίο να εξεταστεί το πώς επηρεάστηκε και ενέργησε η κοινωνία της Κύπρου μετά την εισβολή.

Μέχρι και σήμερα το πιο πολυσυζητημένο θέμα στην Κύπρο είναι αναμφίβολα η εισβολή με τις συνέπειές της. Στη μνήμη του κάθε Κύπριου έχει αποτυπωθεί η εικόνα της Αμμόχωστου όπως ήταν το 1974. Η πρώτη εικόνα που έχει αποτυπωθεί στο μυαλό των παιδιών για την Αμμόχωστο, είναι αυτή που κοσμεί τα σχολικά τους τετράδια. Μια Αμμόχωστο του 1974. Τα πάντα έχουν σταματήσει εκεί, τα τραγούδια τα ποιήματα, τα διηγήματα περιγράφουν την Αμμόχωστο του τότε.

Επιπλέον έχουν δημιουργηθεί πολλοί σύλλογοι προσφύγων σε όλες τις ελεύθερες περιοχές της Κύπρου, κρατώντας με αυτό τον τρόπο τους πρόσφυγες δεμένους μεταξύ τους. Ακόμη και το δημαρχείο της Αμμοχώστου βρίσκεται σε λειτουργία, αφού έχει μεταφερθεί στη Λεμεσό. Οι πρόσφυγες, αν και ζούνε τα τελευταία 39 χρόνια σε άλλες πόλεις, ακόμη θεωρούνται Αμμοχωστianoί, αυτοί και οι απόγονοί τους. Μεγάλωσαν με τον πόθο της επιστροφής σε κάτι που άφησαν. Περιμένουν να συνεχίσουν τη ζωή τους από εκεί που την είχαν αφήσει.

Ο χρόνος όμως, δεν έχει σταματήσει στην Αμμόχωστο, παρά την απουσία του ανθρώπου. Τα κελύφη πλέον έχουν υποστεί αμετάκλητες ζημιές. Αν και τα περισσότερα έχουν καταστραφεί ολοσχερώς, η κοινωνία ποτέ δεν τα χαρακτήρισε ερείπια.

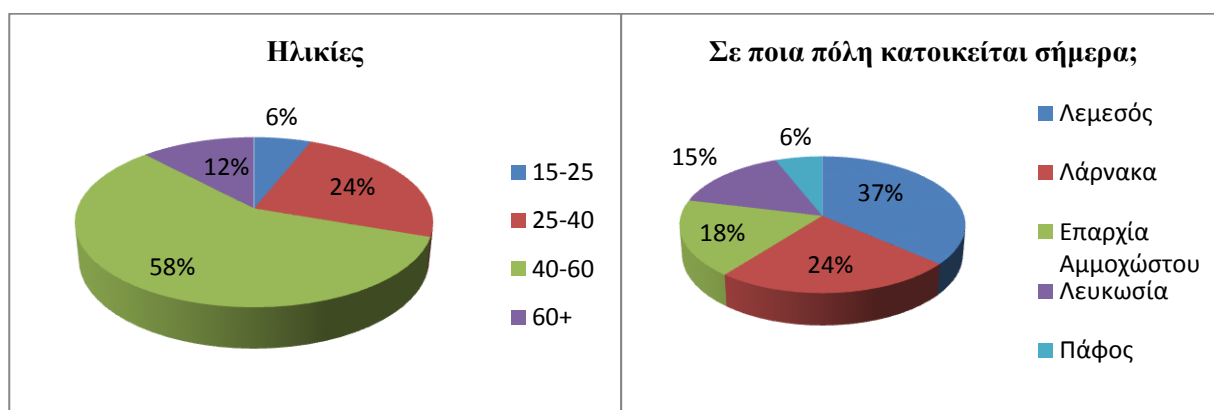

Εικ.119.: Κανένας δεν ξεχνά. Τίποτα δεν ξεχνιέται...

3.3. Ερευνητική διαδικασία - Ερωτηματολόγιο

Οι πιο πάνω προβληματισμοί δημιούργησαν την ανάγκη αναλυτικότερης διερεύνησης της άποψης της κοινωνίας των ανθρώπων και συγκεκριμένα των προσφύγων που έζησαν στο Βαρώσι πριν το 1974, αλλά και των ατόμων που έχουν πρώτο συγγενικό βαθμό με αυτούς. Για το σκοπό αυτό δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις ανοιχτού και κλειστού τύπου. Η χορήγηση αυτού έγινε μέσω προσωπικής επίσκεψης, καθώς επίσης και μέσω του διαδικτύου σε συγκεκριμένη ιστοσελίδα. (Κίνηση Προσφύγων Αμμοχώστου).

Συνολικά απάντησαν 66 άτομα από διάφορες ηλικίες και από διαφορετικές πόλεις. Στην ερώτηση «Τι ηλικία έχετε;» Το 6% των ερωτώμενων απάντησε από 15-25 χρονών, το 24% από 25-40, το 58% από 40-60 χρονών, ενώ το 12% από ηλικίες 60 και άνω. Στην ερώτηση «Σε ποια πόλη κατοικείται σήμερα;» Το 37% απάντησε στη Λεμεσό, το 24% στη Λάρνακα, το 18% στην επαρχία Αμμοχώστου, 15% στη Λευκωσία και 6% στη Πάφο.

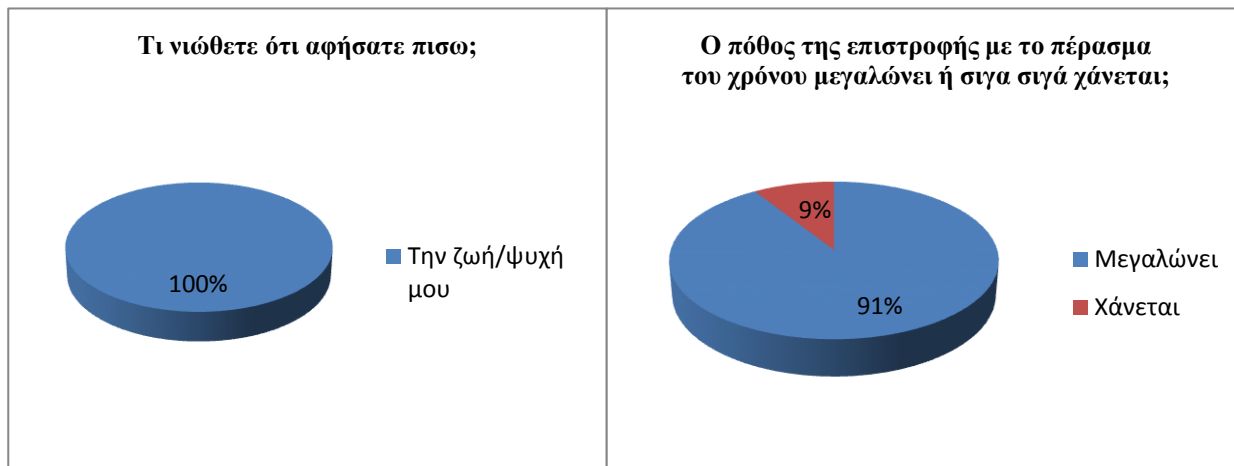

Στην ερώτηση: «Με τι σκέψεις εγκαταλείπατε το σπίτι σας το 1974;» Το 72% πίστευε ότι θα επέστρεφαν ξανά μετά από λίγες μέρες, ενώ το 28% πίστευε ότι δεν θα επέστρεφαν ποτέ ξανά. Στην ερώτηση «Τι πράγματα πήρατε μαζί σας;» Το 72% απάντησε τίποτα, ενώ οι 28% απάντησε ότι πήρανε διάφορα είδη πρώτης ανάγκης.

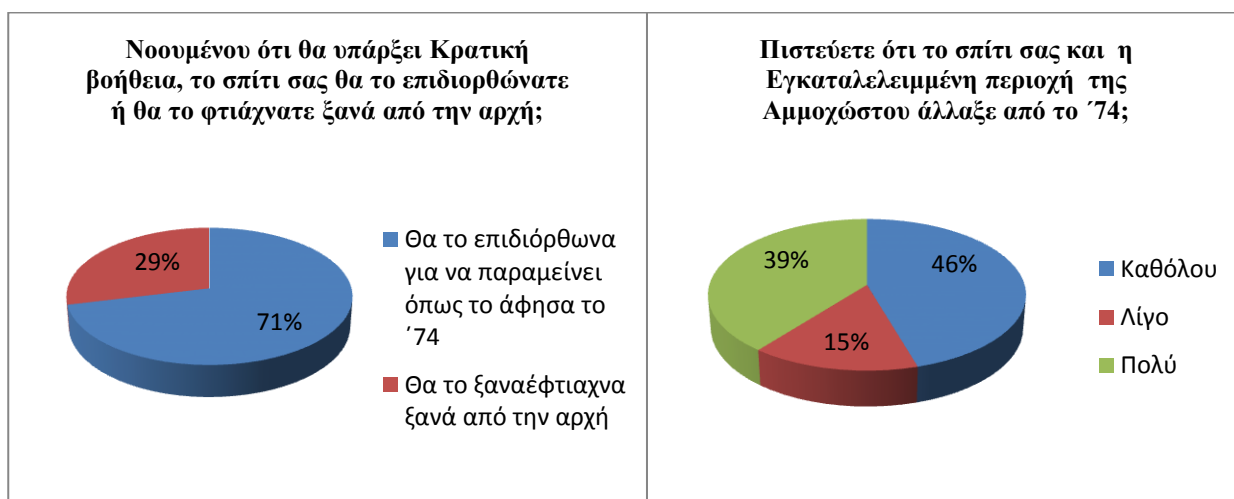
Στην ερώτηση «Τι νιώθετε ότι αφήσατε πίσω;» Όλοι απάντησαν ότι άφησαν τα πάντα/την ζωή τους/ την ψυχή τους.

Στην ερώτηση «Ο πόθος της επιστροφής με το πέρασμα του χρόνου μεγαλώνει; ή σιγά σιγά χάνεται;» 60 απάντησαν ότι Το 91% απάντησε ότι μεγαλώνει, ενώ μόνο το 9% απάντησε ότι χάνεται.

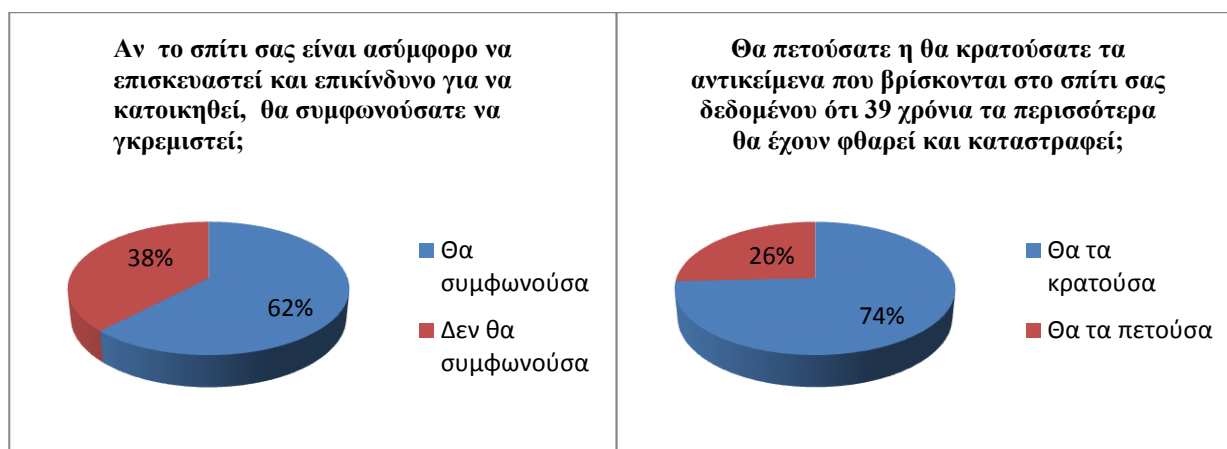
Στην ερώτηση «Πιστεύετε ότι το σπίτι σας και η Εγκαταλελειμμένη περιοχή της Αμμοχώστου άλλαξε από το '74;» Το 46% απάντησε ότι δεν άλλαξε καθόλου, το 39% ότι άλλαξε πολύ, ενώ το 15% ότι άλλαξε λίγο.

Στην ερώτηση «Νοουμένου ότι θα υπάρξει Κρατική βοήθεια, το σπίτι σας θα το επιδιορθώνετε; ή θα το φτιάχνετε ξανά από την αρχή;» Το 71% απάντησε ότι θα το επιδιόρθωνε για να παραμείνει όπως το άφησε, ενώ το 29% θα το ξαναφτιάχνε από την αρχή.

Στην ερώτηση «Αν είναι το σπίτι σας είναι ασύμφορο να επισκευαστεί (σύμφωνα με κάποιες παραμέτρους που θα θέσει το κράτος) και επικίνδυνο για να κατοικηθεί, θα συμφωνούσατε να γκρεμιστεί;» Το 62% θα συμφωνούσε, ενώ το 38% θα διαφωνούσε.

Στην ερώτηση: «Θα πετούσατε η θα κρατούσατε τα αντικείμενα που βρίσκονται στο σπίτι σας δεδομένου ότι 38 χρόνια τα περισσότερα θα έχουν φθαρεί και ίσως καταστραφεί;» Το 74% θα τα κρατούσε ενώ το 26% θα τα πετούσε.

Στην ερώτηση «Όταν θα επιστραφεί η περιοχή της Αμμοχώστου και δεδομένου ότι η περιοχή θα χρειάζεται κάποιες επισκευές για να λειτουργήσει κανονικά μετά από 39 χρόνια, τι θα προτιμούσατε να γίνει;» Το 27% απάντησε ότι θέλει να επισκευαστεί και να κρατήσει το χαρακτήρα που είχε πριν το 74, το 9% απάντησε να επισκευαστεί και να γκρεμιστούν τα παλιά κτήρια ακολουθώντας τον ταχύ εξελικτικό ρυθμό που έχουν οι άλλες πόλεις, με πιο μοντέρνα κτήρια, καινούργιους δημόσιους χώρους και αναπλάσεις, ενώ 64% απάντησε ότι προτιμά ένα συνδυασμό των 2 προηγούμενων προτάσεων.

Παρατηρείται ότι η κοινωνία είναι πολύ δεμένη με την Αμμόχωστο και τα κελύφη της. Ο πόθος για την επιστροφή δε χάνεται με το πέρασμα του χρόνου, αλλά αντιθέτως περνάει και στις επόμενες γενιές, μέσω της συλλογικής μνήμης. Οι περισσότεροι πρόσφυγες θεωρούν ότι τα σπίτια τους παραμένουν αναλλοίωτα από το 1974, γεγονός που οφείλεται, είτε στην άγνοια είτε στη συναισθηματική σχέση που έχουν αναπτύξει με αυτά. Επίσης, παρατηρείται ότι η πλειοψηφία θα επιθυμούσε να επιδιορθώσει το σπίτι της, διατηρώντας τα υπάρχοντα

αντικείμενα, παρά να το ανακατασκευάσει. Ακόμα και στην περίπτωση που τα σπίτια είναι ακατάλληλα για κατοίκηση και το κράτος δε μπορεί να τα επισκευάσει, παρατηρείται ότι ένα μεγάλο ποσοστό αρνείται να γκρεμιστούν. Δεδομένου, ότι η πόλη θα χρειαστεί κάποιες επεμβάσεις για να λειτουργήσει σωστά, προτιμάται να κρατηθεί ο χαρακτήρας του 1974, αλλά και η επισκευή ή ανακατασκευή κάποιων παλιών κτιρίων. Τέλος, αξίζει να επισημανθεί ότι όλοι οι ερωτηθέντες -αν και 39 χρόνια μετά- νιώθουν ότι η Αμμόχωστος αναμφίβολα συνεχίζει να είναι ένα κομμάτι από τη ζωή τους.

Εικ.120.: Άφησα μέσα την ψυχή μου

3.4. Συναίσθημα έναντι λογικής – Το παράδειγμα των ξενοδοχείων

Παρόλα αυτά, θα πρέπει να συνειδητοποιηθεί ότι η επιστροφή στην Αμμόχωστο που άφησε η κοινωνία του ανθρώπου το 1974 δεν είναι εφικτή. Ακόμη και οι προσπάθειες για την ανακατασκευή της πόλης, με βάση την εικόνα του παρελθόντος δε θα αποτελούσε μια ουσιαστική λύση στο πρόβλημα αυτό. Ο χρόνος δεν άλλαξε μόνο τα κελύφη, αλλά και τον άνθρωπο, οι ίδιες οι ανάγκες του ανθρώπου τον άλλαξαν.

Θα ήταν ενδιαφέρον να αναφερθεί συγκεκριμένα πώς αντιμετωπίζονται τα παραλιακά ξενοδοχεία από τους εμπλεκόμενους φορείς και ποιες είναι οι μελλοντικές προτάσεις παρέμβασης.

Αξίζει να αναφερθεί απόσπασμα από την ομιλία του Μανδρίδη, εκπρόσωπο των εκτοπισθέντων ξενοδόχων της Αμμοχώστου ο οποίος αναφέρει ότι : *Για εμάς είναι αδιανόητο οι σχεδιασμοί να γίνονται εν τη απουσία εκείνων των Βαρωσιωτών οι οποίοι και γνωρίζουν και έχουν ζήσει την πόλη και την ανάπτυξη της..... Τα Ξενοδοχεία επί της παραλίας είναι στενά συνδεδεμένα με τη*

φυσιογνωμία και την ιστορία της πόλης. Ήταν πρωτοπόρα στη δημιουργία της τουριστικής βιομηχανίας, μαζί με την Κερύνεια. Τα ξενοδοχεία αυτά, με εξαίρεση το Golden Sands και μερικά άλλα, είναι στην πλειοψηφία τους μικρά για τα σημερινά δεδομένα, πληρούν όμως βασικά και θεμελιώδη κριτήρια ενός επικερδούς ξενοδοχείου, τα οποία είναι αξίωμα στη ξενοδοχειακή βιομηχανία. Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι τα επί της παραλίας ξενοδοχεία πλεονεκτούν των υπόλοιπων ξενοδοχείων που είναι από την άλλη πλευρά του δρόμου.⁶⁶

Όπως είναι γνωστό, η Αμμόχωστος αναπτύχθηκε σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα και είχε μετατραπεί στον κατεξοχήν κυριότερο πόλο έλξης του τουρισμού. Συγκεκριμένα τον Ιούλιο του 1974 στην Αμμόχωστο λειτουργούσαν 9,700 κλίνες (σε διάφορες κατηγορίες) και βρίσκονταν υπό ανέγερση άλλες 3,000 κλίνες. Συνολικά, αποτελούσε το 50% του συνολικού δυναμικού των τουριστικών κλινών Παγκύπρια. Αυτή η ραγδαία και ξαφνική ανοικοδόμηση κυρίως των παραλιακών ξενοδοχείων δημιούργησε αρκετά λάθη και παραλείψεις στο θέμα του σχεδιασμού και της χωροθέτησης τους. Τα κυριότερα εξ αυτών, όπως παρουσιάστηκαν σε σεμινάριο του Δήμου Αμμοχώστου είναι:

- Η παραθαλάσσια λεωφόρος χαράχθηκε πολύ κοντά στην θάλασσα, με αποτέλεσμα τα ξενοδοχεία να κτιστούν κοντά στο κύμα, αφήνοντας μια πολύ μικρή περιοχή για πλαζ.
- Τα ξενοδοχεία κτίστηκαν το ένα δίπλα στο άλλο, χωρίς να αφεθούν οι απαραίτητες και ικανοποιητικές αποστάσεις μεταξύ τους, δυσκολεύοντας έτσι τις ελεύθερες και δημόσιες προσβάσεις προς τη θάλασσα.
- Οι σκιές των ξενοδοχείων καλύπτουν από νωρίς το απόγευμα την πλαζ.⁶⁷

Ο Άγγελος Δημητρίου αναφέρει: *Τα προβλήματα που αναφέρθηκαν πιο πάνω δε θα δικαιολογούσαν τη μαζική κατεδάφιση της πόλης είτε στο σύνολο της, είτε ειδικότερα στο παραθαλάσσιο μέτωπο και στα ξενοδοχεία. Η άποψη αυτή στηρίζεται στις σκέψεις που αναφέρθηκαν νωρίτερα πάνω στις οποίες προστίθενται οι μοναδικές αξίες μιας ιστορικής πόλης με χαρακτήρα, με ανεπανάληπτες ιδιαιτερότητες και πολυτιμότες μνήμες --- και πόλεις χωρίς μνήμες είναι πόλεις χωρίς ψυχή.*⁶⁸

Με βάση τα παραπάνω λεγόμενα, γίνεται σαφές λοιπόν, ότι τα ξενοδοχεία θα πρέπει να επισκευαστούν ανεξαρτήτως του οικονομικού κόστους και των προβλημάτων που δημιουργούν.

⁶⁶ Στέλιος Μανδρίδης (Εκπρόσωπος Εκποτισθέντων Ξενοδόχων) Σεμινάριο του Δήμου Αμμοχώστου, 2003

⁶⁷ Ομιλία εκπροσώπου του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού (Κ.Ο.Τ), ⁶⁷ Ημερίδα δήμου Αμμοχώστου με θέμα 'Η Αμμόχωστος του Αύριο.' – Επανατοποθέτηση της Αμμοχώστου στον τουριστικό χάρτη.

⁶⁸ Άγγελος Δημητρίου, Το όραμα μιας αναζωογονημένης Αμμοχώστου, Σεμινάριο, Λεμεσός, 2003

Πέραν των θεμάτων της χωροθέτησης, αλλά και του σχεδιασμού, τα ξενοδοχεία θα δημιουργήσουν περαιτέρω προβλήματα, ειδικότερα στο θέμα της κάλυψης των αναγκών. Συγκεκριμένα, τα ξενοδοχεία πριν το 1974, ήταν τα μεγαλύτερα του νησιού και επαρκούσαν για την κάλυψη των αναγκών της πόλης. Σήμερα όμως, θεωρούνται μικρά σε σύγκριση με τα ξενοδοχεία των άλλων πόλεων. Ακόμα και οι κωμοπόλεις που βρίσκονται στην περιφέρεια της Αμμοχώστου, όπως η Αγία Νάπα και το Παραλίμνι, διαθέτουν περισσότερα και μεγαλύτερα ξενοδοχεία. Επομένως, η Αμμόχωστος του 1974 υστερεί σε σχέση με τη σημερινή κατάσταση των άλλων πόλεων της Κύπρου. Μετά το 1974 και την αναπροσαρμογή των πόλεων, όχι μόνο τα ξενοδοχεία, αλλά και ο τουρισμός μετατοπίστηκε σε άλλες πόλεις καθώς και στα περίχωρά της.

Από την άλλη μεριά ο Θέμος Δημητρίου επισημαίνει ότι: *Περιμένουμε ότι τα ξενοδοχεία και τα ξενοδοχειακά συγκροτήματα, τα μικρά ξενοδοχεία της Αμμοχώστου, θα μπορούν να συναγωνιστούν τα μεγαθήρια των άλλων πόλεων; Μιλάω για μεγαθήρια ποιότητας, δε μιλάω μόνο σαν μεγέθη. Άπλα κάνουμε λάθος.... Και το θέμα της πολεοδομίας. Είμαστε όλοι γενικά συντηρητικοί. Όλοι φοβόμαστε να αγγίζουμε το θέμα. Όλοι θέλουμε να επιστρέψουμε στην Αμμόχωστο που ξέρουμε. Όσο και να το θέλουμε πρέπει ξέρετε ότι δε μπορείτε να επιστρέψετε στην Αμμόχωστο που ξέραμε. Η Αμμόχωστος έχει αλλάξει. Έχετε ακούσει από τον προηγούμενο ομιλητή μια αναφορά στους λεμονανθούς, είναι αμφίβολο αν υπάρχουν πια λεμονανθοί. Οι σημερινές συνθήκες είναι διαφορετικές. Είναι διαφορετικές, όχι μόνο γιατί έχει αλλάξει η πόλη σαν πόλη, αλλά έχουμε αλλάξει και εμείς. Οι ανάγκες που είχαμε το 1974 δεν είναι οι ανάγκες που έχουμε σήμερα. Το τι θέλουμε για την ζωή μας σήμερα είναι κάτι διαφορετικό. Το τι απαιτούμε από τα κτίρια μας είναι κάτι άλλο. Δε μπορούμε να περιμένουμε να ζήσουμε στα ίδια μεγέθη που ζούσαμε τότε.*⁶⁹

Είναι γνωστό ότι η ανάπτυξη της Αμμοχώστου παρουσίαζε αδυναμίες και προβλήματα, αφού δε βασίστηκε σε κάποιο πολεοδομικό σχέδιο και δεν τηρήθηκαν οι βασικές αρχές αειφορίας. Πρέπει να γίνει αντιληπτό, ότι η Αμμόχωστος με την πολεοδόμηση του 1974, θα είναι μια υποβαθμισμένη πόλη, σε μια Κύπρο, όπου όλες οι άλλες περιοχές έχουν αναβαθμιστεί. Δεν άλλαξε μόνο τα κελύφη το πέρασμα του χρόνου αλλά και τις ανάγκες των ανθρώπων

Η πλειοψηφία της κοινωνίας σκέπτεται κυρίως με το συναίσθημα, παρά με την λογική. Αυτός ο ισχυρός δεσμός με το παρελθόν είναι ο λόγος που το συναίσθημα κυριαρχεί. Είναι η ανάγκη του ανθρώπου να θυμάται μέσω των ερεθισμάτων. (τα κελύφη στην συγκεκριμένη περίπτωση).

⁶⁹ Θέμος Δημητρίου, Πρόεδρος Ε.Τ.Ε.Κ (τεχνικό επιμελητήριο Κύπρου), *Ημερίδα δήμου Αμμοχώστου με θέμα 'Η Αμμόχωστος του Αύριο.'* 2004

ΜΕΡΟΣ Γ

Κεφάλαιο 1. Πιθανές Περιπτώσεις αντιμετώπισης των κελυφών.

Εν κατακλείδι, θεωρείται απαραίτητο να αναφερθούν όλες οι πιθανές επιλογές και τρόποι επέμβασης που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στο Βαρώσι, (στην περίπτωση της επιστροφής) ανεξαρτήτως αν κάποιες μπορούν να θεωρηθούν ασυνήθιστες ή παράτολμες. Οι περιπτώσεις αυτές αναφέρονται αναλυτικότερα παρακάτω.

1.1 Να κρατηθούν όλα ή τα περισσότερα κελύφη και να τα επανέλθουν στην αρχική τους μορφή και όψη.

Να ξαναφτιαχτεί η Αμμόχωστος του παρελθόντος. Ταυτοχρόνως, θα πρέπει να προταθούν τρόποι ούτως ώστε η πόλη να συμβαδίσει με τις σημερινές ανάγκες της κοινωνίας, να ανακτήσει την οικονομία και να συναγωνιστεί τις άλλες πόλεις αλλά και τα περίχωρά της.

Συσχετισμός: Viollet-le-Duc (1814-1879)

Προτίμηση στην αποκατάσταση μνημείων που έχουν ιδιαίτερη αρχιτεκτονική και ιστορική σημασία. Πιστεύω πως η αποκατάσταση δεν είναι η συνεχής συντήρηση των μνημείων, ούτε η επισκευή και η ανακατασκευή, αλλά ένας νέος ορισμός που επαναφέρει το κτίριο σε μια ολοκληρωμένη μορφή. Απαραίτητη είναι η γνώση του στυλ του μνημείου καθώς και η δομή και η στατική του κατάσταση. Δόγμα στιλιστικής αποκατάστασης.⁷⁰

Παράδειγμα: Η Αμμόχωστος όπως ήταν το 1974

Εικ.121.: Η Αμμόχωστος του 1974

⁷⁰ Φάνη Μαλλούχου-Tufano, *Προστασία και διαχείριση μνημείων. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις από την Αρχαιότητα έως τις μέρες μας*. Αθήνα, σελ.50-51

1.2 Να παραμείνουν όλα ως έχουν.

Να συνεχιστεί η αλληλεπίδραση τους με τη φθορά, όπου με το πέρασμα του χρόνου σιγά σιγά θα καταστραφούν. Να αφεθούν τα κελύφη-ερεθίσματα να υπενθυμίζουν την ιστορία της πόλης, αλλά και τα χρόνια που παρέμεινε εγκαταλελειμμένη. Παρόλα αυτά αν τα κελύφη παραμείνουν ως έχουν και επιτραπεί η πρόσβαση στους ανθρώπους, δίνεται η δυνατότητα προσέλκυσης ενός άλλου είδους τουρισμού, του τουρισμού των ερειπίων. Ταυτοχρόνως, θα προσελκύσει και το ενδιαφέρον διάφορων μελετητών και επιστημόνων, που θα μπορέσουν να μελετήσουν τη συμπεριφορά των υλικών στη διάρκεια του χρόνου, σε μεγάλη αστική περιοχή που έχει παραμείνει σχεδόν 40 χρόνια μακριά από την ανθρώπινη παρουσία. Επιπλέον, τίθεται και ο οικονομικός παράγοντας. Στην περίπτωση που παραμείνουν όλα τα κελύφη ως έχουν δεν θα ξοδευτούν τα δισεκατομμύρια για την επαναφορά της περιοχής στα σήμερα δεδομένα.

Συσχετισμός: John Ruskin (1819-1900)

Θεωρία της συνολικής προστασίας των πολιτιστικών αγαθών στο φυσικό και πνευματικό τους περιεχόμενο. Υποστηρίζει πως η μνήμη μένει στην ύλη διατηρώντας έτσι την αυθεντικότητά της και πως η αποκατάσταση είναι η πλήρης καταστροφή.⁷¹

Παράδειγμα: Pripyat

Η περίπτωση αυτή παρατηρείται στη πόλη Pripyat, η οποία εκκενώθηκε από την καταστροφή του Τσερνομπίλ. Τα όρια της περιοχής δεν είναι τα συρματοπλέγματα και οι νάρκες, όπως στην περίπτωση της Αμμοχώστου, αλλά ένα άλλο αόρατο όριο, το όριο της ραδιενέργειας.

Εικ.122.: Το Pripyat σήμερα

⁷¹ Φάνη Μαλλούχου-Tufano, *Προστασία και διαχείριση μνημείων. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις από την Αρχαιότητα έως τις μέρες μας*. Αθήνα, σελ.61-63

1.3 Να κρατηθούν μόνο συγκεκριμένα κελύφη που έχουν σημαντική πολιτιστική, κοινωνική, οικονομική αξία, ενώ τα υπόλοιπα να γκρεμιστούν.

Όσα κελύφη επιλεγούν μετά από έρευνα και ανάλυση διάφορων παραμέτρων ως μεγάλης πολιτιστικής και κοινωνικής σημασίας θα κρατηθούν. Στην περίπτωση αυτή μπορούμε να επέμβουμε σε αυτά με 3 επιλογές, ή ένα συνδυασμό μεταξύ τους.

- ✓ Η επαναφορά τους στην αρχική μορφή και όψη τους.
- ✓ Η είτε να τα αφήσουμε να συνεχίσουν να καταστρέφονται.
- ✓ Η διατήρησή τους στη σημερινή μορφή τους, ούτως ώστε να περιοριστεί η φθορά και να καταστούν μνημεία.

Συσχετισμός: Alois Riegl (1857-1905), Mark Dvorak (1874-1921)

Για να γίνει σωστή επιλογή των κελυφών που θα αποκατασταθούν ή θα συντηρηθούν, θα πρέπει να γίνει ανάλυση των οικονομικών, κοινωνικών πολιτιστικών πλευρών του ζητήματος και η ιεράρχηση των αξιών που εμπεριέχονται σε αυτά.⁷²

Παράδειγμα: Koowllon city

Η περίπτωση αυτή παρατηρήθηκε στην πόλη της Koowllon city, στην οποία παρέμειναν κάποια στοιχεία του παρελθόντος για να θυμίζουν την παλιά πόλη, έπειτα από το γκρέμισμα της (είτε αυτά είναι επιγραφές ή μεμονωμένα κτίρια).

Εικ.123,124.:Ότι έχει απομείνει από την περιτοιχισμένη πόλη σήμερα

⁷² Φάνη Μαλλούχου-Tufano, Προστασία και διαχείριση μνημείων. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις από την Αρχαιότητα έως τις μέρες μας. Αθήνα , σελ.69-70

1.4 Να ανακατασκευαστούν ή/και να επισκευαστούν με σύγχρονα υλικά.

Να διατηρηθούν ως έχουν, να ελεγχθούν στατικά και να ενισχυθούν, έτσι ώστε να καταστούν ασφαλή για τον άνθρωπο, ενώ ορισμένα κελύφη θα μπορούσαν να ανακατασκευαστούν με σύγχρονα υλικά. Θα μπορούσαν να αλλάξουν οι χρήσεις και οι λειτουργίες τους, έτσι ώστε να καλύπτουν τις σημερινές και μελλοντικές ανάγκες των κατοίκων της Αμμοχώστου καθώς και των τουριστών. Καινούργια κτίρια θα μπορούσαν να κατασκευαστούν στον εναπομείναντα κενό χώρο ή και ως συνέχεια και κατακόρυφα των υφιστάμενων κελυφών. Με αυτό τον τρόπο θα κρατηθούν και τα υφιστάμενα κελύφη με τις αναγκαίες αλλαγές που θα χρειάζονταν, χωρίς όμως να καταστραφεί το ερέθισμα της μνήμης. Αυτή η ενέργεια θα έφερνε μεγάλο αριθμό επισκεπτών, δίνοντάς τους την ευκαιρία πλέον, **να εγκατασταθούν και να ζήσουν**, στην πρώτη εγκαταλελειμμένη περιοχή. Μια τέτοια ενέργεια ενδεχομένως να τόνωνε την τοπική οικονομία. Επιπλέον θα μπορούσαν να κατασκευαστούν και κάποια καινούργια κτίρια, τα οποία θα στέγαζαν και θα κάλυπταν τις επιπλέον σημερινές ανάγκες των ανθρώπων, είτε αυτοί είναι οι κάτοικοι είτε επισκέπτες.

Συσχετισμός: Gustavo Giovannoni (1873-1947)

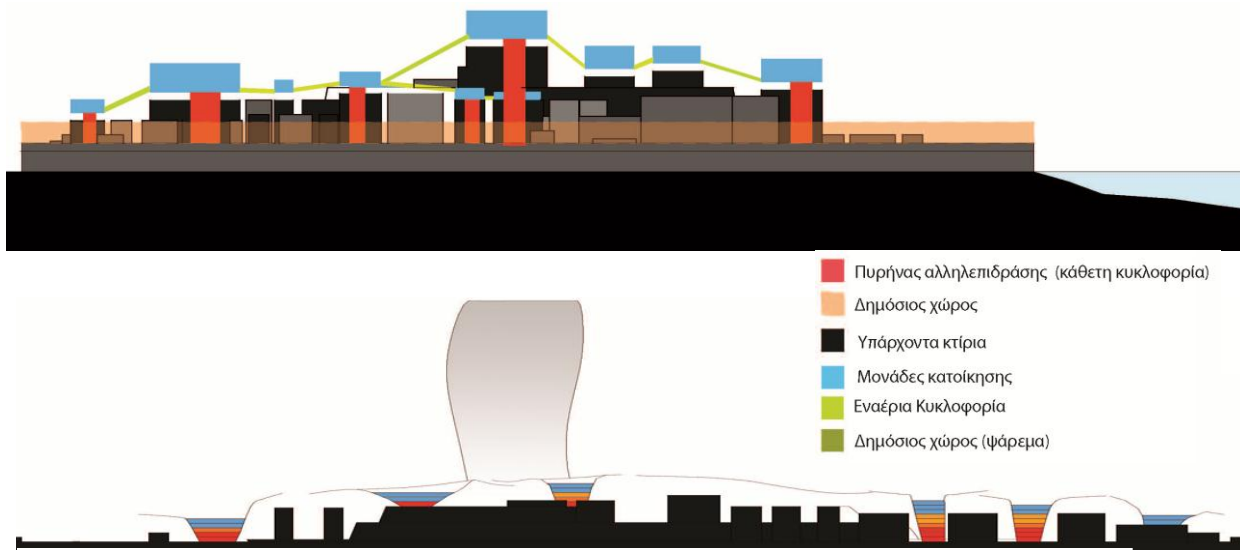
Αναπτύσσει μια ενδιάμεση θεωρία ανάμεσα στο Viollet le Duc και τον Ruskin, ενώ τάσσεται υπέρ της χρήσης των υλικών και μέσων της σύγχρονης τεχνολογίας κατά τις επεμβάσεις στα μνημεία.⁷³

Παράδειγμα: Hashima Island

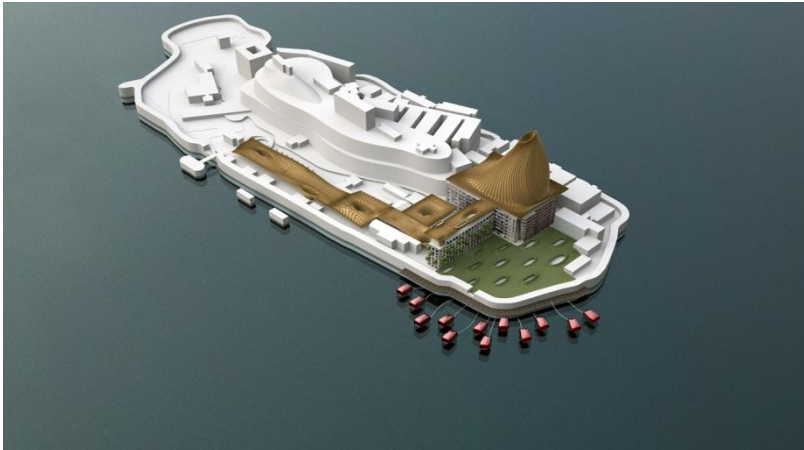
Μια τέτοιου είδους ενέργεια παρουσιάζεται μέσω μελέτης που πραγματοποιήθηκε για την ανάγκη της αναβίωσης του εγκαταλελειμμένου νησιού με την ονομασία Hashima Retreat. Βασική ιδέα της μελέτης είναι η επανάχρηση του νησιού με στόχο την ανάδειξή του και την προσέλκυση επισκεπτών. Τα υπάρχοντα κτίρια θα παραμείνουν όπως είναι κρατώντας την ιστορική τους σημασία, ενώ βασική προτεραιότητα αποτελεί η δημιουργία καινούργιων θέρετρων κατοικίας και εργασίας (τοπικές ασχολίες όπως γεωργία, αλιεία κλπ.) για ορισμένη χρονική περίοδο. Ο επισκέπτης θα καλύπτει από μόνος του βασικές του ανάγκες, χωρίς να έχει την ανάγκη για ανεφοδιασμό από τις γύρω περιοχές. Έτσι το νησί θα λειτουργεί αυτόνομα. Επίσης, θα παράγεται και ηλεκτρική ενέργεια για την κάλυψη των σύγχρονων αναγκών. Όπως

⁷³ Φάνη Μαλλούχου-Tufano, *Προστασία και διαχείριση μνημείων. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις από την Αρχαιότητα έως τις μέρες μας*. Αθήνα, σελ.70-71

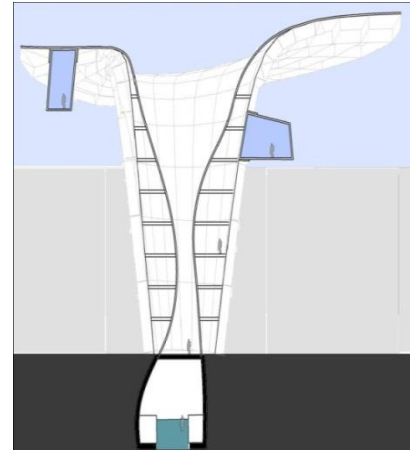
αναφέρεται ακόμη στη μελέτη, για την αντιμετώπιση του προβλήματος έλλειψης χώρου, στο νησί δημιουργούνται κατακόρυφες κατασκευές ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες στέγασης.⁷⁴

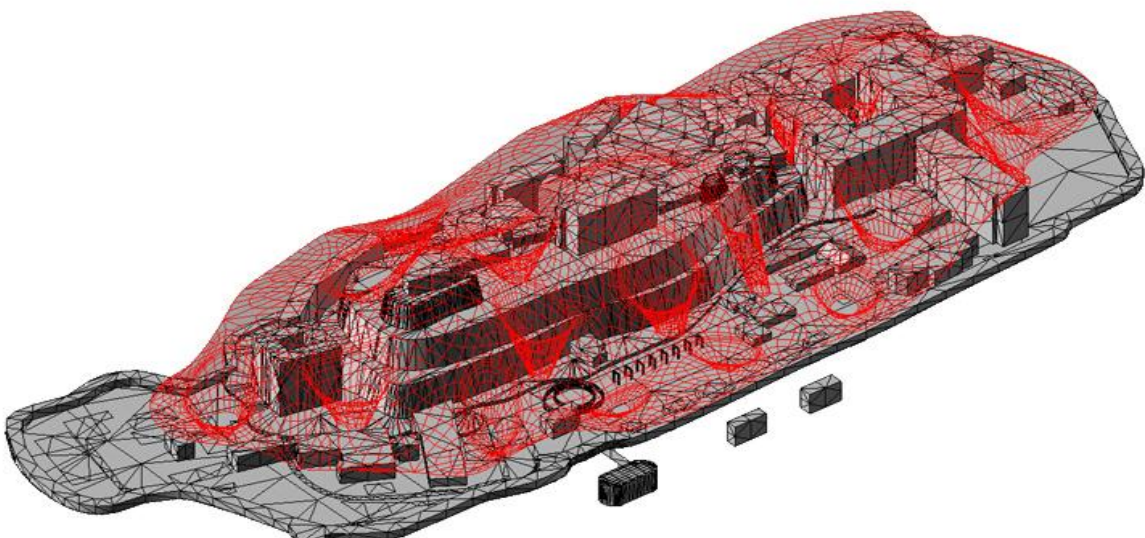
Εικ.125.:Τα υπάρχοντα κτίρια και οι καινούργιες λειτουργίες τους.

Εικ.126.:Φωτορεαλισμός του νησιού με τις καινούργιες επεμβάσεις.

Εικ.127.:κατακόρυφες λειτουργίες.

Εικ.128.Δομικό Πλέγμα.

⁷⁴ Xinyu Xie, *Hashima Retreat*, The Bartlett School of Architecture, London

1.5 Να καταστραφούν όλα και να γίνει επανάχρηση του χώρου.

Να ξαναχρησιμοποιηθεί ο χώρος με βάση τις σημερινές ανάγκες, χωρίς να ληφθεί υπόψη ο παλιός σχεδιασμός/προγραμματισμός της πόλης. Η Αμμόχωστος να μεταλλαχθεί οριστικά αφήνοντας πίσω το παρελθόν, για να λειτουργήσει πιο αποτελεσματικά στη σύγχρονη εποχή.

Συσχετισμός: Μοντερνισμός

Χαρακτηρίζεται με τη βίαια ρήξη με το παρελθόν και την ανατροπή των καθιερωμένων αξιών.

Παράδειγμα: Pod Village

Το φουτουριστικό κατάλυμα Pod Village, το οποίο γκρεμίστηκε ολοσχερώς χωρίς να μείνει κάτι να το θυμίζει.

Εικ.129. Κομμάτια από fiberglass

1.6 Να κρατηθεί το ερέθισμα της μνήμης σε οποιαδήποτε μορφή.

Να πραγματοποιηθούν ορισμένες εικαστικές επεμβάσεις ή επαναχρήσεις, είτε από το υλικό των κελυφών είτε πάνω σε αυτά, ασχέτως αν γκρεμιστούν ή παραμείνουν. Σε αυτή την περίπτωση στόχος αποτελεί η δημιουργία του ερεθίσματος της μνήμης, είτε στην αρχική του κατάσταση, είτε σε μια άλλη μορφή.

Συσχετισμός: Αριστείδης Αντωνάς

Μπορούμε να φανταστούμε τον σχεδιασμό με βασικό υλικό τα «απόβλητα/μπάζα», όπου μέσω ορισμένων γενικών στρατηγικών που περιγράφουν την ενδεχόμενη κατασκευή ενός σχήματος/κατασκευής από το υλικό το οποίο δεν θα θέλαμε να υπάρξει.⁷⁵

Εικ.130. Waste container

Στην περίπτωση της κατεδάφισης των κτιρίων που δεν πληρούν τα κριτήρια, όλα αυτά τα μπάζα θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τη δημιουργία συρματοκιβωτίων (Gabion box), τα οποία με τη σειρά τους να χρησιμοποιηθούν για επιδιόρθωση του λιμανιού, ενίσχυση των δρόμων ή των λιμενοβραχιόνων του.

Εικ.131:Ολυμπιακό κωπηλατοδρόμιο (μαραθónας αττικής)

Εικ.132: Ποταμός Αξίου (Θεσσαλονίκη)

⁷⁵ Αριστείδης Αντωνάς, Waste Design Strategies, dpr-barcelona, January 21, 2010

Ορισμένα μπάζα θα μπορούσαμε να τα χρησιμοποιήσουμε έτσι ώστε να μας ανακαλούν την μνήμη αλλά παράλληλα και να μην εμποδίζουν ή να ασχημαίνουν την πόλη. Το κάθε συρματοκιβώτιο θα μπορούσε να έχει συγκεκριμένα μπάζα από συγκεκριμένο κτίριο η κομμάτι του κτιρίου.

Εικ.133:Το ξενοδοχείο King George

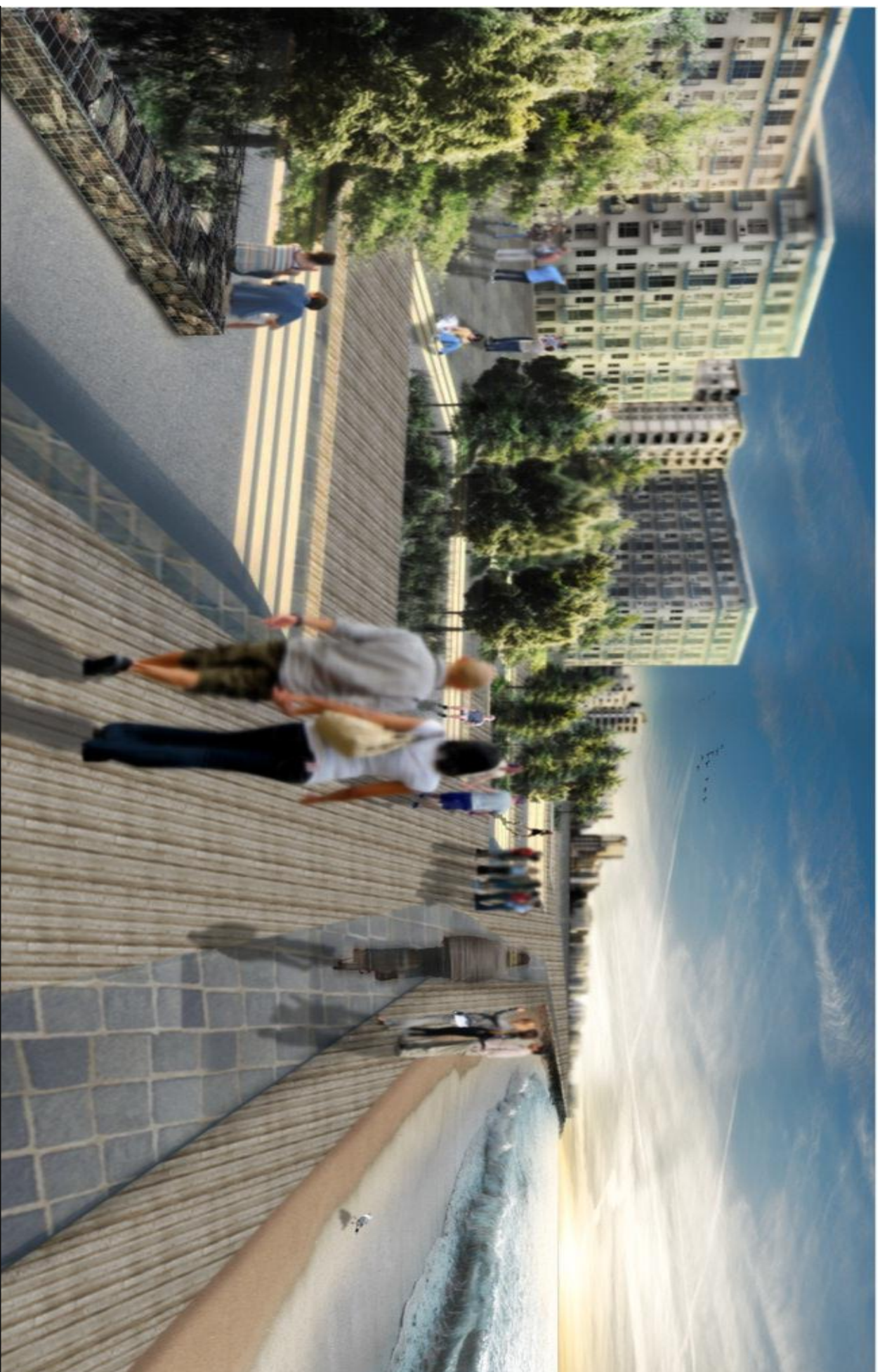

Εικ.134: Μπάζα

Εικ.135: Συρματοκιβώτιο με τα μπάζα του ξενοδοχείου

Επίσης θα μπορούσε να κρατηθεί το ανάγλυφο ή το αποτύπωμα του κάθε ξενοδοχείου που θα γκρεμιστεί και σε αυτό να γίνουν κάποιες επεμβάσεις, αναπλάσεις ανάλογα με το μέγεθος και την χρήση που είχε. Με αυτό τον τρόπο θα δημιουργόντουσαν μικρές πλατείες ή πάρκα που στόχο θα είχαν (πέρα του ερεθίσματος της μνήμης) να προσελκύσουν τον κόσμο στο παραλιακό μέτωπο.

Εικ. 136. Το αποτύπωμα των παράλιακών ξενοδοχείων και τα συμματοκιβώτια με τα μπάνια στο κέντρο

Παράδειγμα: Pripyat

Η περίπτωση αυτή παρατηρήθηκε στο Pripyat, όπου μια ομάδα ανθρώπων με προστατευτικό εξοπλισμό για την ραδιενέργεια, ζωγράφισε σε διάφορα σημεία της πόλης αυτό που απουσιάζει εδώ και χρόνια, μορφές ανθρώπων.

Εικ.137: Graffiti στο εγκαταλελειμμένο Pripyat

1.7 Ένας συνδυασμός των παραπάνω περιπτώσεων

Σαν τελευταία περίπτωση προτείνεται ένας συνδυασμός όλων ή μερικών από τις παραπάνω προτάσεις.

Συμπεράσματα

Ολοκληρώνοντας, παρουσιάζονται τα κυριότερα συμπεράσματα που εξήχθησαν από την παρούσα ερευνητική εργασία. Ένα από τα βασικά, είναι ότι η πόλη σταματάει να υφίσταται από τη στιγμή που η κοινωνία του ανθρώπου την εγκαταλείπει. Τα κελύφη, μέσω της φθοράς (εντροπιασμός-αταξία της ύλης) αλλάζουν δομή και όψη, χάνοντας έτσι τη λειτουργικότητά τους και μετατρέπονται σε ερείπια. Από την άλλη, η κοινωνία του ανθρώπου συνεχίζει να ζει σε άλλες υπάρχουσες πόλεις αναπροσαρμόζοντας τις ή δημιουργώντας καινούργιες. Με την πάροδο του χρόνου, η κοινωνία δημιουργεί καινούργιες ανάγκες και εξελίσσει/μεταβάλλει τις πόλεις, για να μπορέσει να ανταποκριθεί σε αυτές. Σε περίπτωση που ο άνθρωπος εγκατασταθεί ξανά σε μια πόλη, την οποία εγκατέλειψε στο παρελθόν, χρειάζεται να σπαταλήσει ενέργεια για να την ανοικοδομήσει. Το ερώτημα που γεννιέται είναι ποια κελύφη-ερείπια θα επισκευαστούν και ποια θα ανακατασκευαστούν.

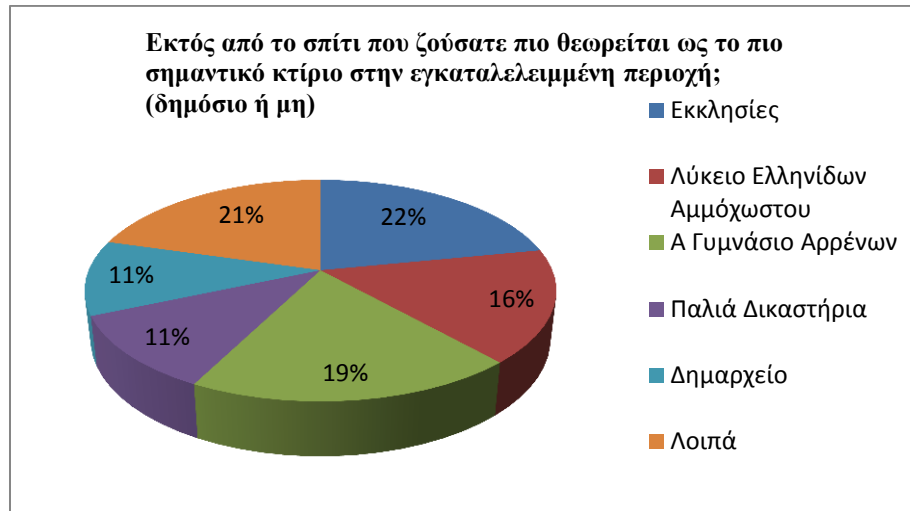
Στην περίπτωση της Αμμοχώστου παρατηρείται, ότι η κοινωνία ως πρωταρχικό κριτήριο για παρέμβαση, θέτει την ανάγκη να θυμάται την Αμμόχωστο που άφησε το 1974. Την ίδια πόλη που έζησε, μεγάλωσε και «μετέφερε» στους απογόνους της, μέσα από ιστορίες, περιγραφές και φωτογραφίες.

Ωστόσο, θα πρέπει να αποφασιστεί με ποιο τρόπο θα κρατηθεί το ερέθισμα της μνήμης. Η ίδια η κοινωνία θα πρέπει να αποφασίσει σε ποια πόλη θέλει να επιστρέψει, τι θα κρατήσει και τι θα γκρεμίσει. Ο κάθε πρόσφυγας πρέπει να έχει τον πρώτο λόγο για το τι θέλει να επισκευάσει και τι να ανακατασκευάσει. Για την υπόλοιπη κοινωνία είναι ένα συνηθισμένο ερείπιο όπως όλα τα άλλα, για τον ίδιο τον πρόσφυγα όμως, είναι το ερέθισμα της ατομικής του μνήμης. Οι πρόσφυγες επιπλέον, θα πρέπει να ενημερωθούν και να καθοδηγηθούν από την Κυπριακή Δημοκρατία και τους εμπλεκόμενους φορείς ως προς τα οικονομικά, τεχνικά και περιβαλλοντικά κριτήρια, ώστε να οδηγηθούν σε αποφάσεις που μπορούν να υλοποιηθούν.

Προσωπικές εισηγήσεις

Αναφορικά με το ποια δημόσια κτίρια θα επισκευαστούν και ποια θα ανακατασκευαστούν, θα πρέπει να εξεταστεί η σημαντικότητά τους μέσα από τη συλλογική μνήμη των προσφύγων, άσχετα με το οικονομικό κόστος. Για την επίτευξη αυτού, θα πρέπει να φτιαχτεί μια βάση δεδομένων, όπου ο κάθε πρόσφυγας, αλλά και ο κάθε Κύπριος πολίτης να μπορεί να εκφράσει τη γνώμη του για το ποια δημόσια κτίρια θεωρεί σημαντικότερα.

Για παράδειγμα (από το ερωτηματολόγιο που παρουσιάστηκε παραπάνω) ένα μικρό ποσοστό των προσφύγων απάντησε στην ερώτηση «εκτός από το σπίτι που ζούσατε πίο θεωρείται ως το πιο σημαντικό κτίριο στην εγκαταλελειμμένη περιοχή».

Συμφώνα με τις απαντήσεις η πλειοψηφία των ερωτηθέντων θεωρεί σημαντικής πολιτιστικής και κοινωνικής αξίας κτίρια όπως οι εκκλησίες, το λύκειο ελληνίδων, το γυμνάσιο αρρένων, τα παλιά δικαστήρια, και το δημαρχείο.

Με μια τέτοια ενέργεια, που θα περιλάμβανε όλους τους πρόσφυγες (εν ζωή) που έζησαν στο Βαρώσι, θα αποκαλύπτονταν - ως αποτέλεσμα από την συλλογική τους μνήμη - τα σημαντικότερα κτίσματα της κοινωνίας του 1974.

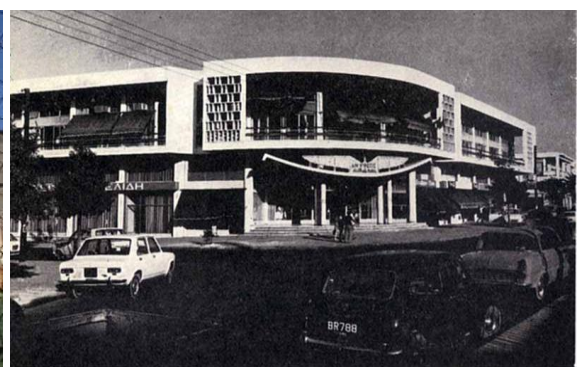
Εικ.138: Λύκειο Ελληνίδων Αμμοχώστου

Εικ.139: Γυμνάσιο Αρρένων Αμμοχώστου

Εικ.140: Εκκλησία της Αγίας Τρίτης

Εικ.141: Το οίκημα της Ανόρθωσης Αμμοχώστου

Επιπλέον, όπως προαναφέρθηκε, η πολεοδομία της Αμμόχωστου έχει παραμείνει στο 1974 με αρκετά λάθη και παραλείψεις. Θα πρέπει να βρεθεί τρόπος, ώστε η προσωπική απόφαση του κάθε πρόσφυγα για το τι θα κάνει με το σπίτι του να συμβαδίζει και με ένα καινούργιο πολεοδομικό σχέδιο για την αναβίωση της εγκαταλειμμένης πόλης. Το καινούργιο πολεοδομικό σχέδιο θα εκφράζει την ιστορία της Αμμοχώστου και θα διασφαλίζει αειφόρο μέλλον για τις επόμενες γενιές.⁷⁶

Θα πρέπει να μελετηθεί πως μπορεί η Αμμόχωστος να ενταχθεί στο παιχνίδι της κυπριακής οικονομίας, πώς θα οργανωθεί ο τουρισμός, η βιομηχανία και οι υπηρεσίες της, καθώς και όλοι οι υπόλοιποι τομείς που χρειάζεται μια πόλη για να λειτουργήσει. Θα πρέπει να γίνει ένα Γενικό Πλαίσιο Πολεοδομικού Σχεδιασμού, το οποίο θα καθορίσει συγκεκριμένες προτάσεις οργάνωσης και ελέγχου της ανάπτυξης, καθώς και αναθεωρημένα επίπεδα δόμησης και πυκνότητας.

Θα πρέπει να εξεταστεί επίσης το που θα στηριχθεί η ανάπτυξη της Αμμοχώστου, και ποια θα είναι τα καινούργια δεδομένα που θα προκύψουν. Και αν θέλουμε να επικεντρωθούμε ξανά στον τουρισμό, μήπως θα πρέπει να αναζητήσουμε ένα άλλο είδος τουρισμού;

Ίσως λοιπόν, θα πρέπει να δούμε το παρελθόν και την ιστορία από μια άλλη οπτική γωνία και να αντλήσουμε από αυτήν κάτι μοναδικό και ασυνήθιστο, το οποίο θα διαχειριστούμε προς όφελος της πόλης αλλά και όλης της Κύπρου.

Στην περίπτωση, όπου δε γίνει επέμβαση σε ένα μεγάλο κομμάτι των κτιρίων και αφεθούν ως έχουν, θα υπάρξει προσέλκυση τουριστών. Υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον από τους ανθρώπους να δουν μια περιοχή που για 39 χρόνια κανείς δεν την ακούμπησε, και να περπατήσει σε μια πόλη πίσω στον χρόνο. Μια τέτοια κίνηση θα προσέλκυε αρκετούς μελετητές ή επιστήμονες, που θα μπορούσαν να μελετήσουν τη συμπεριφορά των υλικών στο χρόνο, χωρίς την ανθρώπινη επέμβαση. Το πώς και γιατί η φύση επενέβηκε σε αυτή την ξεχασμένη περιοχή. Θα υπήρχε η δυνατότητα να μελετηθεί, μέσα από το Βαρώσι, το τι θα συμβεί σε οποιαδήποτε πόλη, αν την εγκαταλείψει ο άνθρωπος.

Τέλος προτείνεται να γίνει μια εκτενέστερη ανάλυση για την κατάσταση της Αμμοχώστου και για τα επόμενα χρόνια. Κανείς δεν μπορεί να εγγυηθεί ότι θα επιστραφεί στο προσεχές μέλλον. Πρέπει υπάρχει προετοιμασία για όλα τα σενάρια. Ίσως όταν έρθει αυτή η στιγμή της επιστροφής να μην έχει παραμείνει τίποτα από τα κελύφη παρά μόνο κάποια μπάζα που δεν θα θυμίζουν σε τίποτα απ' όσα αφήσαμε το 1974.

Βιβλιογραφία

- 1) Jean Nouvel/Jean Baudrillard «Τα μοναδικά αντικείμενα, Αρχιτεκτονική και Φιλοσοφία» Αθήνα, εκδ. «Futura», 2005
- 2) Παύλος Λέφας 'Άυριο οι πόλεις' Αθήνα, Εκδ. 'ΠΑΛΕΘΡΟΝ' 2003
- 3) Max Weber, *Οικονομία και κοινωνία, Κοινωνιολογικές έννοιες*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα, 2005
- 4) Aldo Rossi. *Η αρχιτεκτονική της πόλης*, εκδ. University Studio Press, 1985,
- 5) Εμμανουήλ Μαρμαράς, *Σχεδιασμός και Οικιστικός Χώρος. Τα χαρακτηριστικά του αστικού χώρου*, Εκδοτικός Οίκος: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2002
- 6) Gustave le Bon, *Ψυχολογία των μαζών*, εκδ. Ζήτρος, Αθήνα
- 7) Δ.Γ. Τσαούση, *Η κοινωνία του ανθρώπου, Εισαγωγή στην κοινωνιολογία*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 2006
- 8) Φάνη Μαλλούχου-Tufano, *Προστασία και διαχείριση μνημείων. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις από την Αρχαιότητα έως τις μέρες μας*. Αθήνα
- 9) Sarah Farmer, *Martyred Village, Massacre at Oradour-sur-Glane*, εκδ. University of California Press, London, 1999
- 10) Marko Home and Mika Taanila, *'FUTURO' Tomorrow's House from Yesterday*, London, Desura, 2003
- 11) Alan Weisman, *The World without us, What falls apart*, εκδ. St. Martin's Press, 2007
- 12) Μαρινάκης Δημήτρης, *ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΟΠΛΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΜΠΕΤΟΝ-ΑΡΜΕ ΜΕΣΑ ΣΕ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟ ΝΕΡΟ*, Αθήνα, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 1983

Άρθρα

- 1) Μαρία Παπαδημητρίου, *Τα ερείπια στην μητρόπολη*, άρθρο δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα Greekarchitects.gr, Απρίλιος, 2009
- 2) Τάσης Παπαϊωάννου, *Γεννηθήκαμε μέσα σε ερείπια και ερείπια αντικρίζουμε*, άρθρο δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα Greekarchitects.gr, Ιούλιος, 2010
- 3) Margaret Eby, *American Inferno*, άρθρο, The Paris review, October 3, 2011
- 4) Russia today, *Chernobyl: 23 years later*, άρθρο από www.rt.com, 2009
- 5) Richard Stone, *The Long Shadow of Chernobyl*, National Geographic, April 2006
- 6) Matthew Chance, *Chernobyl's 25-year shadow*, Άρθρο CNN world, 2011
- 7) Gunkanjima, *Ruins of a Forbidden Island*, άρθρο, http://gakuran.com, 2010
- 8) Wilkinson Julia, *"A Chinese Magistrate's Fort". In City of Darkness: Life in Kowloon Walled City*
- 9) Kowloon: Τειχισμένη πόλη -Η ιστορία μιας πολεοδομικής ανωμαλίας Περιοδικό Monkie, Αθήνα. 2009
- 10) Leisure and Cultural Services Department *"Kowloon Walled City Park – History/Background"*, Hong Kong, 2004
- 11) Κίνηση Πολιτών 'ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ'
- 12) Jan-Olof Bengtsann, εφημερίδα KVALLEPOSTEN, 24.9.77
- 13) Jon Bierman, *'Ο αρχηγός του ΟΗΕ στην πόλη φάντασμα'*, εφημερίδα GUARDIAN, 16.1.78
- 14) Κίνηση προσφύγων Αμμοχώστου, *Η Υπόθεση της Αμμοχώστου*.
- 15) Θέμος Δημητρίου, Πρόεδρος Ε.Τ.Ε.Κ (τεχνικό επιμελητήριο Κύπρου), *Ημερίδα δήμου Αμμοχώστου με θέμα 'Η Αμμοχώστος του Αύριο.'* 2004
- 16) Χρυστάλλα Μαλλούππα *'ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ'*, Επαρχιακός Μηχανικός Λευκωσίας. Τμήμα δημοσίων έργων
- 17) Αντώνης Πελεκάνος, (Αρχιτέκτονας Πρόεδρος Συνδέσμου Πολιτικών Μηχανικών & Αρχιτεκτόνων Κύπρου), Σεμινάριο, Η Αμμοχώστος του Αύριο, Λεμεσός, 2003
- 18) Στέλιος Μανδρίδης (Εκπρόσωπος Εκτοπισθέντων Ξενοδόχων) *Σεμινάριο του Δήμου Αμμοχώστου, 2003*
- 19) Ομιλία εκπροσώπου του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού (Κ.Ο.Τ), ¹ *Ημερίδα δήμου Αμμοχώστου με θέμα 'Η Αμμοχώστος του Αύριο.'* – *Επανατοποθέτηση της Αμμοχώστου στον τουριστικό χάρτη*.
- 20) Αγγέλος Δημητρίου, *Το όραμα μιας αναζωογονημένης Αμμοχώστου*, Σεμινάριο, Λεμεσός, 2003
- 21) Xinyu Xie, *Hashima Retreat*, The Bartlett School of Architecture, London
- 22) Αριστείδης Αντωνάς, *Waste Design Strategies*, dpr-barcelona, January 21, 2010
- 23) *Next Famagusta*, Γιώργος Καλλής, Πανεπιστήμιο Κύπρου, 2009-2010

Κυριότερες Ιστοσελίδες

- 1) Επίσημη Ιστοσελίδα του Δήμου Αμμοχώστου, www.famagusta.org.cy
- 2) Τοπικά σχέδια, Πρόνοιες και μέτρα πολιτικής, Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Λευκωσία, 2004, http://www.moi.gov.cy/moi/tph/tph.nsf/page07_gr/page07_gr?OpenDocument

- 3) Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Συμβουλίου Ανοικοδόμησης και Επανεγκατάστασης, <http://www.moi.gov.cy>
4) Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού (Κ.Ο.Τ) <http://www.visitcyprus.biz>
5) Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού <http://www.mcit.gov.cy>

Ντοκιμαντέρ

- 1) *Life after people* (Film), season 1-2, History channel, 2009

Πηγές εικονογράφησης, σχεδίων και χαρτών

- Εικ.01:** Κύρια στοιχεία της Πόλης - Προσωπικό αρχείο – Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop
Εικ.02: Άνθρωποι στην πόλη – www.deviantart.com/art/Ghosts-of-the-City-65484611
Εικ.03: Τα κελύφη της Νέας Υόρκης- www.deviantart.com/art/View-of-the-City-01-66485162
Εικ.04: Η Κοινωνία των ανθρώπων - Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop
Εικ.05: Σύγχρονες πόλεις - Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop
Εικ.06: Σχέση κοινωνίας των ανθρώπων με το κέλυφος- Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop
Εικ.07: Απουσία του ανθρώπου από την πόλη - Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop
Εικ.08: Μνήμη/Αναμνήση - Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop
Εικ.09: Ερείπιο και αναμνήσεις- Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop
Εικ.10: Ερείπια - <http://pinktentacle.com/2007/05/neo-ruins-lithographs-of-post-apocalyptic-tokyo/>
Εικ.11: Σπιναλόγκα - http://www.visitgreece.gr/el/greek_islands/crete/spinalonga
Εικ.12: Βαρώσια - http://greekodyssey.typepad.com/my_greek_odyssey/2007/04/varosha.html
Εικ.13: Pattonsburg 1930 - <http://www.rootsweb.ancestry.com/~modavies/images/pattonsb.htm>
Εικ.14: Pattonsburg 1990 - <http://www.rootsweb.ancestry.com/~modavies/images/pattonsb.htm>
Εικ.15: Η Centralia πριν και μετά την εγκατάλειψη. - <http://www.tumblr.com/tagged/centralia>
Εικ.16: Σχισμές στον δρόμο - <http://www.tumblr.com/tagged/centralia>
Εικ.17: Oradour-Sur-Glane μετά την καταστροφή. 1944 - <http://blog.catherinedelors.com>
Εικ.18&19: Η σημερινή κατάσταση των κτιρίων. www.amusingplanet.com/2011/11/oradour-sur-glane-village-massacred-in.html
Εικ.20: Το Πριπιάτ σήμερα - <http://pripyat.com/en/gallery/city-pripyat.html>
Εικ.21&22: Το Πριπιάτ πριν την καταστροφή - <http://pripyat.com/en/gallery/chnpp-disaster.html>
Εικ.23: Ο Πυρηνικός Σταθμός Τσερνόμπιλ - <http://pripyat.com/en/gallery/chnpp-disaster.html>
Εικ.24: Το προσωπικό του σταθμού - <http://pripyat.com/en/gallery/chnpp-disaster.html>
Εικ.25: Ο Πυρηνικός Σταθμός μετά την έκρηξη - <http://pripyat.com/en/gallery/chnpp-disaster.html>
Εικ.26: Εγκαταλελειμμένες μάσκες αερίων - <http://pripyat.com/en/gallery/chnpp-disaster.html>
Εικ.27: Πυροσβέστες - <http://pripyat.com/en/gallery/chnpp-disaster.html>
Εικ.28: Τα κελύφη και η Φύση - <http://pripyat.com/en/gallery/chnpp-disaster.html>
Εικ.29: Η Κατάσταση εσωτερικά των κτηρίων - <http://pripyat.com/en/gallery/chnpp-disaster.html>
Εικ.30: Το Πριπιάτ και το πυρηνικό εργοστάσιο - <http://pripyat.com/en/gallery/chnpp-disaster.html>
Εικ.31: Αεροφωτογραφία του νησιού.- <http://pyramidbeach.com/2010/04/20/hashima-island/>
Εικ.32: Όψη του νησιού, το "Θωρηκτό Νησί" <http://hashima.webs.com/index.html>
Εικ.33: Κατοικίες του νησιού πριν την εγκατάλειψη. 1930 - www.magnesiumagency.com
Εικ.34: Κατοικίες του νησιού μετά την εγκατάλειψη-www.magnesiumagency.com
Εικ.35&36: Η κοινωνία του νησιού – 1974 - <http://www.cracktwo.com/2010/02/hashima-island.html>
Εικ.37&38: Όψη του νησιού μετά την εγκατάλειψη -
Εικ.39: Χάρτες εξέλιξης και κατάστασης του νησιού και των κατοικιών, Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop
Εικ.40: Το νησί σήμερα - <http://pyramidbeach.com/2010/04/20/hashima-island/>
Εικ.41: Κατεστραμμένη όψη κατοικιών - <http://pyramidbeach.com/2010/04/20/hashima-island/>
Εικ.42: Η Κατάσταση εσωτερικά των κτιρίων - <http://pyramidbeach.com/2010/04/20/hashima-island/>
Εικ.43: Η κατάσταση των κατοικιών.σήμερα - <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2126264/Hashima-aka-Gunkanjima-Photos-desolate-Battleship-Island-coast-Japan.html>
Εικ.44: Είσοδος του Οχυρού,1898 - http://en.wikipedia.org/wiki/Kowloon_Walled_City
Εικ.45: Αεροφωτογραφίες της "περιτοιχισμένης πόλης" 1973 - <http://snowcherries-from-france.blogspot.gr/2011/02/hong-kong-abandon-kowloon-walled-city.html>
Εικ.46: Αεροφωτογραφίες της "περιτοιχισμένης πόλης" – 1989 - <http://forum.skyscraperpage.com/showthread.php?t=55357>
Εικ.47: Σχέδια της "περιτοιχισμένης πόλης"- www.archdaily.net/wp-content/uploads/2010/12/

Εικ.48: Όψη των κτιρίων - <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2139914/A-rare-insight-Kowloon-Walled-City.html>

Εικ.49: Οι ταράτσες των πολυκατοικιών ως χώροι παιχνιδιού και ξεκούρασης,- <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2139914/A-rare-insight-Kowloon-Walled-City.html>

Εικ.50: Ο Χώρος κίνησης μεταξύ των πολυκατοικιών - <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2139914/A-rare-insight-Kowloon-Walled-City.html>

Εικ.51: Εσωτερικό κατοικίας - <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2139914/A-rare-insight-Kowloon-Walled-City.html>

Εικ.52: Μικρό εργοστάσιο παρασκευής noodles - <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2139914/A-rare-insight-Kowloon-Walled-City.html>

Εικ.53: Εκκένωση της πόλης από τις τοπικές αρχές. - <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2139914/A-rare-insight-Kowloon-Walled-City.html>

Εικ.54: Κατεδάφιση των πολυκατοικιών - <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2139914/A-rare-insight-Kowloon-Walled-City.html>

Εικ.55: Η μακέτα της «περιτοιχισμένης πόλης» στο «περιτοιχισμένο πάρκο». - <http://media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-s/03/31/a3/4c/kowloon-walled-city-park.jpg>

Εικ.56: Το «περιτοιχισμένο πάρκο» - http://www.chinatourguide.com/china_photos/hongkong/attractions

Εικ.57: Matti Surronen - http://www.futurohouse.net/images/futuro_model_3.jpg

Εικ.58: Το Φουτουριστικό θέρετρο – 1980 - <http://www.flickr.com/photos/cypherone/sets/72157600694356865/>

Εικ.59: Οι εγκαταλελειμμένες κατοικίες πριν την κατεδάφιση τους. 2009 - <http://www.flickr.com/photos/cypherone/sets/72157600694356865/>

Εικ.60: Οι κατοικίες κατά την κατασκευή – 1979 - <http://www.flickr.com/photos/cypherone/sets/72157600694356865/>

Εικ.61-62: Οι κατεστραμμένες κατοικίες – 2007 - <http://www.flickr.com/photos/cypherone/sets/72157600694356865/>

Εικ.63: Οι εγκαταλελειμμένες κατοικίες πριν την κατεδάφισή τους. 2009 - <http://www.flickr.com/photos/cypherone/sets/72157600694356865/>

Εικ.64: Επισκέπτες στις εγκαταλελειμμένες κατοικίες - <http://www.flickr.com/photos/cypherone/sets/72157600694356865/>

Εικ.65: Το εσωτερικό των εγκαταλελειμμένων κατοικιών-2009 - <http://www.flickr.com/photos/cypherone/sets/72157600694356865/>

Εικ.66: Ότι έχει απομείνει μετά την κατεδάφιση - <http://www.flickr.com/photos/cypherone/sets/72157600694356865/>

Εικ.67: Το Παραλιακό μέτωπο της Αμμοχώστου - 1973 - προσωπικό αρχείο Παύλου Ιακώβου

Εικ.68: Οι κατακτητές της Αμμοχώστου- Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop

Εικ.69: Η Κύπρος μετά της ανεξαρτησία της- 1960- Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop

Εικ.70: Χάρτης ιστορικής εξέλιξης της Αμμοχώστου – Next Famagusta, Γιώργος Καλλής, Πανεπιστήμιο Κήπρου, 2009-2010

Εικ.71: Οι μετακινήσεις του πληθυσμού, από την Έγκωμη στην Αμμόχωστο - Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop

Εικ.72: Αμμόχωστος - προσωπικό αρχείο Παύλου Ιακώβου

Εικ.73: Οδός Δημοκρατίας- προσωπικό αρχείο Παύλου Ιακώβου

Εικ.74: Οδός Ιπποκράτους - προσωπικό αρχείο Παύλου Ιακώβου

Εικ.75: Τα παραθαλάσσια ξενοδοχεία και η παραλία - προσωπικό αρχείο Παύλου Ιακώβου

Εικ.76: : Η παραλία της Αμμοχώστου - προσωπικό αρχείο Παύλου Ιακώβου

Εικ.77: Η αγορά της Αμμοχώστου – 1930 - προσωπικό αρχείο Παύλου Ιακώβου

Εικ.78: Στην Παραλία- 1963 - προσωπικό αρχείο Παύλου Ιακώβου

Εικ.79: Γιορτή του πορτοκαλιού - 1970 - προσωπικό αρχείο Παύλου Ιακώβου

Εικ.80: Το καλοκαίρι του 1974 - προσωπικό αρχείο Παύλου Ιακώβου

Εικ.81: Ο βομβαρδισμός της Αμμοχώστου - προσωπικό αρχείο Παύλου Ιακώβου

Εικ.82&83: Κατεστραμμένα κελύφη - προσωπικό αρχείο Παύλου Ιακώβου

Εικ.84: Χάρτης της Κύπρου μετά το 1974. - Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop

Εικ.85: Χάρτης Αμμοχώστου, με μαύρη διαφάνεια ορίζεται το εγκαταλελειμμένο Βαρώσι.- Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop

Εικ.86: Χάρτες - Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop

Εικ.87: Χάρτες - Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop

- Εικ.88,89,90,91:** Τα Λεηλατημένα σπίτια - προσωπικό αρχείο Παυλου Ιακώβου
- Εικ.92:** Το Βαρώσι, όπως φαίνεται από το παρατηρητήριο. Η μέγιστη επιτρεπόμενη απόσταση που μπορεί κανείς να φτάσει – Προσωπικό Αρχείο 2010
- Εικ.93:** Τα παραλιακά ξενοδοχεία του Βαρωσιού - Προσωπικό Αρχείο 2010
- Εικ.94:** Οι κατοικίες του Βαρωσιού και στο βάθος το λιμάνι της Αμμοχώστου - Προσωπικό Αρχείο 2010
- Εικ.95:** Ξενοδοχείο υπό ανέγερση - Προσωπικό Αρχείο 2010
- Εικ.96:** Το Βαρώσι - προσωπικό αρχείο Παυλου Ιακώβου
- Εικ.97:** Τα Εγκαταλειμμένα ξενοδοχεία από την μεριά των κατεχόμενων εδαφών - προσωπικό αρχείο Παυλου Ιακώβου
- Εικ.98,99,100:** Τα εγκαταλελειμμένα ξενοδοχεία – Αεροφωτογραφίες – Δήμος Αμμοχώστου, 36 *Φωτογραφίες της Αμμοχώστου*
- Εικ.101:** Τα κελύφη του Βαρωσιού και η φύση - Δήμος Αμμοχώστου, 36 *Φωτογραφίες της Αμμοχώστο*, Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop
- Εικ.102,103,104:** : Η Φύση και τα κελύφη - Ζίσση Θικιάκου "Famagusta - A Town in Hostage" - Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop
- Εικ.105,106:** Τα κελύφη του Βαρωσιού και η φύση - Δήμος Αμμοχώστου, 36 *Φωτογραφίες της Αμμοχώστο*, Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop
- Εικ.107:** Διάβρωση του χάλυβα σε διάφορες συνθήκες - Μαρινάκης Δημήτρης, *ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΟΠΛΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΜΠΙΕΤΟΝ-ΑΡΜΕ ΜΕΣΑ ΣΕ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟ ΝΕΡΟ*, Αθήνα, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 1983, σελ 53-54
- Εικ.108:** Απεικόνιση διείσδυσης χλωριόντων στον οπλισμό.- Μαρινάκης Δημήτρης, *ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΟΠΛΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΜΠΙΕΤΟΝ-ΑΡΜΕ ΜΕΣΑ ΣΕ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟ ΝΕΡΟ*, Αθήνα, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 1983, σελ 53-54
- Εικ.109:** Τα κελύφη εκτεθειμένα στο θαλασσίνο νερό - προσωπικό αρχείο Παυλου Ιακώβου
- Εικ.110:** Διάβρωση του σκυροδέματος - προσωπικό αρχείο Παυλου Ιακώβου
- Εικ.111:** Η Αγία Νάπα- Φωτογραφία από το Google earth, Επεξεργασία εικόνας μέσω προγράμματος Photoshop
- Εικ.112:** Το Παραλίμνι - Φωτογραφία από το Google earth, Επεξεργασία εικόνας μέσω προγράμματος Photoshop
- Εικ.113:** Η Λάρνακα - Φωτογραφία από το Google earth, Επεξεργασία εικόνας μέσω προγράμματος Photoshop
- Εικ.114:** Η Λευκωσία - Φωτογραφία από το Google earth, Επεξεργασία εικόνας μέσω προγράμματος Photoshop
- Εικ.115:** Η Λεμεσός- Φωτογραφία από το Google earth, Επεξεργασία εικόνας μέσω προγράμματος Photoshop
- Εικ.116:** Η Πάφος - Φωτογραφία από το Google earth, Επεξεργασία εικόνας μέσω προγράμματος Photoshop
- Εικ.117:** Εφημερίδα “ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ” 1/7/2009
- Εικ.118:** Τα αντικείμενα που παρέμειναν στα εγκαταλελειμμένα κελύφη. - προσωπικό αρχείο Κίνησης “Αμμόχωστος Επιστρέφω”
- Εικ.119:** Κανένας δεν ξεχνά. Τίποτα δεν ξεχνιέται... - προσωπικό αρχείο Κίνησης “Αμμόχωστος Επιστρέφω”
- Εικ.120:** Άφησα μέσα την ψυχή μου – Αρχείο Δήμου Αμμοχώστου
- Εικ.121:** Η Αμμόχωστος του 1974 - Αρχείο Δήμου Αμμοχώστου
- Εικ.122:** Το Pripyat σήμερα - - <http://pripyat.com/en/gallery/>
- Εικ.123,124:** Ότι έχει απομείνει από την περιτοιχισμένη πόλη σήμερα - http://en.wikipedia.org/wiki/Kowloon_Walled_City
- Εικ.125:** Τα υπάρχοντα κτίρια και οι καινούργιες λειτουργίες τους. - <http://unit13.ortlos.info/?p=787>
- Εικ.126:** Φωτορεαλισμός του νησιού με τις καινούργιες επεμβάσεις. - <http://unit13.ortlos.info/?p=787>
- Εικ.127:** κατακόρυφες λειτουργίες. - <http://unit13.ortlos.info/?p=787>
- Εικ.128:** Δομικό Πλέγμα. - <http://unit13.ortlos.info/?p=787>

Εικ.129: Κομμάτια από fiberglass - <http://www.flickr.com/photos/cypherone/sets/72157600694356865/>

Εικ.130: waste container - Waste Design Strategies | Aristide Antonas, dpr-barcelona , 2010

Εικ.131: Ολυμπιακό κωπηλατοδρόμιο (μαραθώνας αττικής) - <http://www.temkaltd.gr/ylikadimosionergon/gr/gabions/gabions.htm>

Εικ.132: Ποταμός Αξιού (Θεσσαλονίκη) - <http://www.temkaltd.gr/ylikadimosionergon/gr/gabions/gabions.htm>

Εικ.133: Το ξενοδοχείο King George - Αρχείο Δήμου Αμμοχώστου

Εικ.134: Μπάζα - Waste Design Strategies | Aristide Antonas, dpr-barcelona , 2010

Εικ.135: Συρματοκιβώτιο με τα μπάζα του ξενοδοχείου - Next Famagusta, Γιώργος Καλλής, Πανεπιστήμιο Κύπρου, 2009-2010

Εικ.136: Η Αμμόχωστος μετά - Επεξεργασία μέσω προγράμματος Photoshop

Εικ.137: Graffiti στο εγκαταλελειμμένο Pripyat - <http://www.environmentalgraffiti.com/history/news-pripyat-graffiti>

Εικ.138: Λύκειο Ελληνίδων Αμμοχώστου - <http://www.famagustatc.com/Content/FCKUserfiles/image/image003.jpg>

Εικ.139: Γυμνάσιο Αρρένων Αμμοχώστου - http://photos.wikimapia.org/p/00/00/44/42/97_big.jpg

Εικ.140: Εκκλησία της Αγίας Ζώνης - προσωπικό αρχείο Παυλου Ιακώβου

Εικ.141: Το οίκημα της Ανόρθωσης Αμμοχώστου - προσωπικό αρχείο Παυλου Ιακώβου

Παραπομπές και υποσημειώσεις

Ιστορική αναφορά της Αμμοχώστου

Έγκωμη (16ος-12ος αιώνας π.Χ.): Στις αρχές του 16ου αιώνα π.Χ. στην Ανατολική Κύπρο, στις εκβολές του Πεδιαιού ποταμού δημιουργείται η Έγκωμη, μια πολίχνη η οποία εξυπηρετεί τις ανάγκες του κοντινού λιμανιού, που ασχολείται με την εξαγωγή του χαλκού. Εκεί δημιουργείται μια μικρή πολιτεία, με εργαστήρια επεξεργασίας του χαλκού, της οποίας τη φήμη και τη ζωή εξιστορούν τόσο οι αρχαιολογικές ανασκαφές όσο και οι ιστορικές πηγές. Η Έγκωμη εγκαταλείπεται σταδιακά στο τέλος του 12^{ου}.

Παράσταση από μυκηναϊκό αγγείο που βρέθηκε στην Έγκωμη

Κερασφόρος θεός και Αγαματιδίο

Αλάσια: Ευρήματα από αρχαιολογικές έρευνες κάνουν αποδεκτό ότι η Αλάσια είναι η Κύπρος. Στις πινακίδες της σφηνοειδούς γραφής του 18ου και 17ου αιώνα π.Χ. από το Μάρι της Μεσοποταμίας γίνεται αναφορά σε ένα νησί με το όνομα Αλάσια σε σχέση με την παραγωγή και εξαγωγή του χαλκού.

Σαλαμίνα (11ος-3ος αιώνας π.Χ.): Η Σαλαμίνα η Πόλη του Τεύκρου, γιου του Τελαμώνα και της Ησιόνης είναι η ενδοξότερη κυπριακή πόλη. Είναι η απόδειξη της ύπαρξης και της εγκατάστασης των Αχαιών στην Κύπρο, αλλά και η περίοδος των τριών αιώνων όπου διαμορφώθηκαν τα πρώτα κυπριακά βασίλεια.

Αρχαία Σαλαμίς

Ο Ευαγόρας Α' (435-374 π.Χ.): Μια από τις πιο σημαντικές προσωπικότητες της αρχαιότητας στο νησί ήταν ο βασιλιάς της Σαλαμίνας Ευαγόρας ο οποίος, σύμφωνα με τον Ισοκράτη, ήταν «άξιος να βασιλεύει όχι μόνο της Σαλαμίνας αλλά και της Ασίας όλης». Επαναστάτησε ενάντια στους Πέρσες και αποκατέστησε την ελληνική εξουσία στη Σαλαμίνα το 411 π.Χ., ενώ έντονη ήταν η προσπάθειά του να ενώσει όλα τα κυπριακά βασίλεια. Ακολούθησε μια πολιτική εξελληνισμού του νησιού και ήταν ο Ευαγόρας που εισήγαγε στην Κύπρο το ελληνικό αλφάβητο. Ο Ευαγόρας δολοφονήθηκε το 374 π.χ. και τον διαδέχθηκε ο γιος του Νικοκλής (373-361 π.χ.). Το Βασίλειο της Σαλαμίνας, που άρχισε τον 11ο αιώνα έκλεισε τον 3ο αιώνα, όταν ο Πτολεμαίος Σωτήρ προσάρτησε την Κύπρο στο Πτολεμαϊκό Βασίλειο της Αιγύπτου.

Αρσινόη: Το 294 π.χ. Πτολεμαίος Α' ανακατέλαβε την Κύπρο. Ο Πτολεμαίος ο Β' ο Φιλάделφος ίδρυσε στην Κύπρο τρεις πόλεις που έφεραν το όνομα της αδελφής του Αρσινόης, η οποία θεοποιήθηκε μετά το θάνατό της. Η μια στη περιοχή του Μαρίου, η άλλη κοντά στο χωριό Γεροσκήπου και η τρίτη μετά τη Σαλαμίνα. Όπως λέει ο Στράβωνας «και μετά ταύτα η Σαλαμίς εἶτ' ἡ Αρσινόη πόλις και λιμὴν». Η Αρσινόη και το λιμάνι της θα πρέπει να ιδρύθηκαν μετά το 274 π.χ. από τον Πτολεμαίο γιατί η Σαλαμίνα είχε καταστραφεί από τους σεισμούς.

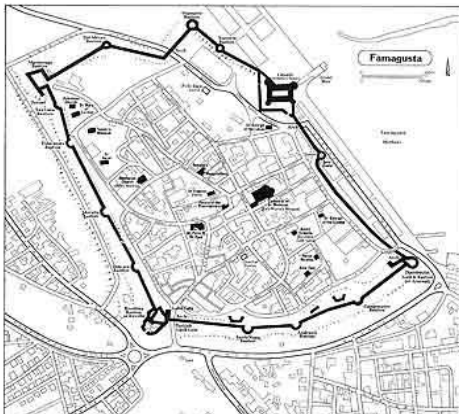
Κωνσταντία: Η ολοκληρωτική καταστροφή της Σαλαμίνας ήλθε το 332 και το 342 μ.Χ.. Ο Κωνσταντίνος, ένας από τους τρεις γιους του Μεγάλου Κωνσταντίνου, αναστήλωσε και πάλι την πόλη και τη μετονόμασε σε Κωνσταντία.

Καταστροφή Κωνσταντίας από αραβικές επιδρομές. Στα μέσα του 7ου αιώνα αρχίζουν οι αραβικές επιδρομές που επιφέρουν την καταστροφή της ΚΚωνσταντίας και την ολοκληρωτική εγκατάλειψή της και μετοίκηση στην ΑΑρσινόη νοτιότερα. Οι αραβικές επιδρομές διήρκησαν μέχρι το 965 μ.χ. όταν ο Νικηφόρος Φωκάς απάλλαξε την Κύπρο από τους Άραβες. Η Σαλαμίνα-Κωνσταντία είχε εγκαταλειφθεί εντελώς και η αρχιεπισκοπική έδρα μεταφέρθηκε στη νέα διάδοχο- την Αμμόχωστο.

Αμμόχωστος: Λίγα γνωρίζουμε για την ίδρυση της πόλης. Από το 3ο αιώνα μέχρι περίπου το 1200 υπάρχει ένα κενό στις ιστορικές γνώσεις για την ίδρυση και τη δημιουργία της Αμμοχώστου. Δεν γνωρίζουμε επίσης για τη Βυζαντινή Αμμόχωστο.

Η Φράγκικη Αμμόχωστος (1191-1489): Σ' αυτό το διάστημα η Αμμόχωστος γίνεται η βάση της οικονομίας του κράτους των Λουζινιανών, ο κυριότερος διαμετακομιστικός σταθμός για όλο το εμπόριο της Ευρώπης με την Ανατολή και το κυριότερο λιμάνι.

Η Γενουάτικη κατοχή (1374-1464): Το 1374 η Γένοβα έστειλε το στόλο της στην Αμμόχωστο, ο οποίος κατέστρεψε και λεηλάτησε την πόλη. Η Αμμόχωστος έμεινε κάτω από Γενουάτικη κατοχή για 90 χρόνια (1489-1571) Οι Ενετοί παρέλαβαν τη διακυβέρνηση του νησιού κάτω από τις απειλές των Τούρκων. Ως η κυριότερη ναυτική δύναμη της Μεσογείου, η Βενετία, είχε αναλάβει να αναχαιτίσει την τουρκική επέλαση. Η Αμμόχωστος ήταν μια διαλυμένη πόλη από την πολύχρονη διαμάχη ανάμεσα στους Λουζινιανούς και τους Γενουάτες. Οι Ενετοί έφεραν στο νησί μηχανικούς από τη Βενετία να αναλάβουν την ανοικοδόμηση των τειχών. Τα σχέδια των νέων τειχών της Αμμοχώστου είναι έργο του νεαρού μηχανικού Giovanni Girolamo Sanmichele, που αρρώστησε και πέθανε στην Αμμόχωστο κατά τη διάρκεια της αποστολής του.

Η Φράγκικη Αμμόχωστος

Τουρκοκρατία: Α. Η τουρκική πολιορκία (1570-1571) Ένα ολόκληρο χρόνο κράτησε η πολιορκία της Αμμοχώστου. Ο στρατιωτικός διοικητής της Αμμοχώστου, ο γενναίος Μαρκαντώνιος Βραγαδίνος, ύστερα από έξι διαδοχικές επιθέσεις του εχθρού, διαπραγματεύτηκε με τον Μουσταφά Πασά μια «έντιμη» συμφωνία παράδοσης της πόλης. Η συνθήκη, που προνοούσε την μεταφορά των Ευρωπαίων στρατιωτών στην Κρήτη και την παραμονή των Ελλήνων Χριστιανών στην πόλη κάτω από οθωμανική διοίκηση, υπεγράφη από τον Μουσταφά Πασά. Ωστόσο, η πραγματικότητα ήταν άλλη. Έσφαξαν τον πληθυσμό της πόλης, λεηλάτησαν, έκαψαν και κατέστρεψαν ό,τι βρέθηκε μπροστά τους. Βασάνισαν τον Βραγαδίνο και τους γενναίους υπερασπιστές της πόλης. Λίγοι κατάφεραν να γλυτώσουν και έφυγαν για τη Βενετία, ενώ οι Χριστιανοί έφυγαν από την πόλη τους και εγκαταστάθηκαν νοτιότερα, εκεί που βρίσκονταν τα χωράφια τους, στη σημερινή πόλη της Αμμοχώστου.

Β. Η Τουρκοκρατία (1571-1878): Από το 1571, που άρχισε η τουρκική κατοχή, άρχισε και η σταδιακή ερήμωση της Αμμοχώστου. Ο περιηγητής Μαρίτι, μεταξύ άλλων, αναφέρει: « Κοντά στους κήπους είναι το χωριό Βαρώσια στο οποίο υπάρχουν Ελληνικές ορθόδοξες εκκλησίες. Διωγμένοι από την απαγορευμένη πόλη, οι Έλληνες άρχισαν έξω από τα τείχη, όλο νοτιότερα μια νέα ζωή».

Λεπτομέρεια του Χάρτη της Άλωσης της Αμμοχώστου του Balthazar Jenichen

Χάρτης της Κύπρου- 1571

Αγγλοκρατία (1878-1960): Οι Άγγλοι οι οποίοι παρέλαβαν μια ανατολίτικη πόλη σε άθλια κατάσταση, γρήγορα κατάλαβαν τη σημασία του λιμανιού της Αμμοχώστου. Όταν οι Άγγλοι έφθασαν στην Αμμόχωστο, το Βαρώσι είχε πληθυσμό 2000 ανθρώπων. Στις αρχές του αιώνα, το 1904 γίνονται κάποια βελτιωτικά έργα στο λιμάνι. Η δραστηριότητα της πόλης ήταν ο κύριος εμπορικός δρόμος, η αγορά, λίγα πανδοχεία, πολλά εργαστήρια αγγειοπλαστικής, και καφεενεία. Κέντρα της ελάχιστης, σχεδόν ανύπαρκτης πνευματικής ζωής είναι τα σχολεία, το Αρρεναγωγείο και το Παρθεναγωγείο της πόλης. Στις αρχές του αιώνα, το 1904 γίνονται κάποια βελτιωτικά έργα στο λιμάνι ενώ εγκαινιάζεται η σιδηροδρομική σύνδεση της Αμμοχώστου με τη Λευκωσία. Αυτό δίνει κάποιες ελπίδες και κάποια ώθηση στην εμπορικότητα της πόλης. Με το τέλος του Β παγκοσμίου πολέμου αρχίζει μια νέα εποχή για την Αμμόχωστο. Ο πληθυσμός αυξάνει και η πόλη επεκτείνεται τόσο όσο οι ενορίες της να ενώνονται η μια με την άλλη. Ανακαλύπτεται η θάλασσα και οι κάτοικοι αρχίζουν δειλά να κτίζουν τα πρώτα παραλιακά σπίτια και ξενοδοχεία. Μια πνευματική ανάπτυξη είναι ιδιαίτερα αισθητή και σημαντικές προσωπικότητες της σύγχρονης Κύπρου αναπτύσσουν δραστηριότητα στον τόπο.

Σιδηροδρομικός Σταθμός Αμμοχώστου (1913)

Οι Άγγλοι στην Αμμόχωστο (1878)

Ανεξαρτησία (1960): Ιδιαίτερα αναπτύχθηκε η Αμμόχωστος μετά την ανακήρυξη της Κύπρου σε ανεξάρτητο κράτος 1960, οπότε, η πόλη γίνεται μεγάλο εμπορικό κέντρο αλλά γίνεται διεθνώς γνωστή και ως σημαντικό τουριστικό θέρετρο. Ανάμεσα στους εκτεταμένους πορτοκαλεώνες που περιέβαλλαν την πόλη, και δίπλα στην αμμώδη παραλία της, είχαν ανεγερθεί σύγχρονα ξενοδοχεία και η Αμμόχωστος είχε πάρει μια έντονα κοσμοπολίτικη όψη.

Ανάπτυξη της Αμμοχώστου (1910 – 1974)

Πληθυσμός : Το 1910 η Αμμόχωστος ήταν μια μικρή πόλη 5.000 κατοίκων. Έκτοτε αναπτύχθηκε σ ένα δυναμικό επαρχιακό κέντρο 45.000 περίπου κατοίκων. Η μεγαλύτερη αύξηση πληθυσμού σημειώθηκε μετά το 1930, κι ακολούθησε την κατασκευή του λιμανιού. Έτσι το 1946 ο πληθυσμός της πόλης έφθασε τις 17.500 κατοίκους, το 1960 ανήλθε στις 35.000 και το 1973 στις 39.000 κατοίκους. Η Αμμόχωστος ήταν η τρίτη μεγαλύτερη πόλη της Κύπρου.

Γεωργία : Η Αμμόχωστος ήταν γνωστή για τους κήπους των εσπεριδοειδών της που ήταν διάσπαρτοι σε όλη την πόλη μέχρι και τις παράλιες περιοχές. Τα εσπεριδοειδή μέχρι το 1974 ήταν ένα από τα κύρια εξαγωγικά προϊόντα της Κύπρου.

Βιομηχανία: Η πόλη της Αμμοχώστου στα 1972 παρήγε ποσοστό 8,5% της συνολικής βιομηχανικής παραγωγής του νησιού. Το 1972, 2.932 άτομα απασχολούνταν στη βιομηχανία και αποτελούσαν το 9,2% του συνόλου των ατόμων που απασχολούνταν στη βιομηχανία σε ολόκληρο το νησί.

Εμπορική κίνηση: Το 1972 στην Αμμόχωστο βρισκόταν το 19,5% των εμπορικών εγκαταστάσεων που υπήρχαν σ' όλες τις πόλεις. Εκεί απασχολείτο το 21,3% του συνόλου των ατόμων που απασχολείτο στο εμπόριο σ' όλες τις πόλεις της Κύπρου.

Απασχόληση : Το 1972 στην Αμμόχωστο υπήρχαν 16.215 μονάδες απασχόλησης. Ο μεγαλύτερος αριθμός (4.427) ήταν στον τομέα των υπηρεσιών. Ακολουθούσαν: 3.830 στο εμπόριο, 3.178 στη βιομηχανία, 3.097 στον οικοδομικό τομέα, 1.513 στις μεταφορές.

Το λιμάνι : Μέχρι το 1974 το λιμάνι της Αμμοχώστου ήταν το κύριο λιμάνι του νησιού τόσο από απόψεως χωρητικότητας όσο και από απόψεως διακίνησης εμπορευμάτων και επιβατών. Με την επέκτασή του το 1965 το λιμάνι υπερδιπλασίασε την χωρητικότητά του και μπορούσε να δέχεται 16-18 πλοία συγχρόνως. Το 1973 οι εξαγωγές ανήλθαν σε 491.512 τόνους. Τον ίδιο χρόνο το 48,6% του εισαγωγικού εμπορίου από τα λιμάνια του νησιού, συμπεριλαμβανομένων και των πετρελαιοειδών, γινόταν από το λιμάνι της Αμμοχώστου. Οι εξαγωγές από το λιμάνι, συμπεριλαμβανομένων των μεταλλευμάτων, αντιπροσώπευαν το 42,7% του συνόλου.

Τουρισμός: Ο τομέας, όμως, στον οποίο κυριολεκτικά η Αμμόχωστος σημείωσε αλματώδη πρόοδο ήταν ο τουρισμός, με αποτέλεσμα πριν το 1974 να αποτελεί το πιο σημαντικό τουριστικό κέντρο του νησιού. Το 1973 λειτουργούσαν 33 ξενοδοχεία με δυναμικότητα 4.859 κλινών. Σε ολόκληρη την Κύπρο την ίδια εποχή λειτουργούσαν 105 ξενοδοχεία με δυναμικότητα 10.796 κλινών. Ποσοστό 31,5% των ξενοδοχείων της Κύπρου βρίσκονταν και λειτουργούσαν στην Αμμόχωστο, κι είχαν δυναμικότητα 45% του συνόλου των κλινών. Το σύνολο των διανυκτερεύσεων ξένων στην πόλη το 1972 αποτελούσε το 49,5% κι αυξήθηκε ακόμη περισσότερο το 1973, φθάνοντας στο 53,5%. Κατά το 1974 λειτουργούσαν στην Αμμόχωστο 39 ξενοδοχεία αστέρων, δυναμικότητας 6.164 κλινών, 7 ξενοδοχεία άνευ αστέρων, με 148 κλίνες, πανσιόν με 90 κλίνες και 33 μονάδες διαμερισμάτων δυναμικότητας 2.722 κλινών.

Πολιτισμός: Η πρόοδος σε όλους τους πιο πάνω τομείς βοήθησε αναπόφευκτα και στη ανάδειξη της Αμμοχώστου σαν κέντρο πολιτιστικής ανάπτυξης. Η ζωγραφική, η ποίηση, η μουσική και το θέατρο ανθούσαν και η πόλη είχε πολύ συχνά διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις να παρουσιάζει.

Οι συνέπειες της τουρκικής εισβολής

Η τουρκική εισβολή του 1974 επέφερε μια χωρίς προηγούμενο καταστροφή και οδύνη στην Κύπρο και δημιούργησε σοβαρές αλλαγές και ανακατατάξεις στο μικρό της γεωγραφικό χώρο. Οι σημαντικότερες από τις επιπτώσεις της τουρκικής εισβολής είναι οι εξής:

Κατάληψη έκτασης της Κύπρου: Σαν αποτέλεσμα της τουρκικής εισβολής, ποσοστό 37% περίπου του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας καταλήφθηκε και κατέχεται από τα τουρκικά στρατεύματα. Το κατεχόμενο τμήμα του νησιού εκτείνεται από τα ανατολικά του Πύργου της Τηλλυρίας, περνά μέσα από τη Λευκωσία και καταλήγει στην Αμμόχωστο, βόρεια της Δερύνειας.

Κατεχόμενοι οικισμοί: Από τους 634 οικισμούς που καταγράφηκαν στην Απογραφή Πληθυσμού του 1960 οι 204, δηλαδή ποσοστό 32,2%, βρίσκονται σήμερα κάτω από τουρκική στρατιωτική κατοχή. Οι οικισμοί αυτοί ανήκουν διοικητικά στις επαρχίες της Κερύνειας, της Αμμοχώστου, της Λευκωσίας και της Λάρνακας.

Ακτές: Το συνολικό μήκος των ακτών της Κύπρου είναι 782 χμ. από τα οποία τα 403 χμ., δηλαδή το 51,5%, βρίσκονται υπό τουρκική κατοχή.

Χλωρίδα: Υπολογίζεται ότι κάπου 260 τετραγωνικά χιλιόμετρα κρατικών δασών καταστράφηκαν από τους τουρκικούς βομβαρδισμούς. Η έκταση αυτή, που κυρίως βρίσκεται στα δάση του Τροόδου και της Πάφου, ήταν καλυμμένη με πεύκα και άλλους αυτοφυείς θάμνους. Υπολογίζεται ότι θα χρειαστούν 50 περίπου χρόνια και θα ξοδευτούν μεγάλα χρηματικά ποσά μέχρι να επανέλθει η περιοχή στην προηγούμενη μορφή της.

Πανίδα: Το κυπριακό αγρινό, ενδημικό είδος της Κύπρου, δέχτηκε επίσης τις καταστροφικές συνέπειες της τουρκικής εισβολής. Το ζώο αυτό ζει κυρίως στις περιοχές και κήκων εξαιτίας των τουρκικών βομβαρδισμών. Πριν την τουρκική εισβολή υπήρχαν κάπου 600 αγρινά, μετά την εισβολή είχαν περιοριστεί στα 100-150.

Υδάτινοι πόροι: Η τουρκική εισβολή και κατοχή μείωσε κατά 50% τους υπόγειους υδάτινους πόρους. Δύο από τους σημαντικότερους υδροφορείς της Κύπρου - της Δυτικής Μεσαορίας και των Ασβεστόλιθων του Πενταδακτύλου - βρίσκονται στην κατεχόμενη περιοχή. Επίσης οι σπουδαιότερες πηγές του νησιού -τα κεφαλόβρυσα της Κυθρέας, της Λαπήθου και του Καραβά - βρίσκονται στα κατεχόμενα εδάφη.

Γεωργία: Στο κατεχόμενο τμήμα του νησιού βρίσκονται οι κήποι των εσπεριδοειδών της Μόρφου, τα καπνοπαραγωγικά χωριά της Καρπασίας, τα εσπεριδοειδή, οι ελιές και οι χαρουπιές της πεδιάδας της Κερύνειας και ο σιτοβολώνες της Μεσαορίας. Συγκεκριμένα στην κατεχόμενη περιοχή βρίσκονταν: • Το 79% της συνολικής παραγωγής των εσπεριδοειδών. Το 45% των ελιών, Το 68% των σιτηρών, Το 25% των πατατών, Το 86% των καρότων, Το 100% του καπνού, Το 30% των χαρουπιών, Το 32% των λαχανικών • Το 65%, των κτηνοτροφικών φυτών.

Κτηνοτροφία: Εξαιτίας της τουρκικής εισβολής χάθηκαν 45.000 χοίροι, 200.000 αιγοπρόβατα, 10.000 αγελάδες και 1.400.000 πουλερικά που ανήκαν σε Ελληνοκυπρίους κτηνοτρόφους.

Αλιεία: Στην κατεχόμενη περιοχή της Κύπρου βρίσκονται τα 19 από τα 31 αλιευτικά καταφύγια της Κύπρου που λειτουργούσαν το 1974

Βιομηχανία: Στα εργοστάσια στις κατεχόμενες περιοχές προκλήθηκαν σημαντικές καταστροφές στη διάρκεια της τουρκικής εισβολής. Υπολογίζεται ότι τα εργοστάσια αυτά απασχολούσαν το 32% του βιομηχανικού εργατικού δυναμικού και παρήγαν το 26% του βιομηχανικού προϊόντος. Τα είδη των βιομηχανιών που καταλήφθηκαν από τους Τούρκους είναι η τυροκομία - γαλακτοκομία, η αλευροποιία, η συσκευασία φρούτων, λαχανικών και χυμών, η αλλαντοποιία, η ελαιουργία, τα είδη ένδυσης και υπόδησης, η κατασκευή τούβλων και μωσαϊκών οι ζωοτροφές και πτηνοτροφές οι χαλυβοσωλήνες, η επεξεργασία ασβέστη, και πλαστικά είδη. Λόγω των τουρκικών βομβαρδισμών προκλήθηκαν καταστροφές στη βιομηχανική περιοχή της Λευκωσίας, στην οποία λειτουργούσαν 60 σύγχρονες βιομηχανικές μονάδες. Επίσης, άλλα 26 εργοστάσια που υπήρχαν κατά μήκος του δρόμου Λευκωσίας - Αμμοχώστου εγκαταλείφθηκαν.

Τουρισμός: Ο τουρισμός δέχτηκε σοβαρό πλήγμα με την κατάληψη των δύο σπουδαίων τουριστικών κέντρων της Κύπρου - της Αμμοχώστου και της Κερύνειας - τα οποία προσέλκυαν το 75% των τουριστών.

Ορυκτά – μεταλλεία: Η τουρκική εισβολή επηρέασε σημαντικά τον τομέα αυτό. Το 56% του ορυκτού πλούτου και το 43% των εξαγωγών μεταλλευμάτων προέρχονταν από τις κατεχόμενες περιοχές. Το σημαντικό μεταλλείο του Μαυροβουνίου και οι μεταλλευτικές εγκαταστάσεις του Ξερού και του Καραβοστασίου βρίσκονται υπό κατοχή. Εξάλλου τα λατομεία του Πενταδακτύλου, που αντιπροσώπευαν το 100% σχεδόν των λατομικών εργασιών του νησιού βρίσκονται στο κατεχόμενο τμήμα.

Συγκοινωνίες: Οι συγκοινωνίες της Κύπρου - χερσαίες, θαλάσσιες και εναέριας - δέχτηκαν σοβαρό πλήγμα από την τουρκική εισβολή. Το 37% του οδικού δικτύου της Κύπρου βρίσκεται στις κατεχόμενες περιοχές. Επίσης το 25% των δημόσιων οχημάτων το 18% των λεωφορείων, το 9% των ταξί καθώς και μεγάλος αριθμός ιδιωτικών οχημάτων καταστράφηκαν ή εγκαταλείφθηκαν στο κατεχόμενο μέρος. Το διεθνές αεροδρόμιο της Λευκωσίας βομβαρδίστηκε στη διάρκεια της εισβολής και σήμερα δε λειτουργεί. Το αεροδρόμιο αυτό δέχτηκε το 1973 κάπου 787.000 επιβάτες και 10,4 εκατομμύρια κιλά φορτίου. Η κυπριακή κυβέρνηση αναγκάστηκε να επενδύσει τεράστια ποσά χρημάτων για να κατασκευάσει νέο διεθνές αεροδρόμιο στη Λάρνακα.

Λιμάνια: Το κυριότερο λιμάνι της Κύπρου, η Αμμόχωστος, βρίσκεται στην κατεχόμενη περιοχή. Από το λιμάνι αυτό διεξαγόταν το 88% του εισαγωγικού και το 74% του εξαγωγικού εμπορίου της Κύπρου.

Νέο Λιμάνι Λεμεσού: Το λιμάνι Λεμεσού, λιμάνι πολλαπλής χρήσης, είναι το κύριο λιμάνι της Κύπρου. Ξεκίνησε να λειτουργεί το 74, αμέσως μετά το πραξικόπημα και την Τούρκικη εισβολή. Στην ουσία ξεκίνησε να εργάζεται ως το βασικό λιμάνι της χώρας, μόνο μετά που καταλήφθηκε από τους Τούρκους το λιμάνι της Αμμοχώστου που χειριζόταν τότε το 83% του συνόλου των φορτίων της χώρας μας.

Εμπόριο: Ο σημαντικός τομέας του εμπορίου επηρεάστηκε επίσης σε μεγάλο βαθμό. Ο τομέας αυτός εργοδοτούσε πριν από την εισβολή, κάπου 26.000 άτομα και συνεισέφερε 16% περίπου στο ακαθάριστο προϊόν. Υπολογίζεται ότι το 26% των εμπορικών μονάδων που απασχολούσαν το 36% του εργατικού δυναμικού του τομέα καταλήφθηκαν από τις δυνάμεις εισβολής.

Υγεία: Στον τομέα της υγείας, δύο από τα κυριότερα έξι νοσοκομεία της Κύπρου - της Αμμοχώστου και της Κερύνειας - καταλήφθηκαν. Επίσης 8 από τα 17 αγροτικά υγειονομικά κέντρα που λειτουργούσαν το 1974 βρίσκονται στην κατεχόμενη περιοχή. Εξάλλου, το Ψυχιατρικό Ίδρυμα, κοντά στη Λευκωσία, βομβαρδίστηκε ανελέητα και έπαθε σοβαρές ζημιές.

Αρχαιότητες: Ένας μεγάλος αριθμός σημαντικών αρχαιολογικών χώρων στις επαρχίες Αμμοχώστου, Κερύνειας και Λευκωσίας, βρίσκονται στο κατεχόμενο μέρος της Κύπρου και είναι άγνωστη η σημερινή τους κατάσταση και ο τρόπος συντήρησής τους. Ανάμεσα στις αρχαιότητες αυτές είναι η αρχαία πόλη της Σαλαμίνας, άλλοι αρχαίοι συνοικισμοί, ιστορικά μοναστήρια και εκκλησίες, φημισμένα κάστρα όπως του Βουφαβέντο, του Αγίου Ιλαρίωνα και της Καντάρας, ανάκτορα, τάφοι, το αρχαίο καράβι της Κερύνειας, και πολλά άλλα αρχαιολογικά ευρήματα.

Παιδεία: Η παιδεία δέχτηκε βαρύ πλήγμα από την τουρκική εισβολή με την κατάληψη μεγάλου αριθμού σχολείων και την προσφυγοποίηση σημαντικού αριθμού εκπαιδευτικών

Εργοδότηση: Η πλήρης απασχόληση που υπήρχε πριν από την τουρκική εισβολή ανατράπηκε και το 40% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της Κύπρου στερήθηκαν την εργοδότησή τους. Κάπου 64.000 άτομα που εργάζονταν στις κατεχόμενες περιοχές και άλλα 24.000 που βρίσκονταν κοντά στη διαχωριστική γραμμή υποχρεώθηκαν να ζητήσουν εργοδότηση στις ελεύθερες περιοχές της Κύπρου.

Τούρκοι έποικοι: Στα πλαίσια των προσπαθειών της Άγκυρας για αλλαγή της δημοσιογραφικής σύνθεσης του νησιού, μεταφέρθηκαν και εγκαταστάθηκαν στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου δεκάδες χιλιάδες Τούρκοι έποικοι από την ηπειρωτική Τουρκία.

Εκτοπισμένοι: Σαν αποτέλεσμα της κατοχής μεγάλου τμήματος της Κύπρου, κάπου 200.000 Ελληνοκύπριοι, εκτοπίστηκαν από τις πατρογονικές τους εστίες.

Αγνοούμενοι: Το ανθρωπιστικό πρόβλημα των αγνοουμένων εξακολουθεί να αποτελεί μια από τις πιο τραγικές συνέπειες της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο. Περίπου 1.500 άνθρωποι, στρατιωτικοί και άμαχοι, συμπεριλαμβανομένων γυναικών και παιδιών, είτε συνελήφθησαν από τις τουρκικές δυνάμεις εισβολής κατά τη διάρκεια του Ιουλίου και του Αυγούστου του 1974, είτε εξαφανίστηκαν πολύ μετά τη λήξη των εχθροπραξιών σε περιοχές που βρισκόταν υπό τον έλεγχο του τουρκικού στρατού. Από τότε η τύχη τους αγνοείται. Ως αποτέλεσμα των επίμονων προσπαθειών της κυπριακής κυβέρνησης και των συγγενών των αγνοουμένων και ύστερα από σχετικά ψηφίσματα της γενικής συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών συστάθηκε η διερευνητική Επιτροπή αγνοουμένων. Παρά τις προσπάθειες, όμως, που καταβάλλονται για επίλυση αυτού του ανθρωπιστικού προβλήματος, η συντριπτική πλειοψηφία των συγγενών των αγνοουμένων δεν έχει πληροφορηθεί για την τύχη των αγαπημένων τους προσώπων. Εξάλλου, το ευρωπαϊκό δικαστήριο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εξετάζοντας το θέμα των αγνοουμένων, αποφάσισε ότι υπήρξαν συνεχείς παραβιάσεις εκ μέρους της Τουρκίας. Σύμφωνα με την απόφαση, η Τουρκία απέτυχε να διεξαγάγει αποτελεσματική έρευνα για την τύχη των Ελληνοκυπρίων αγνοουμένων. Το δικαστήριο έκρινε επίσης ότι η σιωπή της Τουρκίας απέναντι στις πραγματικές ανησυχίες των συγγενών των αγνοουμένων ισοδυναμεί με απάνθρωπη συμπεριφορά.

Εγκλωβισμένοι: Η τουρκική εισβολή του 1974 απέκοψε στα χωριά τους 20.000 περίπου εγκλωβισμένους, Έλληνες και Μαρωνίτες. Όμως ένα μόλις χρόνο μετά την εισβολή, κατά τον Αύγουστο του 1975, έμειναν μόνο οι μισοί εγκλωβισμένοι, δηλαδή 9.000 Έλληνες και 1.000 Μαρωνίτες. Το 1979 έμειναν 2.140 εγκλωβισμένοι και στις 31-12-1985 απέμειναν στις κατεχόμενες περιοχές μόνο 1.058 εγκλωβισμένοι (726 Έλληνες και 332 Μαρωνίτες).⁷⁷⁷⁸⁷⁹

⁷⁷ Η Υπόθεση της Αμμοχώστου / Κίνηση προσφύγων Αμμοχώστου.

⁷⁸ Επίσημη Ιστοσελίδα του Δήμου Αμμοχώστου, www.famagusta.org.cy

⁷⁹ Κυριάκος Χαραλαμπίδης, Αμμόχωστος Βασιλεύουσα, εκδ. Άγρα, 1997

